

2

SOIHTU

1973

Sosialistisen Opiskelijaliiton julkaisu • 37. vuosikerta

Imperialismin
vastainen taistelu

Tulopolitiikka ja
kommunistit

Luokka-analyysin
teoria

SOIH TU

Perustettu v. 1931

Julkaisija

Sosialistinen Opiskelijaliitto

Toimituksen osoite

Soih tu

Porvoonkatu 3 A 40

00510 Helsinki 51

puh. 738 553

Talous, ilmoitukset, tilaukset

Olli Salin, SOL

Simonkatu 8 A pihaporras

00100 Helsinki 10

puh. 646 957 ja 646 928

postisiirtotili 762 69-4

Irtotilaukset- ja tilaushinnat

Irtotilaukshinta 3 mk

Vuosikertatilaushinta (6 numeroa)

— kotimaahan 15 mk

— ulkomaille 20 mk

Tilaukset kesken vuoden mistä

numerosta tahansa alkaen vuo-

den loppuun 2.50 mk/numero

Kirjapaino

Sanan Tie

Takojankatu 2

33540 Tampere 54

Toimitus

Kari Toikka (vastaava)

Juhani Artto (toimitussihteeri)

Petteri Baer

Jukka Heiskanen

Timo Kytäjä

Raimo Lovio

Jukka-Pekka Takala

Paikallistoimittajat

Helsinki:

Jukka Heiskanen

Kimmo Rosti

Helena Mäenpää

Pirjo Tienhaara

Espoo:

Pertti Aarnio

Jyväskylä:

Kari Laihanen

Turku:

Christer Karjalainen

Jouko Grönholm

Tampere:

Pertti Jalonen

Ulla Korhonen

Rauno Mikkola

Oulu:

Maija Karppinen

Joensuu:

Ilkka Alanen

Kuopio:

Varpu Laitinen

Vaasa:

Ritva Pensaari

Lahti:

Riitta Eskelinen

Kouvola:

Arja Kokkonen

Lappeenranta:

Reijo Saarivuori

Lukijoiimme lehdessä sisältyä koskevat kannanotot ja toivomukset, osoitteenmuutosilmoitukset sekä lehden postitusta ja mahdollisia painoteknillisiä puutteita koskevat huomautukset pyydetään lähettämään toimituksen osoitteeseen.

2 SOIHTU

1973 maaliskuu-huhtikuu

Lukijalle	2
ANALYYSEJA	
Anti-imperialistisen liikkeen kysymyksiä KARI TOIKKA .	4
Tulopolitiikka ja kommunistien kaksi linjaa RAIMO LOVIO	48
Marxilais-leniniläisen luokka-analyysin metodologis-teoreet- tiset perusteet OLLI PERHEENTUPA	64
RAPORTTEJA, KOMMENTTEJA	
Valuuttakriisi ILPO KOSKIKALLIO	93
KIRJOJA	
Kirjoja Suomen ulkopoliittikan historiasta SEPPO ELO- NEN, ERKKI SUSI	99
DOKUMENTTI	
NKP:n 24. edustajakokouksen rauhanohjelma	108

"Sosialistisen Opiskelijaliiton poliittis-teoreettinen julkaisu, Soihtu, on nyt uudessa tilanteessa nopeasti vakiinnuttanut asemansa marxilais-leniniläisenä julkaisuna, jolla on käyttöä ja vaikutusta niin nuoremman kuin vanhemmankin väen keskuudessa. Soihtu on kiitettävällä valppaudella ottanut tarkastelun kohteeksi kulloinkin esillä olevia ajankohtaisia ongelmia ja antanut niistä marxismi-leninismiin perustuvan erittelyn."

Tiedonantaja 34/73

TILAA SOIHTU

Käsissä olevan numeron lisäksi ilmestyy tämän vuoden aikana vielä neljä vähintään 96-sivuista numeroa. Tilaushinta Soihtu 3/73:sta lähtien vuoden loppuun 10.00 markkaa. Tilaukset suoraan SOL:n jäsenjärjestöille tai ps-tilille 762 69-4, osoite Soihtu, Simonkatu 8 pihaporras, 00100 Helsinki 10. Ps-korttiin tilaajan nimi, lähiosoite ja postitoimipaikka.

Lukijalle

Kuusikymmenluvulla nuoriso- ja opiskelijaliikkeen etummaisen osan tietoisuuden muodostumiseen vaikuttivat oleellisesti kansainvälisen luokkataistelun kysymykset: maailmansodan ja ydintuhon uhka, ns. kolmannen maailman ongelma ja Vietnam. Näiden ympärillä syntyivät myös ensimmäiset, aluksi vaille laajempaa joukkopohjaa jääneet mielenosoitukset.

Heräävään innostukseen yhdistyi anti-imperialistisen taistelun kokonaisluonnetta ja sen osien keskinäissuhteita koskevien käsitysten sekavuus ja pinnallisuus. Tämä oli luonnollista paitsi itse asian laajuuden ja monimutkaisuuden vuoksi myös siksi, että SKP:ssä ilmenneiden vaikeuksien vuoksi puolue ei kyennyt tarjoamaan nuorison solidaarisuusliikkeen kehitykselle selkeää näköalaa ja tehokasta johtoa. Niinpä nuoriso harhaili pasifismin ja liberalististen kehitysaputeorioiden ja toisaalta kansallisen vapautusliikkeen ja sen aseellisten taistelumutojen abso lutisoinnin välillä. Ratkaisevaan askeleeseen kohti leniniläistä imperialismianalyysia, kohti työväenluokan, kansainvälisen kommunistisen liikkeen ja sosialistisen maailmanjärjestelmän merkityksen ymmärtämistä, johti sekä luonnollinen oppimisprosessi, sekavien ja yksipuolisten teorioiden teoreettinen ja käytännöllinen hedelmätömyys, että ennen muuta SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen linjan muodostuminen ja sen vaikutuksen ulottuminen nuoriso- ja opiskelijaliikkeeseen.

Tässä oli oma tärkeä roolinsa Sosialistisen Opiskelijaliiton 1971 hyväksymällä periaateohjelmalla. Sen mukana opiskelijaliikkeen silloin vielä suhteellisen pieni mutta aktiivinen osa ankkuroidui leniniläiseen imperialismianalyysiin ja kansainvälisen kommunistisen liikkeen anti-imperialistisen taistelun linjaan. Ohjelman pohjalta käynnistyi opiskelu ja ideologinen taistelu oikeisto- ja "vasemmisto"revisionistisia katsomuksia vastaan. Tämä yhtyneenä SOL:n käytännön panokseen opiskelijoiden etujen puolustamisessa, heidän taistelunsa kytkemisessä työväenluokan taisteluun sekä maamme opiskelijoiden liittämässä Demokraattisen Nuorison Maailmanliiton "Nuori-

so syyttää imperialismia" -kampanjaan, johti virheellisten imperialismiteorioiden asemien heikkenemiseen. Tärkeä etappi välenselvittelyssä oli "Nguyen Van Troi -lastensairaala Vietnamiin" -kampanja, jossa mitä havainollisimmalla tavalla yhdistyi toisaalta nuorison ja opiskelijoiden ennennäkemättömän laajapohjainen ja aktiivinen käytännön työ ja toisaalta "vasemmisto"- ja oikeisto-opportunististen ryhmätaktisten pyrkimysten täydellinen epäonnistuminen.

Nuoriso- ja opiskelijaliikkeen kehitys on nyt saavuttamassa vaiheen, jossa anti-imperialistisen solidaarisuustyön tehtävät kyetään näkemään kokonaisuutena ja yhdistämään oikealla tavalla osaksi demokraattisen liikkeen kokonaispolitiikkaa, välttämään yksipuolisuudet ja samalla tärkeiden tehtäväalueiden laiminlyönnit. Valmistautuminen selkein anti-imperialistisin tunnuksin Maailman Nuorison ja Ylioppilaiden X Festivaaliin osoittaa myös, että laajemmat nuoriso- ja opiskelijajoukot kuin koskaan ovat valmiit ryhtymään toimintaan yhteisten tunnusten pohjalta. Nyt tarvitaan selkeitä ohjelmia ja tavoitteita toimintayhtenäisyyden pohjaksi ja marxilais-leniniläisten voimien taholta opiskelua, tutkimusta ja ideologisen taistelun tehostumista.

Julkaisemme tässä numerossa *Kari Toikan* artikkelin "Anti-imperialistisen liikkeen kysymyksiä", jossa pyritään valottamaan eräiden maailman vallankumousprosessin keskeisten kokonaiskysymysten, ennen muuta sosialismin ja imperialismien välisen voimasuhteen merkitystä anti-imperialistisen liikkeen muiden osastojen, kapitalististen maiden työväenluokan ja kansallisen vapautusliikkeen taisteluheitojen muotoutumiseen ja koko liikkeen yhtenäistymiskehitykseen. *Raimo Lovion* tulopolitiikkaa koskeva kirjoitus on systemaattinen selvitys kahden vastakkaisen linjan kehityksestä SKP:ssa: johdonmukaista marxilais-leniniläistä linjaa vastassa on luokkataistelun käänteissä taktisia muodonmuutoksia kokenut ja väistöliikkeitä suorittanut opportunistinen linja. *Olli Perheentuvan* artikkeli luokka-analyysia metodologis-teoreettisista perusteista on osa Sosialistisen Opintoneuvonta- ja Tutkimuskeskuksen puitteissa suoritettavaa uraauurtavaa teoreettista työtä, jonka pohjalta edetään kohti suomalaisen yhteiskunnan konkreettista luokka-analyysia.

Anti-imperialistisen liikkeen kysymyksiä

Kari Toikka

Lenin viittasi usein vallankumouksellisen demokraatin Tshernyshevskin lausahdukseen, ettei vallankumoukseen johtavaa tietä voi verrata Nevski-Prospektiin. Hän suuntasi tämän arvosteluna "puhtaan vallankumouksen" edustajia vastaan, jotka olivat oppineet ymmärtämään proletariaatin diktatuurin välttämättömyyden, mutta eivät vielä siihen johtavan tien mutkikkuutta.¹

Tämä toteamus on kaksinverroin ajankohtainen tänään. Ensinnäkin vallankumousprosessi on muuttunut todenteolla kansainväliseksi. Toiseksi kansainvälisen elämän ilmiöille on ominaista ennennäkemätön monimutkaisuus, mikä johtuu siitä, että ne ovat tulosta kahden vastakkaisen yhteiskuntajärjestelmän, sosialismin ja kapitalismin keskenään ristiriitaisten lainmukaisuuksien yhteisvaikutuksesta. Sosialismi etenee ja kapitalismi on luhistumassa. Kansainvälisissä suhteissa eletään rauhanomaisen rinnakkainolon etenemisen ja imperialismiin lisääntyvän aggressiivisuuden aikaa.

Tämä tekee maailman vallankumousprosessin ja anti-imperialistisen liikkeen kysymysten oikean ratkaisemisen vaikeaksi ja erityisen vaikeaksi tietenkin niille, jotka ovat vasta lähestymässä kommunistista liikettä ja leniniläistä imperialismiteoriaa. Päivittäin ilmaantuvien uusien, mitä erilaisimpien, toisistaan useinkin näennäisesti riippumattomien poliittisten ilmiöiden arvioijalla on voitettavanaan tuttu ongelma: "Ken käy käsiksi osittaiskysymyksiin ratkaisematta ennen sitä yleisiä kysymyksiä, tulee tietämättään ehdottomasti törmäämään joka askeleella näihin yleisiin kysymyksiin. Ja kun jokaisessa erillisessä tapauksessa joudutaan sokeasti törmäämään niihin, niin se merkitsee oman politiikan alistamista mitä pahimmille horjahteluille ja periaatteettomuudelle."²

Havainnollista esimerkkiä anti-imperialistisen liikkeen kysymysten tiedostamisen mutkikkuudesta, heittäytyymi-

1. Ks. esim. "Vasemmistolaisuus" lastentautina kommunismissa. *Valitut 4*, s. 229.

2. Lenin: Suhtautuminen porvarillisiin puolueisiin. *Teokset 18*, s. 478.

sestä erilaisten Nevski-Prospektien kautta yksityiskysymyksiin ja sitä kautta myös melkoiseen poliittiseen horjanteluun ei tarvitse hakea kaukaa. Riittää kun tarkastellaan suomalaisen nuoriso- ja opiskelijaliikkeen anti-imperialistisessa tietoisuudessa viimeisen kymmenen vuoden aikana tapahtunutta kehitystä.³

Kuusikymmenluvun alussa voimistunut porvarillisen nationalismin kritiikki avasi kansainvälisen perspektiivin. Tämä johti vuosikymmenen puolivälissä alikehittyneiden maiden tilanteen tiedostamiseen — ja saman tien sen yksinkertaistettuun absolutisoimiseen maailman poliittisena pääkysymyksenä, jonka tehokkaimpana ratkaisuna nähtiin kehitysapu. Tähän näkemykseen punoutui maapallon ydintuhon uhasta käyttövoimansa ammentanut suoraviivainen pasifismi. "Kehitysavun" imperialistisen luonteen paljastuminen ja kansallisen vapautusliikkeen käymä aseellinen taistelu puolestaan johti loikkaukseen kohti "kolmasmaailmalaisuutta", kansallisen vapautusliikkeen ja aseellisen taistelun merkityksen ylikorostamiseen. Viime vuosina vihdoinkin on lisääntynyt kyky nähdä kansainvälisen työväenluokan ja sosialistisen maailmanjärjestelmän merkitys maailman vallankumousprosessissa ja samalla ratkaista oikein sen yleiset ja erityiskysymykset.

Se että nuoriso- ja opiskelijaliikkeen törmäily anti-imperialistisen liikkeen kysymysten sokkeloissa ei ollut pysyvää vaan ohimenevää laatua, johtuu tietenkin siitä että kyseessä on objektiivisen yhteiskunnallisen muutoksen vääjäämättä eteenpäinsysäämä oppimisprosessi. Tämän oppimisprosessin lopputulokseen, nuorison tietoisimman osan ankkuroitumiseen kansainvälisen kommunistisen liikkeen linjaan, vaikutti ratkaisevasti SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen linjan pohjalta voimistunut kommunistien subjektiivinen panos maamme koko anti-imperialistisen liikkeen ja erityisesti nuoriso- ja opiskelijaliikkeen kehityksessä. Näinkin lyhyestä aikaperspektiivistä katsoen on selvää, että Sosialistisen Opiskelijaliiton toukokuussa 1971 hyväksymä periaateohjelma muodostaa tässä kehityksessä tärkeän etapin. Ohjelma — joka määrittelee SOL:n toiminnan perustaksi kansainvälisen kommunistisen liikkeen ja SKP:n anti-imperialistisen toiminnan linjan — syntyi tilanteessa, jolloin marxilais-leniniläinen suuntaus oli vielä *yksi monista* kehittyvän opiskelijaliikkeen hegemoniasta kampailevista suuntauksista, tilanteessa jossa leniniläinen imperialismiteoria taisteli monien opiskelijoiden keskuudessa rehottaneiden virheellisten ja ennen kaikkea

3. Ks. tarkemmin Juhani Ruotsalo, Karl Tolkka: *Opiskelijaliike ja SOL. Soitu 1/72.*

sekavien imperialismikäsitteiden kanssa. Ohjelman käsittely ja hyväksyminen loi SOL:lle edellytykset ja teki välttämättömäksi käynnistää pikaisesti kansainvälisen kommunistisen liikkeen linjan joukkomittainen opiskelu ja terävöittää olennaisesti ideologista kamppailua sekavia ja revisionistisia näkemyksiä vastaan.

Se, että SOL:n piirissä tapahtunut ideologinen kehitys omaa laajempaakin kuin vain opiskelijaliikkeen sisälle rajoittuvaa merkitystä, käy ilmi esimerkiksi siitä, että SOL oli ensimmäinen (ja tähän mennessä ainoa) SKDL:n yhteisöjäsen, joka on kyennyt omaksumaan ja propagoidaan tehokkaasti marxilais-leniniläistä arviota Tshekkoslovakian vuoden 1968 tapahtumista,⁴ jotka loivat myös Suomessa suotuisan maaperän anti-kommunististen sekä oikeisto- ja "vasemmisto"-revisionististen katsomusten näkyvälle julistamiselle. Edelleen SOL on kansainvälisesikin katsoen kyennyt varsin menestyksellisesti rajoittamaan Kiinan kommunistisen puolueen johdon anti-imperialistista liikettä vahingoittavan linjan vaikutuksen kasvua maamme opiskelijoiden keskuudessa.

Suotuisaan ideologiseen kehitykseen liittyy myös SOL:n lisääntynyt kyky yhdistää oikealla tavalla kansainvälisen ja kansallisen imperialismiin vastaisen taistelun tehtävät opiskelijoiden välittömien etujen puolesta käytävän kamppailun tehtäviin, millä on ollut oleellinen vaikutus yhtenäisen demokraattisen ja anti-imperialistisen opiskelijaliikkeen muodostumisessa maassamme. DNML:n ja IUS:n politiikka on tullut Suomeen jäädäkseen ja sen mukana laajoille nuoriso- ja opiskelijajoukoille on ensimmäistä kertaa avautunut kansainvälisen anti-imperialistisen toimintayhtenäisyyden näköala.

Samalla kun nuoriso- ja opiskelijaliikkeen kehitys antaa tulevaisuuden suhteen aihetta perusteltuun optimismiin, se ei tietenkään muuta sitä tosiasiaa, että ideologinen työ on vasta alussa. Ensinnäkin kamppailu kuusikymmenluvun oppivuosilta periytyvien menneisyyden haamujen kanssa ei ole vielä päättynyt. Kansainvälisiä kysymyksiä kohtaan kasvavaan kiinnostukseen liittyvää tietämättömyyttä ei vain esiinny vaan sitä pyritään myös tietoisesti käyttämään keinotteluvälineenä leniniläistä imperialismiteoriaa ja maamme anti-imperialistisen liikkeen etenemistä vastaan. Kansainvälisten kysymysten opiskelun traditio, joka syntyi kuusikymmenluvun nuorison keskuudessa, on vielä osittain irrallaan vallankumouksellisen nuoriso- ja opiskelijaliikkeen ytimestä. Kehityksen viimeistely tältä osin on lähiaikojen tehtävä.

4. SOL:n uusi kannanotto Tshekkoslovakian tapahtumiin. *Soihitu* 2/71, s. 73.

Toiseksi kaikkien kokemusten valossa lähivuosina ennäkemättömän laajaksi kehittyvä anti-imperialistinen nuorisorintama merkitsee myös pikkuporvarillisten näkemysten lainmukaista uusiutumista liikettä lähestyvien uusien voimien keskuudessa. Niiden haitallisen vaikutuksen rajoittaminen, oppimisprosessin jouduttaminen ja liikkeen etenemisen turvaaminen riippuu olennaisesti marxilais-leniniläisten voimien kyvystä käydä ideologista kamppailua, täsmentää liikkeen poliittista linjaa ja ratkaista oikein sen organisatoriset tehtävät.

Näiden tehtävien täyttämiseksi SOL:n jäsenistö opiskeleekin tänään tehokkaammin kuin koskaan omaksuakseen tieteellisen näkemyksen maailman vallankumousprosessin luonteesta, anti-imperialistisen liikkeen kysymyksistä ja SOL:n asemasta tämän liikkeen lujittuvassa rintamassa. Tämä kirjoitus pyrkii olemaan avuksi tässä työssä. Sen tarkoituksena on valottaa eräiden keskeisten "yleisten kysymysten" luonnetta, joiden kautta käy tie aikakautemme erityisilmiöiden ymmärtämiseen.

1. AIKAKAUTEMME LUONNE:

SIIRTYMÄVAIHE SOSIALISMIIN KAPITALISMIN YLEISEN KRIISIN OLOISSA

*"Meidän aikakautemme, jonka pääsisältönä on Loka-kuun suuren sosialistisen vallankumouksen aloittama siirtymäinen kapitalismista sosialismiin, on kahden vastakkaisen yhteiskuntajärjestelmän taistelun aikakautta, sosialististen vallankumousten ja kansallisen vapautuksen puolesta käytävien vallankumoustaistelujen aikakautta, imperialismiin luhistumisen ja siirtomaajärjestelmän hävittämisen aikakautta, se on aikakautta, jolloin kansa toisensa jälkeen lähtee sosialismin tielle ja sosialismi ja kommunismi pääsevät voitolle maailmanmitassa."*⁵

Siirtymäinen imperialismiin vaiheeseen viime vuosisadan lopussa merkitsi kapitalismin kuolinkauden alkamista. Kapitalismin kyvyttömyyttä edistää tuotantovoimien kasvua koko maailmantalouden mittakaavassa ilmensi ennen muuta siirtomaajärjestelmän tila, jonka luominen saatettiin päätökseen maailman alueellisen jaon jälkeen. Samaan aikaan kun kapitalismin kehitys oli imperialistisissa maissa nopeampaa kuin koskaan aiemmin, pyrittiin siirtomaissa ikuistamaan riiston esikapitalistiset muodot

5. *Socialismin täydellinen voitto on väistämätön.* Kommunististen ja työväenpuolueiden edustajien neuvottelukokouksen julkklausuma. Kuopio 1961, s. 6.

ja tuotantovoimien kehityksen tielle pystytettiin kasvavia esteitä.

Kilpailu, joka oli näytellyt tuotantovoimien kehityksessä objektiivisesti edistyksellistä roolia, alkoi monopolikapitalismin kaudella saada yhä taantumuksellisemman luonteen. Monopoliin kilpailu maailmanmarkkinoista alkoi ilmetä maailman taloudelliseen ja alueelliseen uudelleenjakoon tähtäävinä imperialistisina sotina. Tällaisia olivat mm. Espanjan ja USA:n sota, imperialistivaltojen hyökkäys Kiinaan sekä Englannin ja Hollannin välinen ns. buurisota. Varusteluteollisuudesta kehittyi kukoistavin teollisuudenhaara, jossa ei tunnettu ylituotantokriisejä. Imperialististen valtojen välisistä ristiriidoista ja niiden aiheuttamista sodista ja sodanvalmisteluista muodostui tärkein kansainvälisiä suhteita määräävä tekijä.

Ensimmäinen maailmansota oli ennen muuta imperialismien vaiheen kapitalistisessa maailmantaloudessa aikaansaamien lainmukaisuuksien seurausta. Se oli vääjäämättömän merkki *kapitalismin yleisen kriisin*⁶ alkamisesta. Sota merkitsi paitsi ennennäkemätöntä kansanmurhaa myös kapitalistisen maailmantalouden kriisiä. Se ilmeni kansainvälisen työnjaon ja tavaravaihdon romahtamisena ja maailmanmarkkinoiden hajoamisena, jota seurasi joukkotyöttömyys, nälkä ja kulkutaudit.

Edellytykset imperialismien ketjun katkeamiselle kypsyivät monissa sen renkaissa. Tässä maailmantilanteessa syntyi Venäjällä Lokakuun vallankumous.

Lokakuun vallankumouksen voitto teki kapitalismin kriisistä pysyvän ja aloitti aikakauden, jolla on omat erityiset, imperialismien yksinvallan kaudesta poikkeavat lainmukaisuutensa. Kapitalismin yleisen kriisin kehityksessä voidaan tähän päivään mennessä erottaa kolme vaihetta,⁷ joille kullekin on ominaista laadullinen muutos maailman vallankumousprosessin moottorina olevan neljän ristiriidan — sosialismin ja imperialismien välinen ristiriita, imperialististen valtioiden välinen ristiriita, kapitalististen maiden työväenluokan ja porvariston välinen ristiriita sekä ristiriita sorrettujen kansojen ja imperialismien välillä — vaikutustavassa ja keskinäissuhteissa.

6. Kapitalismin yleisen kriisin edellytyksistä ja luonteesta ks. *Politische ökonomie des heutigen Monopolkapitalismus*, Berlin 1972, s. 13—45. Sen suhteesta valtiomonopolistiseen kapitalismiin, ks. Timo Kyntäjä: Valtiomonopolistinen kapitalismi, teoksessa *Kyntäjä—Lind: Valtiomonopolistisesta kapitalismista*, SOTK:n tutkimusaineistoa n:o 1.

7. Kapitalismin yleisen kriisin jaksottelusta ks. *em. teos* sekä Jevgeni Varga: *20. vuosisadan kapitalismi*, Moskova ei vuosilukua; Ernst Haak — Hannes Wunderlich: *Grunkurs zu "Imperialismus als höchstes Stadium des Kapitalismus"*, Berlin 1971, s. 182 alk.; Johan Storgårds: Poliittisesta suhdanteesta, *Soihtu* 2/72, ss. 59—63.

Kapitalismin yleisen kriisin ensimmäisessä vaiheessa alkavan uuden aikakauden *perusristiriidaksi* muodostuu kansainvälisten suhteiden tasolle nouseva työn ja pääoman ristiriita, sosialismin ja imperialismien välinen ristiriita. Kapitalismin yleisen kriisin ensimmäiselle vaiheelle on luonteensaomaista perusristiriidan voimistuva vaikutus imperialististen valtojen välisen ristiriidan ilmenemismuotoon, ristiriidan joka vielä vaikuttaa voimakkaasti tuon vaiheen kehitykseen. Kapitalismin yleisen kriisin toisen vaiheen kuluessa, toisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen, sosialismin ja imperialismien välisestä ristiriidasta muodostuu maailman vallankumousprosessin pääristiriita, jolle imperialismien sisäiset ristiriidat tulevat yhä enemmän alisteisiksi. Yleisen kriisin 50-luvun lopusta lähtien kypsyneelle kolmannelle vaiheelle on ominaista voimasuhteen muutoksen vakiintuminen sosialismin eduksi, maailmanjärjestelmien välisen ristiriidan kärjistytminen ja sen lisääntyvä vaikutus imperialismien sisäisten ristiriitojen kärjistymiseen, sosialismin lainmukaisuuksien lisääntyvä vaikutus kansainvälisessä kehityksessä sekä imperialismien sisäisissä prosesseissa. Kukin vaihe on merkinnyt muutosta myös imperialismin ja toisaalta anti-imperialistisen liikkeen strategiassa.

Kapitalismin yleisen kriisin 1. vaihe

Lokakuun vallankumous kärjisti voimakkaasti imperialismien kriisiä. Vallankumouksellinen tilanne kypsyi useissa Euroopan maissa. Samoin siirtomaakansojen kamppailu etenkin Aasiassa sai voimakkaan sysäyksen.

Anti-imperialistinen liike kohosi uudelle tasolle. Ideologisesti ja poliittisesti Lokakuun vallankumous todisti opportunistin ja reformismin kestättömyyden ja leninismin historiallisen pätevyyden. Järjestöllisesti se osoitti uudentyyppisen, kommunistisen puolueen välttämättömyyden — kokemus jonka katkeralla tavalla vahvisti myös monien Euroopan maiden vallankumousten tappio. Marxilais-leninilaisten puolueiden syntyminen vararikon kärsineen Toisen internationaalien puolueiden vasemmistosiivistä ja uuden, Kommunistisen internationaalin perustaminen v. 1919 loi edellytykset kansainvälisen vallankumousliikkeen kehitykselle. Proletaarisen internationalismin uudeksi koetinkiveksi Komintern määritteli Neuvosto-Venäjän, maailman vallankumousprosessin keskuksen puolustamisen.⁸

8. Proletaarisen internationalismin luonteesta ja kehityksestä ks. Jurij Krasin: Kansainvälisen ja kansallisen dialektiikka vallankumousprosessissa, *Kommunisti* 10/71.

Imperialismin vastahyökkäyksen kärki vuosien 1917—20 vallankumouksaaltoa vastaan muodostui neljäntoista vallan Neuvosto-Venäjälle suorittamasta interventtiosta. Sen epäonnistuttua imperialismi ryhtyi kauppasaartoon, josta se oli kuitenkin vähitellen pakotettu luopumaan, osittain jo vuosien 1920—21 talouskriisistä alkaen. Sen sijaan USA:n imperialismin taloudellisen ja reformistien poliittisen tuen turvin onnistuttiin Euroopan maiden työväenvallankumoukset tukahduttamaan ja luomaan edellytykset sodan raunioittaman kapitalistisen talouden elpymiselle. Myös imperialismin mahdollisuudet ehkäistä kansallisen vapautusliikkeen etenemistä paranivat tilapäisesti.

Kapitalismin epätasaisen taloudellisen ja poliittisen kehityksen kärjistämän imperialististen valtojen välisen ristiriidan ohella imperialististen valtojen ulkopoliittikkaan alkoi Neuvostoliiton lujittumisen myötä vaikuttaa myös aikakauden perusristiriita: vuonna 1925 Euroopan imperialistiset valtiot solmivat ns. Locarnon sopimukset, jotka yhdistivät Englannin, Ranskan, Belgian, Saksan ja Italian neuvostovastaiseksi liitoksi.

Samaten imperialistien täytyi alkaa ottaa yhä enemmän huomioon järjestelmien välisen risiriidan vaikutus kapitalististen maiden sisäisten ristiriitojen kärjistymiseen. Tämä ilmeni taloudellisten kriisien kasvaneessa poliittisessa merkityksessä ja talouden poliittisen ohjauksen lisäämisen välttämättömyydessä. Neuvostoliiton ensimmäisen viisivuotissuunnitelman (1928—1932) saavutukset sautuivat juuri samoihin vuosiin kapitalismin rauhanajan pahimman yleismaailmallisen talouskriisin kanssa. Samaan aikaan kun Neuvostoliiton teollisuustuotannon keskimääräinen vuosikasvu oli 21 % laski teollisuustuotanto vuonna 1932 USA:ssa ja Saksassa 43 %, Ranskassa 26 % ja Englannissa 11 % vuoden 1928 tasoon verrattuna.⁹ Kapitalististen maitten miljoonatyöttömyyden vallitessa Neuvostoliitossa päästiin työttömyydestä lopullisesti eroon. Tällainen kehitys pakotti imperialistit kiinnittämään entistä suurempaa huomiota taloudellisten kriisien poliittiseen merkitykseen, mikä ilmeni valtiomopolistisena sääntelynä ja myös fasismina.

Kapitalismin yleisen kriisin 2. vaihe

Kapitalismin yleisen kriisin toinen vaihe kypsyi toisen maailmansodan aikana. Tämä, toisin kuin ensimmäinen maailmansota, käytiin sosialistisen valtion olemassa ol-

9. *Politische Ökonomie* ..., s. 51.

lessa, mikä heijastui imperialismiin ja sosialismin välisten, imperialististen valtioiden välisten ja kapitalististen maiden sisäisten ristiriitojen sekä kansallisen vapautustaistelun uudenlaisessa yhteenkietoutumisessa.¹⁰

Sodan edellytykset luotiin fasismin valtaannousussa, johon vaikutti imperialistien pyrkimykset torjua sisäisen vallankumouksen uhka ja muodostaa hyökkäyskiila Neuvostoliittoa vastaan. Johtavat imperialistivallat USA, Englanti ja Ranska eivät vastustaneet aktiivisesti Japanin, Italian ja Saksan vuodesta 1931 lähtien sotilaallisessa muodossa ilmenneitä ekspansioyrkimyksiä, jotka muodostivat maailmansodan alkusoiton.

Kuitenkin sodan alkuvaiheen luonteen määrasivät imperialististen valtojen väliset ristiriidat. Sodan toisessa vaiheessa, fasismin suunnatessa päähyökkäyksensä Neuvostoliittoa vastaan imperialistien välinen sota muuttui kansojen sodaksi fasismia vastaan. Fasismin hyökkäyksen uhreiksi odottamattaan joutuneet imperialistivallat liittoutuivat tilapäisesti sosialismin kanssa, joskin niiden liittolaispolitiikan muodoissa heijastui sodan loppua kohden yhä hallitsevammaksi muodostunut järjestelmien välinen ristiriita. Useissa fasismin miehittämissä kapitalistisissa maissa tapahtui luokka- ja poliittisten voimien uudelleenryhmittymistä demokratian ja sosialismin puolelle.

Neuvostoliiton johdolla tapahtunut fasismin murskaaminen johti rajuihin mullistuksiin imperialistisessa maailmanjärjestelmässä. Vuosina 1944–48 kansandemokraattinen vallankumous voitti Jugoslaviassa, Bulgariassa, Albaniassa, Romaniassa, Unkarissa, Puolassa, Tšekkoslovakiassa ja Pohjois-Koreassa.^{10a} Vuonna 1945 perustettiin Vietnamin Demokraattinen Tasavalta. Vuonna 1949 kansandemokraattinen vallankumous voitti Kiinassa. Lokakuussa 1949 perustettiin Saksan Demokraattinen Tasavalta.

Sodan- ja fasisminvastaista taistelua johtaneet kommunistiset puolueet saavuttivat myös monissa maissa (mm. Italiassa, Ranskassa, Kreikassa ja Suomessa) laajaa joukkokannatusta ja keskeisen osan voimakkaasti etenevässä demokraattisessa liikkeessä. Kansallinen vapautusliike siirtomaissa koki voimakkaan nousun, jonka seurauksena alkoi imperialistisen siirtomaajärjestelmän lopullinen hajoaminen. Vuosina 1944–54 Aasiassa ja

10. Tästä hyvä poliittinen analyysi teoksessa R. Palme Dutt: *Internationaali*, Tampere 1972, ss. 279–316.

10 a. Kansandemokraattisen vallankumouksen luonteesta ks. Timo Koste: *Demokraattinen vallankumous Unkarissa ja Eestissä*, SOL:n Punaliset vihkot 2, Hämeenlinna 1973.

Afrikassa syntyi aseellisen tai rauhanomaisen taistelun tuloksena 15 uutta valtiota.

Neuvostoliiton ympärille muodostui sosialistinen maailmanjärjestelmä. Kun sosialistinen järjestelmä ennen toista maailmansotaa käsitti maailman maapinta-alasta 17 %, väestöstä 9 % ja teollisuustuotannosta n. 10 % olivat vastaavat luvut vuonna 1950: 26 % maapinta-alasta, 35 % väestöstä ja noin 20 % teollisuustuotannosta. Heikentynyt imperialismi oli pakotettu sopeutumaan pysyvästi maailmanjärjestelmien välisen kilpailun ehtoihin.

Muuttuneiden voimasuhteiden oloissa maailmanjärjestelmien välisen ristiriidan vaikutus lisääntyi voimakkaasti ja siitä muodostui kansainvälisten suhteiden määräävä tekijä. Imperialismin sisäiset ristiriidat tulivat yhä enemmän alistaiseksi pääristiriidalle.¹¹ Edellytykset imperialististen maiden välisten ristiriitojen vaikutuksen heikkenemiselle ja imperialistisen leirin yhdistämiselle sosialismia ja muita vallankumousvoimia vastaan syntyivät paitsi imperialismiin joutumisesta puolustusasemiin myös sen sisällä tapahtuneesta voimasuhteiden muutoksesta. USA, sodasta vähiten kärsinyt ja eniten hyötynyt maa saavutti ehdottoman hegemonian imperialistisessa leirisä. Jo sodan kestäessä ja sen lopputuloksen näyttäessä yhä selvemmältä ryhdyttiin USA:n johdolla luomaan yhtenäistä strategiaa sosialismin, kapitalististen maiden demokraattisen liikkeen ja kansallisen vapautusliikkeen hillitsemiseksi ja takaisinlyömiseksi.

USA:n imperialismiin maailmanstrategiaksi muodostui ns. kylmä sota. Sen perustana oli oletamus USA:n ydinasemonopolin säilymisestä lähimpien kymmenen tai viidentoista vuoden aikana, joiden kuluessa imperialismi suorittaisi tarvittavat taloudelliset, poliittiset, sotilaalliset ja ideologiset valmistelut ryhtyäkseen "sotilaalliseen mie-

11. Tapahtunut muutos heijastuu mm. siinä, että toisen maailmansodan jälkeen ei imperialististen valtioiden välillä ole puhjennut ainoatakaan sotilaallista konfliktia, kun sitä vastoin USA oli 23. 6. 1969 annetun Yhdysvaltain kongressin selonteon mukaan ryhtynyt 54 sotaan tai sotilaalliseen aggressioon sosialistisia maita ja anti-imperialistisia liikkeitä vastaan. Tähän luetteloon kuuluu esim. osallistuminen Kreikan sisällissotaan 1946—49, sota Indokiinassa vuodesta 1955 alkaen, Syyrian kriisi 1957, maihinnousu Libanonissa 1958, Kemol-Matsun kriisi 1958, maihinnousu Panamaan 1959, Kongon sisällissota 1960—63, Kuuban Sikojen lauden maihinnousu 1961, hyökkäys Dominikaaniseen tasavaltaan 1965 jne. Nämä 54 tapausta ovat kuitenkin vain niistä, joissa USA:n merijalkaväki on ollut mukana. Tämän lisäksi tulevat CIA:n organisolmat toimenpiteet: CIA:n ja United Fruitin sota Guatemalan demokraattisen hallituksen kukistamiseksi 1954, kansallisdemokraattisen liikkeen kukistaminen Iranissa 1953, Kreikan everstikaappaus 1967 jne. (Max Schäfer: Die Weltstrategie des USA-Imperialismus, *Marxistische Blätter* 6/70, s. 1.)

lenosoitukseen" Neuvostoliittoa vastaan päämääränään Itä-Euroopan kansandemokratioiden "vapauttaminen".¹²

Kylmän sodan ensimmäinen, "sitomis" (containment)-vaihe ulottui suunnilleen vuoteen 1949.¹³ Sitä luonnehtivat muun muassa sosialististen maiden kauppasaarto, demokraattisen liikkeen kukistaminen Kreikassa ja Iranissa, sekaantuminen Italian vaaleihin kommunistien todennäköisen voiton ehkäisemiseksi käyttämällä menetelmiä propagandasta aina kiristykseen ja laivastomielenosoitukseen saakka, pyrkimys rikkoa työväenluokan yhtenäisyys oikeistososialidemokraattisten johtajien avulla, kommunistien savustaminen ulos Italian, Ranskan ja Suomen hallituksista sekä Saksan länsivaltojen miehitysalueiden maahallituksista, Länsi-Euroopan monopolien elvyttäminen Marshall-avun turvin, NATO:n perustaminen ja sosialistista leiriä ympäröivän sotilastukikohtien verkoston luominen, Saksan jakaminen ja Länsi-Saksan varustaminen etuvartioksi sosialistisia maita vastaan, Japanin rakentaminen antikommunismiin linnakkeeksi Aasiaan jne. . .

Viisikymmenluvun vaihteesta imperialismin politiikka sai entistäkin aggressiivisemmän ja hyökkäävämmän luonteen (Dulesin "roll back"-strategia) ja maailmansodan vaara lisääntyi äärimmilleen. Neuvostoliiton onnistui kuitenkin vuonna 1949 rikkoa USA:n ydinasemonopoli, mikä rajoitti oleellisesti imperialismin mahdollisuuksia ydinsodan käynnistämiseen. Ristiriita imperialismin aggressiivisten pyrkimysten ja niiden toteuttamismahdollisuuksien välillä alkoi näkyä yhä selvemmin. Tätä osoittaa mm. se, että USA:n ei onnistunut saavuttaa sotilaallista voittoa Koreassa, vastavallankumouksellisten kaappausyritysten torjuminen kesäkuussa 1953 DDR:ssä ja lokakuussa 1956 Unkarissa, USA:n tukeman Ranskan tappio Indokiinassa 1954 ja DDR:n valtionrajojen varmistaminen 1961. Nämä kaikki jäävät historiaan imperialismin kylmän sodan hyökkäyksen epäonnistumisen merkkipylväinä.

Kapitalismin yleisen kriisin toinen vaihe oli anti-imperialistisen liikkeen voimakkaan etenemisen aikaa. Kommunististen puolueiden laajentuminen ja niiden saavuttama keskeinen asema useiden maiden ja edistyksellisten liikkeiden politiikassa monimutkaisti kansainvälisen kommunistisen liikkeen tehtäviä valtavasti ja teki mahdottomaksi Kominternin puitteissa harjoitetun keskitetyn johtotyön. Komintern lakkautettiin vuonna 1943. Sen sijaan ryhdyttiin kehittämään joustavampia puolueiden

12. Kylmän sodan alkamisesta ks. R. Palme Dutt: *emt*, ss. 356—362.

13. Ks. Schäfer: *emt*, s.

välisen yhteistoiminnan menetelmiä, neuvottelukokouksia ja keskitettyä tiedotustoimintaa.¹⁴ Kommunistien johtaman demokraattisen liikkeen pääkysymykseksi muodostui taistelu imperialismin lisääntyvän aggressiivisuuden aiheuttamaa sodanvaaraa vastaan. Rauhanliikkeestä muodostui voimakas joukkoliike.

Kapitalismin yleisen kriisin 3. vaihe

Kapitalismin yleisen kriisin uusimman vaiheen kypsyminen ja siihen liittyvä kansainvälisten voimasuhteiden muutos tapahtui oleellisesti eri muodoissa kuin aiemmin. Se ei tapahtunut imperialistisen maailmansodan ja siihen liittyvien taloudellis-poliittisten mullistusten oloissa vaan imperialismin kylmän sodan strategian vähittäisen vararikon ja rauhanvoimien tehostuneen kamppailun aikaansaaman kansainvälisen jännityksen lievenemisen oloissa. Taloudellisesta kilpailusta kehittyi maailmanjärjestelmien välisen ristiriidan kärkevoitymisen keskeinen alue. Kapitalismin yleisen kriisin uudenaikaisessa ilmenemismuodossa heijastuu imperialismin lainmukaisuuksien vähenevä vaikutus maailman kehityksessä.

Viisikymmenluvun loppuun mennessä USA:n imperialismin tieteellis-tekniseen etevämmyyteen, aseelliseen ylivoimaan ja oman alueen haavoittumattomuuteen perustuvalta kylmän sodan strategialta oli pudonnut pohja. Vuonna 1953 Neuvostoliiton onnistui kehittää vety-pommi, joka oli USA:n vuotta aiemmin räjäyttämää pommia kehittyneempi. Paria vuotta myöhemmin Neuvostoliitto oli aseistautunut mannertenvälisillä ohjuksilla ja erityisen selvästi USA:n johtoaseman menetystä ilmensi ensimmäisen maatakiertävän satelliitin, Sputnikin lähettäminen vuonna 1957.

Sosialististen maiden taloudellisen, poliittisen ja ideologisen kehityksen arvioitiin Moskovassa 1960 pidetyssä kansainvälisessä neuvottelukokouksessa edenneen vaiheeseen, joka teki kapitalismin palauttamisen näissä maissa mahdottomaksi. Myös sosialististen maiden rauhanomaisen rinnakkainolon periaatteisiin nojaavan ulkopoliitikan vaikutus alkoi yhä enemmän näkyä kansainvälisissä suhteissa. Vuonna 1954 pidetty Neuvostoliiton, USA:n, Englannin ja Ranskan huippukokous Genevessä oli ensimmäinen.

14. Ks. R. Palme Dutt: *emt.*, ss. 313—316, 353—391.

mäinen kylmän sodan käynnistymisen jälkeen. Tässä kokouksessa Neuvostoliiton taholta tehtiin aloite Euroopan turvallisuuskonferenssin järjestämisestä..

Imperialismin siirtomaajärjestelmän hajoamisprosessi kiihtyi viisikymmenluvulta lähtien ennennäkemättömäksi. Aasiassa ja Afrikassa muodostuneiden uusien kansallismaitioiden lukumäärä nousi yli seitsemänkymmenen. Näistä osa pyrki solmimaan läheiset suhteet sosialistisiin maihin ja ryhtyi harjoittamaan anti-imperialistista politiikkaa. Vuonna 1955 Bandungissa pidetty kahdenkymmenenyhdeksän Aasian ja Afrikan maan konferenssi tuomitsi kolonialismin ja rotusorron sekä hyväksyi rauhanomaisen rinnakkainolon periaatteet kansainvälisten suhteiden perustaksi. Vielä imperialismin välittömässä valvonnassa olevissa maissa voimistui vapautustaistelu. Kuuban vallankumous 1958 vaikutti voimakkaasti Latalalaisen Amerikan kansojen kamppailuun täydellisen kansallisen ja taloudellisen riippumattomuutensa puolesta.

Kapitalistisissa maissa tapahtunut pääomien keskittyminen ja yhä uusien väestökerrosten joutuminen yhteiskunnallistuvan tuotannon piiriin kiihdytti luokkarakenteen muutoksia ja laajensi monopolien vastaisen rintaman objektiivista perustaa uusien väestökerrosten, mm. opiskelijoiden keskuuteen. Demokraattisen liikkeen etenemiselle avautuivat uudet näköalat.

Kapitalismin epätasainen kehitys on heikentänyt imperialistisen leirin yhtenäisyyden edellytyksiä. USA:n aseman heikkeneminen ja EEC-maiden sekä Japanin vahvistuminen ovat johtaneet imperialististen maiden välisten ristiriitojen uuteen kärjistymiseen.

Kapitalismin yleisen kriisin kolmannen vaiheen aiheuttamaa voimasuhteiden muutosta ja uutta maailmantilannetta analysoitiin ensimmäisen kerran NKP:n 20. edustajakokouksessa vuonna 1956 sekä vuosien 1957 ja 1960 kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälisessä neuvottelukokouksessa Moskovassa. Tämän vaiheen nykyisten erikoispiirteiden yhteenvedo on suoritettu Moskovon vuoden 1969 neuvottelukokouksen ja NKP:n vuonna 1971 pidetyn 24. edustajakokouksen asiakirjoissa. Näiden asiakirjojen opiskelu on välttämätöntä anti-imperialistisen liikkeen kysymysten ymmärtämiseksi.^{14a} Seuraavassa käsitellään eräitä niiden pohjalta nousevia keskeisiä kysymyksiä.

14 a. Hyvä johdatus NKP:n 20. edustajakokouksen päätösten sekä vuoden 1957 julistuksen ja vuoden 1960 julkilausuman opiskeluun: R. Palme Dutt: *emt.*, ss. 353—391.

2. SOSIALISMIN JA IMPERIALISMIN NYKYINEN VOIMASUHDE JA SEN VAIKUTUS MAAILMAN VALLANKUMOUSPROSESSIN EHTOIHIN SEKÄ IMPERIALISMIN STRATEGIAAN

*"Imperialismi ei kykene saamaan takaisin menettämänsä aloitetta eikä kääntämään taaksepäin maailman kehityksen pyörää. Ihmiskunnan kehityksen valtatie määräävät sosialistinen maailmanjärjestelmä, kansainvälinen työväenluokka ja vallankumoukselliset voimat."*¹⁵

Kapitalismin yleisen kriisin aiheuttama imperialismin asemien heikkeneminen käy havainnollisesti ilmi allaolevasta poliittisesta maailmankartasta. Voimasuhteen muutos on pitkällä tähtäimellä yksiselitteinen: imperialismin yksinvaltiudesta kohti sen lopullista häviötä. Tässä prosessissa sosialistinen maailmanjärjestelmä muodostaa ratkaisevan tekijän: se on imperialismilta pysyvästi menetettyä aluetta ja sen vastaisen taistelun päätukikohta, johon kuuluu jo neljännes maapallon pinta-alasta ja kolmannes väestöstä.

Poliittinen maailmankartta vuosina 1919 ja 1969¹⁶

Maailman maat	1919				1969			
	pinta-ala milj. km ²	väestö % ihm.	pinta-ala milj. km ²	väestö % ihm.	pinta-ala milj. km ²	väestö % ihm.	pinta-ala milj. km ²	väestö % ihm.
1. Maat yhteensä*	135.8	100	1777	100	135.8	100	3520	100
niistä								
a) sos. maat	21.7	16	138	8	35.2	26	1210	34
b) muut maat	114.1	84	1639	92	100.6	74	2310	66
2. Imperialistiset suurvallat ja niiden siirtomaat**	60.3	44	855	48	12.3	9	539	15
3. Siirtomaat ja puolisiirtomaat	97.8	72	1235	69	5.0	4	36	1
4. Entiset siirtomaat ja puolisiirtomaat, jotka ovat itsenäistyneet vuoden 1919 jälkeen (ei sisällä sos. maita)	—	—	—	—	79.1	58	1616	46

* Ilman Antarktista.

** USA, Englanti, Ranska, Saksan Liittotasavalta (v. 1919 — Saksa), Japani ja Italia.

15. *Kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälinen neuvottelukokous*, Moskova kesäkuu 1969, Oulu 1969, s. 10.

16. *Probleme des Friedens und des Sozialismus* 4/1971, liite s. XXII.

Maaailmanjärjestelmien välinen voimasuhde

Vaiheessa, jolloin maailman pääristiriita kärjistyy äärimmilleen ja sen vaikutus ulottuu yhä enemmän myös muiden ristiriitojen ilmenemismuotoon, maailmanjärjestelmien välisen voimasuhteen analyysin merkitys korostuu. "Voimasuhteen poliittinen ja tieteellinen merkitys määräytyy kahdesta tekijästä: ensinnäkin sekä kansainvälinen kehitys että myös imperialismiin sisäiset prosessit syntyvät antagonististen voimien vaikutuksesta ja toiseksi anti-imperialistinen liike on saavuttanut nykyään sellaisen voiman, että sen on mahdollista yhä enemmän määrätä tapahtumien kulku."¹⁷ Sekä maailman vallankumousprosessin nykyvaiheen objektiivisten ehtojen ymmärtäminen että sen pohjalla tapahtuva vallankumousliikkeen strategian laatiminen edellyttää sosialismin ja imperialismiin välisen voimasuhteen kehityksen ja konkreettisen tilan oikeaa arviota.

Kuten edellä on käynyt ilmi, voimasuhde marxilais-leniniläisenä kategoriana ei ole pysyvä ja yksinkertainen suure, vaan se muodostuu monimutkaisessa historiallisessa prosessissa, viime kädessä kussakin konkreettisessa luokkataistelutilanteessa.^{17a} Voimasuhde on ennen muuta objektiivinen suure ja juuri sellaisena tieteellisen analyysin kohde. Tämä pätee sekä sen vaikutukseen pitkäaikaisen kehityksen tekijänä että sen määrittelyyn konkreettisessa tilanteessa. Siihen kuuluu mm. taloudellisen potentiaalin kehitys, tieteellinen suorituskyky, sotilaallinen voima, poliittinen lujuus, ideologinen vetovoima jne. Seuraavassa tarkastellaan lyhyesti eräitä maailmanjärjestelmien nykyiseen voimasuhteeseen liittyviä tekijöitä.

17. Lutz Maier: *Dialektik der Anpassung — zu einigen neuen Problemen der Imperialismus-Analyse*, *Einheit* 4/72, s. 518.

17a. Tätä korostettiin Moskovan 1969 neuvottelukokouksessa. Samalla kun määriteltiin aikakauden perussisältö, voimasuhteen muuttuminen sosialismin eduksi "tuli ilmi yleisen suunnan määrittelyn riittämättömyys. Kommunististen ja työväenpuolueiden neuvottelu vuonna 1969 syvensi ja konkretisoi aikakauden luonnehdintaa ottamalla huomioon ihmiskunnan kapitalismista sosialismin siirtymisen koko mutkikkouden ja ristiriitaisuuden. Neuvottelun yhteenvetoasiakirja viiltää mahdollisuuksien ja vaarojen kasvun dialektiikkaan nykyaikaudella. Kulku sosialismin käy taistellen. Imperialismin ja taantumuksen voimat eivät pysy toimettomina. Ne reagoivat terävästi uusiin mahdollisuuksiin, luovat vaarallisia tilanteita ja tekevät välttämättömäksi sen, että vallankumouksellisten voimien on etsittävä teltä syntyneiden vaarojen neutralisoinniseen... voimasuhde ei ole pysyvä suure. Voimakallistuma sosialismin hyväksi tarkistetaan, sitä ylläpidetään ja lisätään kansainvälisen työväenluokan ja muiden vallankumouksellisten joukko-osastojen imperialismia ja taantumusta vastaan käymän keskeytymättömän jokapäiväisen taistelun kulussa" (J. Krasin: *Vallankumousprosessin dialektiikka*, Pori 1972, s. 31—32).

Talous

Allaoleva taulukko osoittaa sosialismin asemien lujittumista maailmantaloudessa ja samalla sosialismin taloudellisen rakennustyön merkityksen maailman vallankumousliikkeen etenemisen ja kokonaisvoimasuhteen muuttumisen perustekijänä.

Maailman teollisuustuotannon jakauman kehitys vuosina 1950—1970¹³ (prosentteina)

	1950	1960	1970
SEV-maat	18	28	35
USA	44	33	27
Länsi-Eurooppa	27	26	22
Japani	1	3	6
Muut	10	10	10

SEV:n jäsenmaiden muodostama socialististen maiden yhteisö on jo nykyään suurimman taloudellisen kapasiteetin omaava ytenäinen talousalue maailmassa. Sen johdoasema tulee lähivuosina lujittumaan, sillä se on myös voimakkaimmin kehittyvä talousalue. Kapitalististen maiden 5,5 % keskimääräistä vuosituotannon kasvua vuosina 1951—70 vastaa SEV-maiden luku 10,5 %.¹⁹ Tieteellisteknisen kumouksen etuisuuksien tehokas yhdistäminen socialististen yhteiskuntamuodostuman lainalaisuuksiin, johon pyritään viime vuosien talousuudistuksilla, talouden johtamismenetelmien kehittäminen sekä socialistisen integraation voimaperäistäminen ovat kaikki tekijöitä, jotka luovat perustan kansan elintason jyrkälle kohottamiselle, joukkojen sivistystason ja poliittisen aktiivisuuden nousulle, socialistisen demokratian kehittämiseksi, uudentyyppisen socialistisen persoonallisuuden, socialististen ihmissuhteiden ja kansojen välisten suhteiden muodostumiselle. Se luo perustan myös socialistisen maailmanjärjestelmän taloudellisen, poliittisen, sotilaallisen ja ideologisen vaikutusvallan kasvulle maailman mittakaavassa.

Socialistisen maailmanjärjestelmän kasvava osuus maailmantaloudessa, kansainvälisessä työnjaossa ja tavaranvaihdossa kärjittää kapitalismin sisäisiä ristiriitoja. Imperialistisesta järjestelmästä irrottautuneen alueen ja väestön laajeneminen on voimakkaasti supistanut monopolien hallinnassa olevaa raaka-aine-, markkina- ja saalistusaluetta. Tämä lisää entisestään pääomien keskittymisen ja tieteellisteknisen kehityksen myötä kärjistyvää ylituotanto- ja markkinointiongelmia. Monopolivoittojen turvaaminen edellyttäisi laajenevia kansainvälisiä talous-

18. Lutz Maler: *emt.*, s. 518.

19. Guyla Kallai: Nykyaajan vallankumousprosessin päävoima, *Rauhan ja sosialismin ongelmia (Kommunisti 11/72 liite)*, s. 1005.

suhteita, entistä suurempia, riittävän vakaita ja kehityskykyisiä markkinoita. Imperialistinen integraatio on yritykseen löytää vastaus tähän tarpeeseen. Mutta se on ristiriitainen ja riittämätön vastaus. Ensinnäkään se ei tietenkään kykene turvaamaan vakaita markkinoita, vaan uusintaa kapitalismin ristiriidat entistä kärkevämmässä muodossa. Toinen tekijä on juuri se, että sosialististen maiden osuus maailmantaloudessa kasvaa voimakkaasti. Vaikka esimerkiksi EEC-maiden osuus kapitalistisessa taloudessa onkin USA:n kustannuksella lisääntymässä, niiden suhteellinen osuus koko maailmantaloudessa on selvästi laskemassa. Tämä merkitsee sitä, että jo nyt ja entistä enemmän tulevaisuudessa monopolien on pakko pyrkiä laajentamaan taloudellista yhteistyötä nimenomaan sosialististen maiden kanssa.²⁰ Tämä maailmantalouden kehityksen lainmukaisuus kuitenkin kärjistää ristiriitaa monopolien taloudellisten intressien ja niiden harjoittaman kylmän sodan politiikan kanssa, mikä juuri muodostaa erään syyn eriytymistendenssien voimistumiseen monopoliporvariston keskuudessa ja lisää näin osaltaan rauhanomaisen rinnakkainolon edellytyksiä.^{20a}

Asevoimat

Samansuuntainen kehitys ilmenee myös maailmanjärjestelmien sotilaallisissa voimasuhteissa. Viime aikoina kapitalististen maiden sotilasstrategien piirissä on alettu puhua, ei vain järjestelmien asevoimien tasavertaisuudesta, vaan Varsovan sopimusmaiden asevoimien ylivoimaisuudesta NATO:on verrattuna.²¹ Mannertenvälisten ja keskimatkan ohjusten sekä keskiraskaiden pommikoneiden osalta Neuvostoliitto on USA:ta määrällisesti selvästi voimakkaampi. Sama tilanne vallitsee myös aseissa olevien miesten ja taistelukaluston suhteen.²²

Maapallon moninkertaiseen tuhoamiseen riittävien atomiaseiden muodostama "kauhun tasapaino" tekee laadullisena tekijänä edellisen kaltaisen määrällisen voimasuhteen merkityksen tietenkin suhteelliseksi. Mutta kehityksen dialektiikka on siinä, että sitä mukaa kun sosialismi lujittuu, rauhanomaisen rinnakkainolon elementit lisää-

20. Otto Reibold: Das sozialistische Weltsystem — Hauptkraft im antilperialistischen Kampf, *Marxistische Blätter* 6/70, ss. 10—12.

20 a. Rauhanomaisen rinnakkainolon luonteesta maailmanjärjestelmien välisen luokkataistelun erityismuotona sekä sitä koskevista revisionistisista virhetulkinnosta ks. Thomas Scheffler: Rauhanomainen rinnakkainolo ja luokkataistelu, *Soihtu* 3/78.

21. Ks. eslm. Lutz Maier: *emt.*, s. 519 ja Jorma Järventausta: Alkaako aserisunta?, *HS* 28. 1. 73.

22. Samat.

tyvät kansainvälisissä suhteissa ja maailmansodan torjumisen edellytykset kasvavat, lisääntyy myös tavanomaisen aseistuksen vaikutus sotilaalliseen voimasuhteeseen. Totaalisen ydintuhon uhka heijastuu imperialististen strategiiden piirissä voimistuvana näkemyksenä maailmansodan sotilaallisesta käyttökelvottomuudesta. Imperialismin aggressiivisuutta pyritään sen sijasta suuntaamaan "rajoitettuihin sotiin", sinne missä sosialismin voima on vielä liian heikko estääkseen voimakkaan vastaiskun.²³ Mutta Vietnamin kokemusten valossa myös imperialismin voitonmahdollisuudet ovat "rajoitetuissa sodissa" entistä rajoitetummat.

Ehkä vielä oleellisempaa kuin kiinnittää huomiota välittömiin aseellisiin voimasuhteisiin, on ottaa huomioon ne kasvavat taloudelliset, poliittiset ja ideologiset ristiriidat, jotka tulevat yhä enemmän vaikuttamaan rajoitettavasti imperialismin asevoimien laajentamismahdollisuuksiin ja suorituskykyyn. Talouden militarisoiminen imperialismin aseellisen voiman perustana ja ylituotantokriisin ratkaisukeinona on johtamassa ylitsepääsemättömiin ristiriitoihin. Vietnamin sota merkitsi — toisin kuin toinen maailmansota ja Korean sota — USA:n sisäisen taloudellisen ja poliittisen kriisin voimakasta kärjistymistä. Sitä paitsi se merkitsi vakavaa kriisiä itse asevoimissa, strategiassa, taktiikassa, taistelumoraalissa jne.²⁴

23. New York Timesin kirjoituksessa, jonka Helsingin Sanomat julkaisi Vietnamin aselevon solmimisen jälkeen groteskilla otsikolla "Pentagonin ongelma: missä seuraava sota?" todetaan seuraavaa: "Yhdysvaltain puolustusvoimilla on nyt Vietnamin sodan jälkeisenä aikana edessään huikea määrä psykologisia, materiaalisia ja poliittisia ongelmia. Korkein sotilas- ja siviiliviranomaisten mukaan tärkeimpiä näistä ongelmista ovat strategiset päätökset 'seuraavasta sodasta': missä se pitäisi käydä, ketä vastaan ja millaisilla aseilla. Peruskysymyksiin pureutuva keskustelu on parhaillaan käynnissä kaikissa kolmessa aselajissa. Vanhemmat upseerit haluavat yleisesti suunnitella 'suurta sotaa' Neuvostoliittoa vastaan; Kiinaa ei tällä hetkellä pidetä välittömänä uhkana. Nuoremmat upseerit odottavat enemmän uusilta Vietnamin kaltaisilta sodilta" (HS 28. 1. 73).

24. "Upseerit ja allupseerit kaikilla tasoilla ovat korostaneet viimeisen parin kuukauden aikana seuraavia periaatteellisia kysymyksiä: Vietnamin sodan turhauttamien ja armeijan uustuk-sista kiusaantuneiden upseereiden on loihdittava uudet tehokkaat taisteluyksiköt esiin vapaaehtoisista, joita ammattiupseerit pitävät turhan vapaamielisinä ja usein jopa vihamielisinä. Kaikkien aselajien, erityisesti laivaston, on siirryttävä uuden teknologian ja taktiikan aikakauteen, jotta Neuvostoliiton viime vuosina hankkima laadullinen ja määrällinen kehitys voitaisiin tasapainottaa. Rotuongelma... uskotaan esiintyvän vielä jonkin aikaa armeijan piirissä...

Nämä muutokset on otettava huomioon tarkasteltaessa sitä lisääntyvää vastakaikua, jonka sosialististen maiden kansainvälisen jännityksen lieventämiseen tähtäävät aseistariisuntapyrkimykset ovat saavuttaneet myös imperialismiin strategien realistisissa piireissä, joskin ensisijassa heikentyneistä asemista käsin tapahtuvana yrityksenä pyrkiä estämään sosialismin ylivoiman lisääntymistä. Tällä taas on edelleen rauhanomaisen rinnakkainolon edellytyksiä lisääviä seurauksia sekä tärkeitä seurannaisvaikutuksia kapitalististen maiden sisäisen kriisin kärjistymisen suhteen, josta tuonnempana tulee puhe.

Ulkopolitiikka

Kolmas, edellisiin saumattomasti liittyvä tekijä on Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden ulkopoliitiikan vaikutuksen kasvu kansainvälisellä areenalla. Tämän ulkopoliitiikan perusteet muodostaa proletaarisen internationalismin mukainen sosialististen maiden veljellisten keskinäissuhteiden kehittäminen, pyrkimys rauhanomaisen rinnakkainolon vakiinnuttamiseen maailmanjärjestelmien välisen luokkataistelun muotona, tuki kapitalististen maiden työväenluokalle ja demokraattiselle liikkeelle sekä kansallisen vapautusliikkeen ja ei-kapitalistiselle kehitystielle lähteneiden valtioiden tukeminen.²⁵ Sen ajankohtaiset ohjelmalliset vaatimukset on esitetty mm. NKP:n 24. edustajakokouksen toimintaselostukseen sisältyvässä ns. kuuden kohdan rauhanohjelmassa, jossa esitetään reaalinen vaihtoehto kaikkiin maailmanpolitiikan keskeisiin kysymyksiin.

Socialististen maiden ulkopoliitiikan vaikutuksen kasvassa siitä on muodostunut tärkeä tuki imperialismiin aggressioiden torjumisessa, kuten Vietnamin esimerkki mitä selvimmin osoittaa. Toisaalta sosialististen maiden rauhanpolitiikan kannatus on voimakkaasti kasvanut kapitalististen maiden demokraattisen liikkeen keskuudessa ja sosialististen maiden voimaan yhdistynyt "sisäinen"

Huumausainekysymys säilyy sekin yhä pillevänä uhkana...

Upseerit uskovat, että vapaaehtoisjoukot edustavat mahtavaa taisteluvälikappausta, mutta niiltä ei voida lukea tehokkaiksi taisteluyksiköiksi vielä ainakaan kahteen vuoteen...

Sotilaspiirien keskuudessa ollaan yksimielisiä siitä, että armeija kärsi Vietnamin pahoja takaiskuja..." (HS 28. 1. 73).

Talouden militarisoimisen ristiriidoista ks. Horst Rennhack: Indo-kiinan sota ja USA:n yhteiskuntakriisi, *Soihtu* 6/72. Niiden voimakkaasta heijastumisesta USA:n varainhoitovuoden 1973-74 budjetissa ks. Seppo Toivainen: Nixonin "sosiaalipolitiikka", *Tiedonantaja* 30/73.

25. Shalva Sanakoyev: *The World Socialist System*, Moscow 1972, s. 308.

poliittinen paine on monissa kysymyksissä pakottanut imperialistit rauhanomaisen rinnakkainolon periaatteiden mukaisiin ratkaisuihin.

Hyvänä esimerkkinä tästä on sosialististen maiden pitkäjänteinen ja johdonmukainen toiminta Euroopan turvallisuuskysymyksessä,²⁶ prosessi, jonka kuluessa Neuvostoliiton jo vuonna 1954 esittämät näkemykset maailmanjärjestelmien taistelun erään vaarallisimman kriisipesäkkeen poistamisesta anti-imperialistisen liikkeen etuja vastaavalla tavalla ovat aineellistuneet yhtenäiseksi menestykselliseksi rauhanoffensiiviksi. Sen tuloksena — imperialististen piirien vastustuksesta tai jarrutuksesta huolimatta ja Euroopan maiden kansojen kasvavan joukkoliikkeen tuella — ovat syntyneet Saksan Liittotasavallan sopimukset Neuvostoliiton ja Puolan kanssa suhteiden normalisoimisesta, neljän vallan sopimus Länsi-Berliinistä, DDR:n ja Saksan Liittotasavallan välinen perussopimus ja sitä seurannut DDR:n tunnustamisalta, keskustelujen aloittaminen Saksan Liittotasavallan ja Tshekkoslovakian välillä Münchenin sopimuksen mitätöimisestä sekä ETYK:n valmistelujen käynnistytminen. Sosialististen maiden aloitteellinen ja hyvin koordinoitu rauhanoffensiivi on rajoittanut imperialistisen kylmän sodan politiikan liikkuma-alaa Euroopassa ja vahvistanut perustaa rauhanvoimien kamppailulle Euroopan kapitalistisissa maissa.

Ideologia

Edellisiin liittyy läheisesti ideologisessa taistelussa tapahtunut voimasuhteen kehitys. Sosialismin rakennustyön saavutukset ja sosialististen maiden kasvava taloudellinen, sotilaallinen ja poliittinen vaikutusvalta ja samaan aikaan tapahtuva kapitalismin sisäisen kriisin kärjistyminen sekä ennen muuta USA:n sotapolitiikan aiheuttama imperialismien arvovallan ja vetovoiman romahdus syventävät porvarillisen ideologian kriisiä ja lisäävät marxismi-leninismien vaikutusvaltaa. Erityisen selvästi tämä näkyy ideologisesti herkimmän väestöryhmän, nuorison keskuudessa ilmenevässä myrskyisässä kehityksessä. Maailmanjärjestelmien välisen ristiriidan kärjistyminen sosialismin voimistumisen myötä on tehnyt yhä helpommaksi siirtymisen yksittäisten esimerkkien vertailusta yhteiskuntajärjestelmien, kahden erilaisen ja toisensa poissulkevan yhteiskunnallisen kehitystien tasolla tapahtuvaan entistä kokonaisvaltaisempaan vertailuun. Tämä merkitsee primitiivisen antikommunis-

26. Ks. Seppo Kanerva: Euroopan turvallisuus, *Soihtu* 3/72.

min kriisiä, joka on perustunut keinotteluun joukkojen tietämättömyydellä, yksittäisillä "esimerkeillä", pelotte-
lulla jne. Imperialismi on pakotettu uudistamaan ideo-
logiaansa ja ryhtymään voimakkaaseen ideologiseen puo-
lustustaisteluun. Voimasuhteen muutoksen seurauksena
ideologisen taistelun merkityksessä ja luonteessa tapah-
tuu muutoksia, joihin palataan myöhemmin käsiteltäessä
imperialismin uutta strategiaa.

**Maailmanjärjestelmien välisen voimasuhteen muutoksen
vaikutus kapitalististen maiden työväenluokan ja
kansallisen vapautusliikkeen kamppailuun**

Sosialistisen maailmanjärjestelmän eteneminen kärjistä
tää maailmanjärjestelmien välistä ristiriitaa ja voimistaa
sen vaikutusta maailman vallankumousprosessin muiden
ristiriitojen kehitykseen ja ilmenemismuotoon. Se vaikut-
taa oleellisesti kapitalististen maiden työväenluokan ja
demokraattisen liikkeen sekä kansallisen vapautusliik-
keen käymän taistelun edellytysten paranemiseen. Sosia-
lismin taloudellinen, poliittinen ja ideologinen vaikutus
ulottuu yhä enemmän imperialismin sisällä käytävään
taisteluun ja sen osuus kapitalismin yleisen kriisin kär-
jistymisessä kasvaa. Tämän prosessin kuluessa vallan-
kumouksen kolme päävoimaa kietoutuvat yhä tiiviimmin
toisiinsa yhtenäiseksi anti-imperialistiseksi liikkeeksi. Se
ilmenee kansainvälisen ja kansallisen luokkataistelun,
ulko- ja sisäpolitiikan yhdentymistendenssinä, maailman-
tilanteen kasvavana merkityksenä kunkin maan sisäisissä
luokkataisteluissa ja laajojen joukkojen kansainvälisen
tietoisuuden kasvuna.

Miten sosialistinen maailmanjärjestelmä vaikuttaa ka-
pitalististen maiden demokraattisen liikkeen taistelu-
edellytyksiin? Tästä voidaan lyhyesti todeta seuraavaa:

Ensinnäkin sosialistisen maailmanjärjestelmän etene-
minen on yhä merkittävämpi tekijänä niiden kapitalismin
sisäisten ristiriitojen joukossa, jotka ovat tehneet mah-
dollisimman nopeasta taloudellisesta kasvusta kapitalis-
min elinehdon. Taloudellista kasvua ehkäisevät ristiriidat
ovat pakottaneet kapitalismia turvautumaan valtiomono-
polistiseen kasvupolitiikkaan, mikä on tilapäisesti no-
peuttanut kasvua, mutta vain uusien epäsuhtaisuuksien,
inflatorisen kehityksen, valuuttakriisien ja työtätekevien
sosiaalisen aseman heikkenemisen hinnalla. Näissä olois-
sa taloudellinen lama aiheuttaa paljon syvempiä häiriöitä
kuin tuotannon kriisimäinen aleneminen vielä jokin vuo-
sikymmen sitten. Toisaalta valtiomonopolistinen kapita-

lismi jouduttaa tuotannon yhteiskunnallistumista, monopolien ja kansan välisen ristiriidan syvenemistä sekä taloudellisen ja poliittisen taistelun yhteenkietoutumista. Tämä luo edellytykset monopolien vastaisen rintaman laajenemiselle ja monopolien vastaisen valtion muodostamalle siirtymävaiheelle lähestyttäessä sosialistista vallankumousta. Sosialismin vaikutus jouduttaa valtiomonopolistisen kapitalismin kriisin kärjistymistä ja voimistua samalla rauhanomaisen sosialismin siirtymisen edellytyksiä.

Toiseksi sosialismin vaikutus syventää kapitalismin kriisiä myös siten, että rauhanomaisen rinnakkainolon lujittuminen ehkäisee imperialismille ominaisen pyrkimyksen ratkaista ylituotantokriisinsä investoimalla tuottamattomaan varusteluteollisuuteen.²⁷ Tällä on seurauksensa myös työtätekevien elinehtoihin kohdistuvan paineen helpottamisessa. Suomessa, joka Pariisin rauhan-sopimuksessa ja YYA-sopimuksessa on sitoutunut noudattamaan rauhanomaisen rinnakkainolon politiikkaa, varustelumenot muodostivat valtioneuvoston kuusikymmenluvulla 6—8 %, kun vastaavat luvut Ruotsissa ja Norjassa olivat 14 % ja 21 %.²⁸ Näin vähenevät myös monopolien mahdollisuudet kehittää asevoimia ulkoisen ekspansioon ja vallankumouksellisen liikkeen etenemistä vastaan suuntautuvana sisäpolitiikan fasisistisoinnin välineenä.

Kolmanneksi: Sisä- ja ulkopolitiikan välillä vallitsee tietty riippuvuussuhde. Yleisesti ottaen taantumuksellista sisäpolitiikkaa vastaa myös taantumuksellinen ulkopolitiikka ja päinvastoin. Ulko- ja sisäpolitiikan välillä ei pitemmän päälle voi vallita ristiriitaa.²⁸ Rauhanomaisen rinnakkainolon elementtien lainmukainen lisääntyminen kapitalististen maiden ulkopolitiikassa syventää niiden taantumuksellisen sisäpolitiikan kriisiä ja rajoittaa fasisistien ja äärioikeistolaisten ilmiöiden liikkuma-alaa, millä on oleellinen merkitys demokraattisen liikkeen taisteluedellytysten kannalta. Toisaalta tämä pakottaa monopolit entistä enemmän turvautumaan reformististen myönnytysten taktiikkaan, mikä kytkee reformien sisällystä käytävän kamppailun kysymykset osaksi monopolien vastaisen liikkeen strategiaa.

27. Wolfgang Fritsch: Valtioneuvoston ja valtiollisen sektorin merkityksestä Suomen taloudessa, *Soihtu* 2/72, s. 40.

28. Erityistapauksen ja samalla havainnollisen esimerkin ulkopolitiikan vaikutuksesta sisäpolitiikkaan, rauhanomaisen rinnakkainolon vaikutuksesta demokraattisen liikkeen kehitykseen tarjoaa Suomi. Vuonna 1944 monopolien ja oikeiston ulkopoliittiset asemat heikkenivät jyrkästi hävityn sodan ja fasismin murskautumisen seurauksena. Tämä loi edellytykset demokraattisen liikkeen

Neljänneksi sosialististen maiden ulkopoliitiikan etene-
misen myötä yhä useammasta imperialismiin hyökkäyk-
sestä muodostuu ilmiö, joka voidaan lyödä takaisin
maailman kaikkien rauhanvoimien yhteisponnistuksin.
Tämä lisää rauhanliikkeen laajenemisen ja sen anti-
imperialistisen tietoisuuden kasvun edellytyksiä kapita-
listisissa maissa. Rauhanliikkeestä voidaan kehittää jouk-
koliike, joka yhdistää piiriinsä laajan poliittisen rintaman
ja näin osaltaan lujittaa myös kotimaisia monopoleja
vastaan suuntautuvaa demokraattista liikettä. Rauhan-
liikkeestä kehittyy sosialismin rauhanpolitiikan edetessä
yhä tärkeämpi välittäjä kansainvälisen voimasuhteen
vaikutuksen "siirtämisessä" sisäpoliittiseen kamppailuun.

Viidenneksi maailmanjärjestelmien välisten taloussuh-
teiden kehittäminen muodostaa merkitykseltään kasva-
van tekijän monopoliin vastaiselle liikkeelle. Ulottaes-
saan tietystä mielessä sosialismin taloudellisten lainalai-
suuksien vaikutusta kapitalistiseen talouteen se on eri-
tyisen edullista työtätekevien kannalta. Monopolit taas
pyrkivät poliittisista syistä kehittämään taloudellisia yh-
teyksiä sosialistisiin maihin vain ehdottoman välttämät-
tömässä määrin ja käyttämään syntyneitä yhteyksiä
mahdollisuuksiensa mukaan sosialismin vahingoittami-
seen. Tämä kärjistää ja havainnollistaa monopoliin ja
kansan etujen välistä ristiriitaa. Kamppailu sosialististen
maiden kanssa harjoitettavan taloudellisen yhteistyön
puolesta kytkeytyy yhä enemmän monopoleja vastaan
käytävään kamppailuun.²⁹

voimakkaalle etenemiselle myös sisäpolitiikan alalla. Vuonna 1948
luokkien voimasuhde muuttui demokraattiselle liikkeelle epäedul-
lisemmaksi ja oikeistovoimien hyökkäys sisäpolitiikassa kiihtyi.
Tästä lähtien ristiriita suhteellisen edistyskellisen ulkopoliitiikan ja
taantumuksellisen sisäpolitiikan välillä on ollut eräänlainen perus-
jännitys Suomen politiikassa. Monopoliin pitkäjäntelensä pyrki-
myksenä on ollut voimistuneista sisäpoliittisista asemistaan käsin
pyrkä vähitellen kääntämään myös Suomen ulkopoliitiikkaa im-
perialismille ja omille asemilleen edullisempaan suuntaan. EEC-
vapaakauppasopimus muodostaisi laadullisen harppauksen tässä
pyrkimyksessä. Kamppailu rauhanomaisen ulkopoliitiikan puolesta
oikeiston strategiaa vastaan on demokraattiselle liikkeelle poltta-
va kysymys myös sisäpoliittisten asemien vahvistamiseksi.

29. Tämän kamppailun kehittämiseen on Suomessa, jälleen erityis-
laatuista asemastamme johtuen, erityisedellytykset. Oikeistovoi-
mien otteen lujittuminen näkyy selvästi Neuvostoliiton kauppam-
me laskevassa suuntauksessa. Toisaalta Neuvostoliiton kanssa
harjoitettavan taloudellisen yhteistyön tarjoamat valtavat näky-
mät (ks. SKP:n keskuskomitean 24. 2. 1973 hyväksymä päätös-
lauselma "Ystävyys, yhteistyö ja avunantosopimus — Suomen
ja Neuvostoliiton suhteiden vankka perusta") ja niiden pohjalta
muotoiltu konkreettinen talsteluohjelma antavat kaikki mahdol-
lisuudet torjua monopoliin pyrkimykset tällä tavoin kytkeä Suomi
tiukemmin imperialistiseen leiriin.

Kuudenneksi: Sosialismin uusien saavutusten ja laajenevien tieto- ja kulttuuriyhteyksien myötä sosialististen maiden merkitys esimerkkinä porvarillisen ideologian kriisiä kärjistävänä ja marxismi-leninismien vaikutuksen lisääjänä kasvaa.

Seitsemänneksi merkitykseltään ei suinkaan vähäinen seikka: Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden aineellinen, poliittinen ja ideologinen tuki kapitalististen maiden demokraattisen liikkeen johdossa oleville kommunistisille puolueille. NKP:n ja muiden sosialististen maiden puolueiden valtava kokemus ja kapasiteetti on proletariaisen internationalismin mukaisesti kaikkien veljespuolueiden omaisuutta.

Myös kansallisen vapautusliikkeen eteneminen on erottamattomassa yhteydessä sosialistisen maailmanjärjestelmän voimistumiseen ja kapitalismin yleisen kriisin kärjistymiseen. Sosialistisen maailmanjärjestelmän synty toisen maailmansodan jälkeen on olennainen vaikuttaja siinä prosessissa, joka johti imperialistisen siirtomaajärjestelmän romahtamiseen. Kapitalismin yleisen kriisin toisen vaiheen aikana Aasiassa ja Afrikassa syntyi 16 uutta kansallisvaltiota ja kolmannen vaiheen kuluessa, jolloin prosessi kiihtyi äärimmilleen, tämä luku on kohonnut yli 70. Sosialismin vaikutus kansalliseen vapautustaisteluun ilmenee seuraavasti:

Ensinnäkin sosialististen maiden, ennen kaikkea Neuvostoliiton taloudellinen, poliittinen ja sotilaallinen tuki on luonut ensimmäisen kerran mahdollisuuden torjua tehokkaasti imperialistinen interventiopolitiikka ja vastavallankumouksen tuonnin yritykset. Esimerkiksi ranskalais-englantilaisten imperialistien Suezille vuonna 1956 suuntaamaan intervention epäonnistumiseen vaikutti olennaisesti Neuvostoliiton ilmoitus, jonka mukaan se on "valmis turvautumaan voimakeinoin murskatakseen hyökkääjät ja palauttaakseen rauhan Lähi-idässä".³⁰ Dramaattisin esimerkki voimasuhteiden muutoksen vaikutuksista kansallisen vapautusliikkeen taistelun ehtoihin on epäilemättä Kuuban tapaus. Sosialismin rakentamisen aloittaminen 90 mailin päässä imperialismien pää-

30. Pravda 6. 11. 1956, sit. *Työväenluokan kansainvälinen vallankumouksellinen liike* (toim. B. N. Ponomarev jne.), Moskova ei palnovuotta s. 323.

Vastaava rooli Neuvostoliitolla oli Lähi-Idässä vuonna 1957, kun Syyrian kansallisdemokraattinen hallitus yritettiin imperialistien toimesta kaataa, vuonna 1958, kun amerikkalais-englantilaiset joukot suorittivat intervention Libanonin ja Jordaniaan ehkäistäkseen Irakissa tapahtuneen kansallisdemokraattisen vallankumouksen vaikutuksen leviämisen sekä vuonna 1967 käynnistyneiden Israelin uusimman aggressioiden torjumiseksi käytävässä kamppailussa.

linnakkeesta, Sikojen lahden intervention takaisin lyöminen ja taloussaarron epäonnistuminen eivät olisi ajateltavissa ilman Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden olemassaoloa ja välitöntä apua. Oleellinen merkitys Vietnamin kansan voitolle USA:n imperialismista oli sosialististen maiden tuella.³¹

Toiseksi sosialistisen maailmanjärjestelmän olemassaolo on tehnyt ensimmäistä kertaa mahdolliseksi ylittää kapitalismin lainmukaisuudet alikehittyneiden maiden taloudellisessa ja sosiaalisessa kehityksessä. Neuvostoliiton Keski-Aasian tasavaltojen ja Mongolian kansantasavallan esimerkki ovat osoittaneet mahdolliseksi sivuuttaa kokonaan kapitalistinen kehitysvaihe ja luoda sosialismiin siirtymisen edellytyksiä *ei-kapitalistisen kehitystien*³² kautta. Tämän mahdollisuuden laajeneminen myös kauempana sosialistisen maailmanjärjestelmän välittömän poliittisen tuen ulottuvilta oleviin maihin on tulosta sosialismin voiman kasvusta ja sen seurauksista maailmantalouden rakenteeseen. Alikehittyneiden maiden

31. Fidel Castro Kremlissä 27. 6. 72: "Kuuban taloudellinen saarto, joka on voimassa vielä nykyäänkin, mitä erilaisimmat tuhoalaistoiminnan muodot, palkkajoukkojen hyökkäykset, sotilaallisen aggression uhka — kaiken tämän maamme on kokenut. Mutta me emme ole olleet yksin tässä taistelussa. Etupäässä Neuvostoliitto, mutta myös muut sosialistiset maat ovat mahdollisuuksiensa mukaan lähettäneet meille aseita, antaneet teknistä ja taloudellista apua, jonka avulla imperialisteja on estetty pääsemästä tavoitteeseensa — murskaamaan nälän avulla Kuuban kansan tahdon... Meidän kansamme luottaa täysin Neuvostoliiton periaatteelliseen politiikkaan. Teidän sankarillinen historianne, teidän tukenne maailman vallankumousliikkeelle ja ihmiskunnan hyväksi tapahtuneet muutokset — sillä tämän luottamuksen perusta" (*Sosialismin teoria ja käytäntö* 28—29/72, s. 8—9).

Nguyen Zui Tsinh Kremlissä 30. 1. 73: "Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden suuri ja tehokas apu Vietnamin kansalle oli äärettömän tärkeä tekijä, joka edisti meidän voittomme saavuttamista... Olemme lujasti vakuuttuneita siitä, että NKP ja neuvostokansa tulevat edelleenkin antamaan meille tukea ja apua näiden vaikeiden ja monimutkaisten tehtävien täyttämiseksi... Tulemme edelleenkin ponnistamaan kaikki voimamme Vietnamin ja Neuvostoliiton yhtenäisyyden, ystävyyden ja yhteistoiminnan lujittamiseksi marxismi-leninismiin ja proletarisen internationalismin pohjalla meidän maittemme onneksi sekä rauhan, demokratian ja sosialismin puolesta käytävän taistelun eduksi" (*Sosialismin teoria ja käytäntö* 7/73, ss. 4—5).

32. Ei-kapitalistisen kehitystien teoriasta ks. Työväenluokan kansainvälinen vallankumouksellinen liike, s. 343—; Rotislav Ulyanovski: Aasian ja Afrikan maiden ei-kapitalistisen kehityksen kysymyksiä, *Rauhan ja sosialismin ongelmia* (Kommunisti 11/69 liite) ss. 446—454; Rotislav Ulyanovsky: The Leninist Concept of Non-Capitalist Development and Our Time, *Social Sciences* 2/1971, ss. 91—108; *Politische Ökonomie des heutigen Monopolkapitalismus*, ss. 814—839. Albert Tshurne: *Ei-kapitalistinen kehitystie Afrikassa*, Rauhanpuolustajien Afrikkakomitean moniste, Helsinki 1973.

taloudellisen kehityksen käynnistämisen ja sosiaalisten ongelmien ratkaisemisen edellytyksenä on riippumattomuuden lisääminen kapitalistisesta maailmantaloudesta ja neokolonialismin torjuminen. Tälle luo lisäedellytyksiä laajeneva taloudellinen yhteistyö sosialististen maiden kanssa. Koska sosialististen maiden talousyhteistyö suuntautuu valtiosektorin kehittämiseen ja teollistamiseen se lujittaa demokraattisten voimien asemia ja nopeuttaa työväenluokan kehitystä.

Kolmanneksi: Sosialististen maiden esimerkki, vaikutus ja tuki ovat lisänneet myös ei-kapitalistisen kehityksen poliittisia edellytyksiä alikehittyneissä maissa. Vaikka työväenluokka on niissä yleensä vasta muodostumassa ja liian heikko johtamaan kansallis-demokraattista vallankumousta, niin lujittuvat yhteydet liikettä johtavien keskikerrosten ja sosialististen maiden välillä lisäävät keskikerrosten epävakaisuuden vähentämiseksi välttämätöntä proletariaatin vaikutusta kansallisessa vapautusliikkeessä. Tämä lisää ns. vallankumoukselli-demokraattisen valtion merkitystä mahdollisena siirtymämuotona sosialismiin.³³

Imperialismin sopeutuminen ja uusi strategia

Maailmanjärjestelmien välisen voimasuhteen muutos, kapitalististen maiden demokraattisen liikkeen ja kansallisen vapautusliikkeen eteneminen (joka tietenkin vahvistaa edelleen sosialistisen maailmanjärjestelmän asemaa) aiheuttaa sen, että "ristiriita imperialismin harjoittaman voimapolitiikan ja sen reaalisten mahdollisuuksien välillä tulee entistä selvemmin esille".³⁴ Kylmän sodan strategia joutuu kasvavaan ristiriitaan muuttuneen voimasuhteen kanssa. Tämä pakottaa imperialismin sopeutumaan uuteen tilanteeseen ja turvautumaan uusiin menetelmiin, omaksumaan uuden "joustavan" strategian.³⁵ Tämä on askel eteenpäin maailman sodan torjumisen reaalisten mahdollisuuksien lujittamisessa ja rauhanomaisen rinnakkainolon vakiinnuttamisessa järjestelmien välisen luokkataistelun muotona, mutta asettaa samalla anti-imperialistisen liikkeen uusien monimutkaisten tehtävien eteen.

33. Kansallis-demokraattisen vallankumouksen poliittisesta luonteesta ja vallankumouksellisesta demokratiasta *emt.*, sekä Boris Ponomarev: Maailman vallankumousprosessin teorian ajankohtaisia ongelmia, *Sosialismin teoria ja käytäntö* 48/71, ss. 34—44.

34. *Kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälinen neuvottelukokous Moskova kesäkuu 1969*, s. 10.

35. Ks. Schäfer: *emt.*, ss. 5—8.

Rauhanomaisten rinnakkainolon aineiden lisääntymisen kansainvälisissä suhteissa ei merkitse sitä, että imperialistit olisivat yhtäkkiä muuttuneet rauhanenkeleiksi. Tapahtunutta muutosta ei pidä nähdä mekaanisena ja suoraviivaisena "luopumisena" vanhasta strategiasta ja "siirtymisenä" uuteen. Imperialismin sopeutumisella voimasuhteiden muutokseen on ristiriitainen luonne: se on samalla kertaa välttämätöntä sosialismin vastaisen kamppailun jatkamiseksi entistä realistisemmin aseiden ja kuitenkin myös askel kohti imperialismin lopullista häviötä. Imperialismissa vallitsee sekä sopeutumista edistävä että sitä vastustava tendenssi.³⁶ Tämä on taustana johtavien kapitalistimaiden monopoliporvariston keskuudessa esiintyvälle poliittiselle eriytymiskehitykselle. Sen sisällä kasvaa erimielisyys imperialismin sopeutumisen välttämättömyydestä, sen asteesta ja muodoista. Näissä oloissa imperialististen maiden kulloinenkin taktiikka riippu paitsi järjestelmien välisestä voimasuhteesta myös voimasuhteesta monopoliporvariston eri fraktioiden välillä.

Imperialismin strategiassa tapahtuva suuntautuminen "joustavampiin" menetelmiin merkitsee pikemminkin painopisteen muutosta sotilaallisista poliittisten, taloudellisten ja ideologisten menetelmien suuntaan kuin irtisanoutumista kylmän sodan aggressiopolitiikasta. On korostettava sitä, että yhä ahtaammalle joutuvan imperialismin aggressiivisuus lisääntyy. Sen kärki vain suuntautuu avoimissa sotilaallisissa muodoissa sinne, missä konkreettinen voimasuhde antaa siihen mahdollisuuden, alueille missä imperialismin päälinnakkaiden turvallisuus ei välittömästi joudu uhatuksi ja missä vallankumousvoimien ei otaksuta kykenevän tehokkaaseen vastaiskuun kuten Indokiinan ja Lähi-idän aggressiot osoittavat. On kuvaavaa että sama presidentti Kennedy, joka omasi edeltäjiään realistisemman näkemyksen maailmanjärjestelmien välisestä voimasuhteesta ja käynnisti ns. "rauhan strategian", suoritti myös Sikojen lahden maihinnousun Kuubaan ja laajensi sotaa Vietnamissa.³⁷

Myös imperialismin strategian uudet piirteet paljastavat sen luokkaluonteen, pyrkimykset sosialismin takaisinlyömiseen, maailman vallankumousliikkeen pysäyttämiseen ja oman olemassaolon varmistamiseen, säilyneen ennallaan. Imperialismin "joustavan" strategian ei-

36. Imperialismin sopeutumisesta voimasuhteen muutokseen sekä imperialismin "kahden taktikan" ja sodan, kylmän sodan ja rauhanomaisten rinnakkainolon dialektiikasta ks. Lutz Maier: *emt.*, sekä G. A. Arbatow: *Zur Ideologischen Strategie des Imperialismus*, *Facit* 25.

37. Ks. Ks. Schäfer: *emt.* s. 5.

sotilaalliset muodot eivät enää entisessä määrin suuntaudu välittömästi sodanvalmistelujen tukemiseen. Nopean sotilaallisen ratkaisun sijaan lähtökohtana on näkemys taistelun pitkäaikaisuudesta ja pyrkimys "sisällepäin" tapahtuvaan sosialismin vähittäiseen "rapautumiseen" ja "muuntumiseen". Tämä määrää sen sisällön, jonka imperialismi pyrkii antamaan nulle maailmanjärjestelmien välisen yhteistoiminnan muodoille, joihin se on rauhanomaisen rinnakkainolon edellytysten lujittuessa pakotettu mukautumaan. Taloudellista yhteistyötä kehitetään vain siinä määrin, kuin se on monopolille ehdottoman välttämätöntä ja sitä pyritään mahdollisuuksien mukaan käyttämään välineenä sosialistisen leirin hajotamispyrkimyksissä. Juuri tässä valossa on nähtävä USA:n ja sittemmin myös EEC:n taloudellinen aloitteellisuus esimerkiksi Jugoslavian, Romanian ja nykyisin myös Kiinan suuntaan.³⁸

Imperialismin uudessa strategiassa korostuu erityisesti ideologisen taistelun merkitys. Se on väline, jolla kaikkein välittömminkin voidaan puuttua sosialismin kehityksen subjektiivisiin, yhä enemmän merkitystä saavuttaviin tekijöihin ja ylipäänsä sosialistisen maailmanjärjestelmän sisäisiin prosesseihin. Ideologisen taistelun kasvanut merkitys heijastuu sen uusissa muodoissa. Kylmän sodan strategiaan liittynyt primitiivinen antikommunismi oli käyttökelpoinen ase ennen muuta sodanvalmistelujen kiihdyttämiseksi ja kommunistien eristämiseksi kapitalististen maiden demokraattisesta liikkeestä. Sen sijaan sosialismin sisäisessä hajotustyössä sen teho jäi vähäiseksi. Se päinvastoin yhdisti sosialististen maiden kansoja imperialismia vastaan. Uusi strategia edellyttää eriytyneempää lähestymistapaa. Hyökkäystä ei enää kohdisteta sosialismia vastaan "yleensä", vaan sosialismin eri "mallien" ja "suuntausten" välillä tehdään sekä ideologisella että poliittisella tasolla hienojakoisempi ero. Tämä heijastuu mm. länsimaisen lehdistön aktiivisena "osallistumisena" sosialististen maiden sisällä käytävään keskusteluun sekä "marxologian" saavuttamana akateemisenä arvovaltana kapitalististen maiden tieteellisissä piireissä. Tämän kehityksen tärkeänä seurauksena revisionismin ja nationalismin strateginen merkitys luokkataistelussa kasvaa. Niistä muodostuu yhä tärkeämpi väline pyrkimyksissä hajottaa sosialistisen maailmanjärjestelmän ja koko anti-imperialistisen liikkeen yhtenäis-

38. Sittemmin epäonnistunut yritys rakentaa Firestone-yhtymän synteettistä kumia tuottava teollisuuslaitos Romaniaan vuonna 1965 nähtiin avoimesti "tärkeänä panoksena Itä-Euroopan kommunististen valtioiden läpäsäilymisessä" (Schäfer: *emt.*, s. 6).

syyttä.³⁹ Tästä seuraa viime vuosina ilmaantunut oléellinen ero imperialismiin suhtautumisessa toisaalta marxismi-leninismiin, toisaalta erilaisiin "epädogmaattisen marxismin" muotoihin ja toisaalta Neuvostoliittoon, toisaalta esimerkiksi "Prahan kevään" "demokraattiseen sosialismiin" tai sosialismin "kiinalaiseen malliin".⁴⁰

3. KKP:n JOHDON "VASEMMISTO"- REVISIONISTINEN LINJA: ESIMERKKI VIRHEISTÄ VALLANKUMOUSPROSESSIN KOKONAISANALYYSISSÄ

Maailman vallankumousprosessin monimutkaistuminen, sen nykyvaiheelle tyypillinen kansainvälisten suhteiden siirtymäluonne ja ristiriitaisten elementtien lomittuminen tekee erityisen vaikeaksi objektiivisen analyysin ja välttymisen oman ja vastustajien strategian väärinarvioinnilta. Tätä vaikeutta imperialismiin ideologinen hyökkäys yrittää lietsoa ja käyttää hyväkseen. Toisaalta nykyvaihe edellyttää enemmän kuin koskaan aiemmin vallankumousprosessin kokonaisuuden ja osien keskinäissuhteen oikeaa analyysia, kykyä asettaa anti-imperialistisen liikkeen kunkin osaston etenemisen edellyttämät tehtävät suhteessa muiden osastojen suomaan ja vaatimaan tukeen. Epäonnistuminen tässä johtaa kyvyttömyyteen

39. Imperialismin ideologisen strategian uusista muodoista ks. Dieter Bergner, Walter Jopke: Theoretische Probleme des ideologischen Klassenkampfes zwischen Sozialismus und Kapitalismus in der Gegenwart. *Deutsche Zeitschrift für Philosophie* 12/68 sekä Arbatow: *emt.*

Leonid Brezhnev NKP:n 24. edustajakokouksessa: "Taistelllessaan sosialismia ja kommunistista liikettä vastaan porvariston ideologit ja porvarillinen propaganda panevat nykyisin toiveet mieluummin juuri nationalistisiin tendensseihin, erityisesti niihin, jotka kiteytyvät neuvostovastaisiin muotoihin. Ne sysäävät kommunistisissa puolueissa olevia opportunistisia aineksia eräänlaisiin ideologisiin lehmänkauppoihin. Ne tavallaan sanovat heille: todistakaa neuvostovastaisuutenne, niin me olemme valmiit julistamaan, että juuri te olette altoja "marxilaisia" ja olette omaksuneet täysin "itsenäisen asenteen". (NKP:n 24. edustajakokous 1971, Helsinki 1971, s. 29).

40. Saksan Liittotasavallassa ilmestynvä viikkolehti Spiegel 3/71 kirjoittaa: "Mao asetti uudet arvot...: spontaanisuuden, epäitsekyyden, tasa-arvoisuuden... Tuotantotalistelu ei toteudu kannattavuuden ja voittoperiaattelden mukaan eikä keskitetyn suunnitteluburokratian kaavojen mukaan... Uusi luku ihmisen paremman maailman unelmien historiassa?" (Roland Lang: Der Maoismus — die neue Stufe des Revisionismus, *Rote Blätter* 5, April 1972, s. 16).

sekä lujittaa yhä välttämättömämmäksi käyvää anti-imperialistisen liikkeen yhtenäisyyttä että ratkaista oikkein ainuttakaan yksittäisen osaston taistelutehtävää.

"Ehdotus kansainvälisen kommunistisen liikkeen päälinjaksi"

Teoreettisesti havainnollisena ja poliittisesti ajankohdaisena esimerkkinä tästä käy KKP:n johdon imperialismiteoria ja sen toiminta anti-imperialistisessa liikkeessä. KKP:n teoria on kansainvälisen kommunistisen liikkeen linjaa vastaan suuntautuneessa revisionistisessa hyökkäyksessä noin kymmenen vuoden kuluessa kokenut oleellisia muutoksia ja karistanut yltään viimeisetkin leninismin rippeet. Sille ovat tyypillisiä maailman vallankumousprosessin "vasemmisto"revisionistiset virhearviot: sosialistisen maailmanjärjestelmän ja rauhanomaisen sosialismin rakennustyön merkityksen aliarvioiminen voimasuhteen kehityksen perustekijänä, rauhanomaisen rinnakkainolon "erottaminen" luokkataistelusta, aseellisen vapautustaistelun absolutisoiminen, edellisten perusteella kansallisen vapautusliikkeen merkityksen ylikorostaminen ja sen irrottaminen etenemisensä objektiivisista edellytyksistä.

KKP:n johdon teoreettisen "uudistustyön" alkuvaiheen logiikka paljastuu selvästi KKP:n keskuskomitean 14. 6. 1963 julkaisemassa "Kansainvälisen kommunistisen liikkeen päälinjaa koskevassa ehdotuksessa", joka on hyökkäys KKP:n johdon itse allekirjoittamaa Moskovan vuoden 1960 neuvottelukokouksen julkilausumaa vastaan. Siinä noudatetaan seuraavaa menettelytapaa:

(1) Kirjoitus luettelee eklektisesti *neljä perusristiriitaa*⁴¹ — ristiriita sosialistisen ja imperialistisen leirin välillä, ristiriita proletariaatin ja porvariston välillä kapitalistisissa maissa, ristiriita sorrettujen kansakuntien ja imperialismien välillä, ristiriidat imperialististen maiden kesken ja monopoliryhmien kesken — kieltäen näin sen, ettei näiden ristiriitojen suhde toisiinsa ole mekaaninen rinnakkaissuhde, vaan ne kietoutuvat toisiinsa yhden ollessa aikakauden perusristiriita. Tämän operaation tarkoituksena on häivyttää sosialistisen maailmanjärjestelmän ratkaiseva ja kasvava merkitys vallankumousprosessissa. Tämä tapahtuu näennäishyökkäyksellä itseksittyä virhe käsitystä vastaan, joka muka haluaa kiel-

41. *Kansainvälisen kommunistisen liikkeen päälinjaa koskeva ehdotus*, Helsinki 1970, s. 5.

41. *Sama*. Kursivointi minun, KT.

tää kaikki muut paitsi maailmanjärjestelmien välisen ristiriidan ja sosialismin merkityksen vallankumousprosessissa: "Kukaan ei voi *hahduttaa* mitään näistä perusristiriidoista tai subjektiivisesti asettaa yhtä kaikkien muiden *sijaan*."⁴²

(2) Seuraavana askeleena on kannanotto kahden anti-imperialistisen liikkeen osaston, sosialistisen maailmanjärjestelmän ja kansallisen vapautusliikkeen välisiin suhteisiin. KKP:n johdon mukaan: "Sosialistisen järjestelmän paremmuus ja sosialististen maitten saavutukset rakennustyössä esittävät *esikuvallista osaa* ja ovat *innoituksena* sorretuille kansoille ja sorretuille kansakunnille. Mutta tämä esikuvallinen osa ja innoitus eivät koskaan voi *korvata* sorrettujen kansojen ja kansakuntien vallankumoustaisteluja. Mikään sorrettu kansa ei voi saavuttaa vapautusta muutoin kuin oman järkkymättömän vallankumoustaistelunsa kautta. Jotkut henkilöt (tarkoittaa NKP:n johtoa, KT) ovat *yksipuolisesti lioitelleet* sosialististen ja imperialististen maitten välisen rauhanomaisen kilpailun osaa yrittäessään *asettaa rauhanomaisen kilpailun sorrettujen kansojen ja kansakuntien vallankumoustaistelujen sijaan*. Heidän saarnansa mukaan näyttäisi siltä, että imperialismi on *automaattisesti luhistuva* tämän rauhanomaisen kilpailun kuluessa ja että ainoa ase, mitä sorrettujen kansojen ja kansakuntien on tehtävä, on odottaa tyynesti tämän päivän tuloa." Ja KKP:n johto kysyy mahtipontisesti: "Mitä yhteistä tällä on marxilais-leninilaisten käsitysten kanssa".^{42a}

Ei tietenkään mitään. Täsmällisesti sanottuna tällä itse kokoonhyhättyllä oikeistorevisionistisella linnunpelät-

42. "*Ehdotus*", s. 15—16. Kursivoinnit minun, KT.

42 a. "... rauhanomaisen rinnakkainolon harjoittaminen yhteiskuntajärjestelmiltään erilaisten maitten kanssa on *yksi asia*. Rauhanomaista rinnakkainoloa harjoittavien maitten on ehdottomasti luvaton ja *mahdotonta kajoa* hiukkaakaan toisen *yhteiskunnalliseen järjestelmään*. Luokkataistelu, taistelu kansallisen vapautuksen puolesta ja siirtyminen kapitalismista sosialismiin eri maissa ovat *aivan eri asia*" ("*Ehdotus*", s. 20, kursivoinnit minun, KT).

Siitä *tosiasiasta*, että rauhanomainen rinnakkainolo on eri asia kuin ne periaatteet, jotka vallitsevat kansallisen vapautusliikkeen taistelussa imperialistista sortajaa ja työväenluokan taistelussa kapitalistiluokkaa vastaan, KKP:n johto vääntää *mekaanisen dogmin* kietämällä sen että objektiivisessa vallankumousprosessissa ne muodostavat *ristiriitaisen ykseyden*. Rauhanomaisen rinnakkainolon eräs poliittinen periaate, puuttumattomuus toisen osapuolen sisäisiin asioihin, ei ole lainkaan ristiriidassa sen kanssa, että rauhanomainen rinnakkainolo *objektiivisesti* jäyttää imperialismin perusteita ja syventää sen kriisiä. Tämän huomiotta jättäminen on vakavaa subjektiivismia joka johtaa KKP:n teoreetikot rajaamaan rauhanomaisen rinnakkainolon kokonaan jopa luokkataistelun "ulkopuolelle".

timellä on yhtä vähän tekemistä marxismi-leninismiin kanssa kuin KKP:n johdon "vasemmisto"revisionistisella tavalla pyyhkäistä subjektiivisesti olemattomiin sosialistisen maailmanjärjestelmän ja kansallisen vapautusliikkeen välinen objektiivinen yhteys ja supistaa se pelkästään puheisiin "esikuvasta" ja "innoituksesta". Minne KKP:n johto "haihduttaa" sosialistisen maailmanjärjestelmän synnyn ja etenemisen vaikutuksen kapitalismin yleisen kriisin syvenemiseen ja siirtomaajärjestelmän romahtamiseen? Minne katoaa Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden taloudellinen, poliittinen ja sotilaallinen apu kansalliselle vapautusliikkeelle ja ei-kapitalistiselle kehitystielle lähteneille kansoille?

Yhtä vähän kestää lähempää tarkastelua KKP:n johdon tapa erottaa rauhanomainen rinnakkainolo ja kansallinen vapautustaistelu mekaanisesti toisistaan ja asettaa ne toistensa *vastakohdiksi*. Rauhanomaisen kilpailun kasvava merkitys maailmanjärjestelmien välisen voimasuhteen muuttumisessa sosialismin eduksi ei todellakaan *korvaa* sorrettujen kansojen taistelua. Tällaisen teesin rakentamisen ja kumoamisen tarkoituksena on peittää se tosiasia, että maailmanjärjestelmien välinen rauhanomainen rinnakkainolo *parantaa* kansallisen vapautustaistelun *edellytyksiä* ja *voimistaa* sitä.⁴³ KKP:n

43. Tämän tapaisten rauhanomaisen rinnakkainolon luonnetta koskevien väärinkäsitysten ja vääristelyjen vaikutus on levinnyt laajalle mm. kapitalististen maiden opiskelija- ja sivistyneistöpiireihin. Se muodostaa ns. "kolmasmaailmalaisuuden" erään teoreettisen solmukohdan. Ruotsalainen Zenit-lehti toteaa "arvioidessaan" kansainvälisen kommunistisen liikkeen linjaa ja "tuomitessaan" sen "revisionistiseksi": "...kommunistipuolueiden... rauhanomaisen rinnakkainolon linja osoittautui pätemättömäksi... rauhanomainen rinnakkainolo haudattiin brutaalisti Vietnamin (Om kommunistpartiernas kris, smågrupperna och vänsterns uppgifter, Zenit 4/71, s. 5.).

Tosiasialla Vietnam muodostaa esimerkin siitä, miten nykyisen voimasuhteen vallitessa imperialismiin aggressiivisimmatkin hyökkäykset kyetään lyömään takaisin, miten edellytykset *pakottaa* imperialismi rauhanomaiseen rinnakkainoloon ovat voimistuneet, miten rauhanomaisen rinnakkainolon vaikutus lisääntyy.

Leonid Brezhnev totesi tästä seuraavaa: "Taistelu sodan lopettamiseksi Vietnamin on ollut eräs meidän ulkopoliittisen linjamme, NKP:n 24. edustajakokouksen hyväksymän rauhanohjelman tärkeimpiä kohtia. Poistuu eräs maapallon vaarallisimpia, tarkemmin sanottuna kaikkien vaarallisin sotapesäke. Vuosikaudet tätä sotaa käytettiin aggressioon ja taantumuksen voimien taholta kansainvälisen jännityksen kärjistämiseen ja aseistamiskilvan voimistamiseen. Tämä sota loi vakavia esteitä laajan kansainvälisen yhteistoiminnan aikaansaamiselle. Nyt avautuu uusia mahdollisuuksia jännityksen lievenemiseen, turvallisuuden ja yleisen rauhan lujittumiseen" (Puhe Kremlissä 30. 1. 73, *Socialismin teoria ja käytäntö* 7/73, s. 2.).

Zenitin "arvion" — johon kuuluu myös toteamus että monopolien vastaisen rintaman strategia "kuoli lopullisesti Ranskassa touko-

johdon mahtipontiset hyökkäilyt eivät alkuunkaan onnistu suojaamaan sen omia vulgaarimarxilaisia asemia.

(3) Se mihin KKP:n johto pyrkii teoreettisella keikauksellaan kieltämällä ensin maailmanjärjestelmien välisen ristiriidan perustavan merkityksen ja sen seurausvaikutukset kansallisen vapautusliikkeen taisteluheitojen paranemiselle, alkaa olla näkyvissä. Pyrkimyksenä on kansallisen vapautusliikkeen määrittelemisen maailman vallankumousprosessin päävoimaksi: "Aikamme ristiriitojen eri lajit ovat keskittyneenä Aasian, Afrikan ja Latinalaisen Amerikan laajoille alueille; nämä ovat imperialistivallan alaiset arimmat alueet ja välittömiä iskuja imperialismille antavat maailmanvallankumouksen myrskykeskukset... Tavallaan kansainvälisen proletarisen vallankumouksen koko asia on sen vuoksi näiden alueiden kansojen vallankumoustaistelujen tuloksen varassa, kansojen, jotka muodostavat maailman väestön valtaenemmistön."⁴⁴ Täsmällisemmin tämä näkemys on ilmaistu Lin Piao'n ns. "maailman maaseutu"-teoriassa: "Eräässä mielessä aikamme maailmanvallankumous tarjoaa nähtäväksi kuvan kaupunkien saartamisesta maaseutualueiden toimesta... Ristiriita Aasian, Afrikan ja Latinalaisen Amerikan vallankumouksellisten kansojen ja Yhdysvaltain johtamien imperialistien välillä on *pääristiriita* aikamme maailmassa."⁴⁵

Mitä tähän on sanottava? On totta, että imperialismin monet ristiriidat esiintyvät kansallisen vapautuksen vyöhykkeellä mitäärkevimmin. Alikehittyneissä maissa asuu kaksi kolmasosaa maapallon väestöstä ja kuitenkin niissä tuotetaan vain hieman yli 10 % maailman teollisuustuotannosta. Niiden osuus maailmankaupasta pienenee. Suurin osa niiden väestöstä elää äärimmäisessä köyhyydessä. Nälkäongelma on ratkaisematta. Kuilu imperialististen valtojen ja alikehittyneiden maiden välillä kasvaa vuosi vuodelta. Samalla myös kansallisen vapautusliikkeen panos kapitalismin yleisen kriisin syvenemisprosessissa kasvaa.

Mutta tästä *ei seuraa*, että kyseessä olisi maailman vallankumousprosessin pääristiriita ja että kansallinen

kuussa 1968" — teoreettisiin perusteluihin kuuluu täydellinen tietämättömyys tai tahallinen vaikeneminen sosialistisen maailmanjärjestelmän muodostumisesta toisen maailmansodan jälkeen sekä kansallisen vapautusliikkeen näkeminen imperialismin kriisin pääasiallisena syventäjänä. Zenitin maailman vallankumousprosessin objektiivisen kokonaisuuden silpovan analyysitavan kritiikistä ks. Juhanl Artto, Mikael Böök, Johan Storgårds, Karl Toikka: Väns-tern, kommunistpartierna och smågrupperna, *Zenit* 1/72.

44. "Ehdotus", s. 8—9.

45. Lin Piao: *Eläköön voitto kansansodassa*, Helsinki 1971, s. 57.

vapautusliike olisi vallankumouksen päävoima maailmassa. Tällainen arvio jättää kokonaan huomiotta voimasuhteen muutoksen luoman objektiivisen maailmantilanteen, joka on välttämätön edellytys kansallisen vapautusliikkeen menestyksekkäälle etenemiselle. Jos punnitaan kansallisen vapautuksen vyöhykkeen ominaispainoa maailmantaloudessa, sen aineellisteknistien edellytysten, luokkavoimien kehitystilan ja poliittis-ideologisten edellytysten kypsytyttä sosialismiin siirtymisen kannalta *irrallaan* muiden anti-imperialistisen liikkeen osastojen ja ennen muuta sosialistisen maailmanjärjestelmän etenemisasatteista, *irrallaan* voimasuhteen kehityksestä maailman mittakaavassa — ja tämä on KKP:n teoreetikoille olennaista eklektisistä lisäyksistä huolimatta — silloin ei voi päätyä muuhun johtopäätökseen, kuin että "kolmannen maailman" maat eivät yksinään pystyisi taistelemaan menestyksellisesti imperialismiin keskuksia vastaan, eivätkä vapautumaan kolonialistisesta ja neokolonialistisesta riippuvuudesta ja aloittamaan sosialismiin suuntautuvaa kehitystä. "Ratkaisuaan varten kypsyneiden uudistusten mittavuus ja kiireellisyys noissa maissa törmää yleiseen taloudelliseen ja sivistykselliseen takapajuisuuteen, juuri niiden luokkien ja sosiaalisten ryhmien, ennen muuta työväenluokan kehittymättömyyteen, joista voisi tulla radikaalimman, selkeimmän ja pysyvemmän vallankumouksellisen suuntauksen luotettavin tuki."⁴⁶

Tämän kansallisen vapautusliikkeen kehityksen luonteenomaisen ristiriidan voittaminen ja liikkeen merkityksen voimakas kasvu ennen muuta kapitalismin yleisen kriisin toisesta vaiheesta lähtien on seurausta juuri siitä, että se on kehittynyt yhä tiiviimmässä yhteydessä sosialistisen maailmanjärjestelmän ja kansainvälisen työväenluokan taisteluun. On lainmukaista, että pisimmälle sosialistisessa ja sosialismin suuntaisessa kehityksessä ovat edenneet juuri ne maat, joilla on läheiset ystävyys-suhteet sosialistiseen maailmanjärjestelmään. Mao Tse-tung ymmärsi tämän asian nykyistä huomattavasti paremmin vuonna 1949 arvioidessaan Kiinan kansandemokraattisen vallankumouksen voiton edellytyksiä: "Ellei olisi ollut Neuvostoliittoa, ellei olisi ollut toisen maailmansodan fasisminvastaista voittoa, ellei olisi lyöty Japanin imperialismia (joka on erityisen merkityksellistä), ellei olisi ollut Euroopan kansandemokratioita, ellei olisi ollut idän sorrettujen maiden kasvavaa taistelua, ellei olisi ollut Euroopan kansandemokratioita, ellei olisi ollut joukkojen taistelua Yhdysvalloissa, Englannissa, Rans-

kassa, Saksassa, Italiassa, Japanissa ja muissa kapitalistisissa maissa hallitsevia taantumuksellisia ryhmiä vastaan — ellei olisi ollut mitään näistä tekijöistä, silloin tietenkin kansainvälisten taantumusvoimien painostus olisi ollut paljon voimakkaampi kuin se on tänään. Olisimmeko kyenneet saavuttamaan voittoa niissä olosuhteissa? Tietenkään emme.”⁴⁷

Se mikä noista ajoista olisi muuttunut siihen suuntaan, joka oikeuttaisi KKP:n johdon nykyiset virhenäkemykset, ei ole löydettävissä anti-imperialistisen liikkeen objektiivisista edellytyksistä tai Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden periaatteellisesta ja johdonmukaisesta politiikasta, kuten KKP:n johdon on välttämätöntä uskotella.⁴⁸ Se mikä on muuttunut tai oikeammin kokenut täydellisen mullistuksen, on KKP:n johdon oma ideologia, jonka se on kehittänyt sosialismin rakentamisessa omaksumansa seikkailupolitiikan ja anti-imperialistisessa liikkeessä omaksumiensa neuvostovastaisten hegemoniapyrkimysten oikeuttamiseksi. Kansallisen vapautusliikkeen ylikorostaminen ja erityisesti Kiinan oman vapautustaistelun erityislaatuisten kokemusten absolutisoiminen olivat vasta ensimmäinen askel sosialistisia maita vastaan suunnatussa operaatiossa.

47. Mao Tse-tung: Kansandemokratian diktatuurista, sit. R. Palme Dutt: *emt* s. 139.

48. KKP:n välirikko kansainvälisen kommunistisen liikkeen kanssa ei suinkaan alkanut NKP:n 20. edustajakokouksesta — jolloin esitettiin ensimmäinen arvio kapitalismin yleisen kriisin kolmannen vaiheen luomasta uudesta maailmantilanteesta — kuten KKP:n johto on myöhemmin yrittänyt esittää, KKP:n joulukuussa 1956 pidetyllä 8. edustajakokoukselle esitetystä keskuskomitean toimintaselostuksessa todetaan mm.: ”Tämän vuoden helmikuussa pidetty Neuvostoliiton kommunistisen puolueen 20. edustajakokous on erinomaisen tärkeä, maailmanmerkityksen omaava tapahtuma. Edustajakokous ei ainoastaan hyväksynyt loistavaa suunnitelmaa 6. viisivuotissuunnitelmaksi samoin kuin koko joukon äärimmäisen tärkeitä poliittisia tavoitteita, jotka suuntautuvat sosialismin edelleen kehittämiseksi ja tuomitsevat henkilökultin, joka on johtanut puolueessa mitä vakavimpiin seurauksiin, vaan toi esiin myös ehdotuksia rauhanomaisen rinnakkainolon ja kansainvälisen yhteistyön kehittämiseksi sekä antoi huomattavan panoksen kansainvälisen jännityksen lieventämiseksi”. (Sit. Lang: *emt* s. 16). Ja vielä vuonna 1959 Tshou En-lai korosti Kiinan kansankongressin istunnossa: ”Liittomme lujittaminen Neuvostoliiton ja kaikkien sosialististen maiden kanssa on maamme ratkaiseva kurssi” (*Sama*). KKP:n muuttunut linja ei ole seurannut väitetystä muutoksesta NKP:n johdonmukaisessa politiikassa, vaan niistä sisäisistä kamppailuista, jotka KKP:n sisällä kärjistyivät luovuttaessa 8. edustajakokouksen linjasta sosialismin rakentamiseksi Kiinassa (kansankommuunista ”suuri harppaus”) ja jotka johtivat Mao Tse-Tungin fraktion valta-asemien lujittumiseen, ”kulttuurivallankumouksen” yhteydessä koko puoluekoneiston hajottamisen kustannuksella.

KKP:n vahingollinen rooli

Laadullisesti uuteen vaiheeseen KKP:n ideologinen kehitys astui "9. edustajakokouksessa" vuonna 1969, jolloin Neuvostoliitto määriteltiin "sosiaali-imperialistiseksi" valtioksi. Kiinan kansallispäivänä 1. 10. 1972 "Kansan päivälehti" vihdoinkin julisti Neuvostoliiton vaarallisemmaksi viholliseksi kuin USA:n imperialismi.

Ryhtymättä tässä suorittamaan yksityiskohtaista analyysia, joka kuuluu toiseen yhteyteen, on syytä lyhyesti todeta eräitä seikkoja, jotka on pidettävä mielessä arvioitaessa KKP:n johdon "vasemmisto"revisionistisen linjan vahingollisia vaikutuksia anti-imperialistisen liikkeen etenemiselle:

— Kiinan omaksuma voluntaristinen taloudellisen rakennustyön linja sekä sen irrottautuminen sosialistisesta leiristä ja jättäytyminen sosialistisen työnjaon ja integraation ulkopuolelle on hidastanut sekä sen oman että koko sosialistisen leirin taloudellisen potentiaalin kehitystä.⁵⁰

— Irrottauduttuaan sotilaallisesta yhteistyöstä sosialististen maiden kanssa ja vedoten "sodanuhkaan" erityisesti Neuvostoliiton taholta, Kiina on viime vuosina laajentanut voimakkaasti asevoimiaan ja suuntautunut jyrkästi sosialististen maiden aseistariisuntapyrkimyksiä vastaan, mikä on vahvistanut imperialismiin aggressiivisimpien piirien asemia. Kiina on myös jatkuvasti hyökännyt Euroopan turvallisuuskehitystä vastaan.

— Sosialistisesta leiristä eristäytymisen ja sitä vastaan suunnatun voimistuvan hyökkäyksen myötä Kiina

50. Kiinan Kansantasavallan teollisuustuotannon volyymi-indeksin kehitys vuodesta 1957 lähtien (vuosi 1957 = 100):

1957	100
1959	231
1962	128
1966	192
1967	156
1969	192
1970	206
1971	227

Kiinan teollisuustuotanto kasvoi vuosina 1950—57 sosialistisen suunnitelmatalouden ja sosialististen maiden läheisen talousyhteistyön pohjalla 5,6-kertaiseksi. Vuosina 1957—71 se kasvoi 2,3 kertaiseksi, mutta kasvuille oli nyt ominaista sosialistiselle taloudelle epätyypillinen epätasaisuus, epäjatkuvuus ja hyppäyksellisyys. Lukusarjasta näkyy selvästi kansankommuunien ja "suuren harppauksen" talouden epäsuhtaistamiseen perustunut nousu ja sitä seurannut romahdus. Toinen laskukausi näkyy "kulttuurivallankumouksen" kohdalla. Kiinan talouden kehityksestä ja siinä esiintyvistä epäsuhteista ks. W. I. Akimow: Einige Besonderheiten der heutigen Industrie der VR China, *Horizont* 41/72. Die VR China, Berlin 1972.

on kiinnittänyt erityistä huomiota yhteyksien luomiseen johtaviin imperialistisiin valtioihin — tällä kertaa vetoamalla rauhanomaisen rinnakkainolon periaatteisiin. Tämän kehityksen myötä Kiinalle on muodostunut omalaatuinen rooli imperialismin strategiassa, erityisesti Kaakkois-Aasian alueella. Siitä on muodostunut tekijä, joka jarruttaa voimasuhteen muuttumista imperialismille epäedulliseksi tuolla alueella.⁵¹

— Kiinan nationalistiset pyrkimykset ovat joutumassa ristiriitaan kansallisen vapautusliikkeen etenemisen kanssa. Esimerkiksi Bangladeshissä ja Sudanissa se asettui avoimesti tukemaan liikkeen tukahduttamispyrkimyksiä. Afrikassa KKP on tukenut säännöllisesti ryhmiä, joiden vaikutusvalta on olematon ja jotka ovat kääntyneet laajaa vapautusrintaman rakentamista vastaan.

— Kiina tukee EEC:n piirissä tapahtuvaa imperialistista integraatiota ja suuntautuu EEC:n vastaista liikettä vastaan, koska se arvioi EEC:n lajenemisen heikentävän Neuvostoliiton asemaa.

— Kiina pyrkii heikentämään Euroopan turvallisuuskysymyksen ympärillä kehittyvää rauhanliikettä. Vietnamsolidarisuusliikkeessä KKP:n linjaa toteuttavat maolaiset hajotusryhmät pyrkivät erottamaan voimistuvan joukkoliikkeen kansainvälisen kommunistisen liikkeen anti-imperialistisen ohjelman pohjalla kehittyvästä toimintayhtenäisyydestä ja kommunistien johtamasta demokraattisesta liikkeestä.⁵²

51. Kiina torjui Neuvostoliiton tarjouksen toimintayhtenäisyydestä ideologisista erimielisyyksistä huolimatta Vietnamin kansan tukemiseksi.

C. L. Sulzberger totesi "International Herald Tribune'ssa" vähän ennen Nixonin Kiinan vierailua helmikuussa 1972, että "USA:n uusi ulkopolitiikka asettaa Kiinan suhteet välittömästi keskiöön. Peking ja Washington eivät ilmeisestikään ole ystäviä, mutta ne ottavat realistisesti huomioon yhteiset intressinsä. On huomattavaa, että Pohjois-Vietnamin pommitusten supistamisen jälkeen Kiina ei ole esittänyt voimakkaita vastalauseita, jotka olisivat verrattavissa sen tavanomaisiin moitteisiin. Hitaasti ja kokonaan eriyistä USA:n ja Kiinan politiikka on omaksunut yhtenevän luonteen — pyrkimyksen ehkäistä Kaakkois-Aasiaa joutumasta Neuvostoliiton vaikutusalueeksi" (Wolfgang Kubiczek, Diethelm Wiedemann: Imperialist Pact Strategy in the Asian-Pacific Area, *German Foreign Policy* 4/72, s. 314.).

52. Suomessa maolaisten Euroopan turvallisuuskysymyksen ympärillä kehittyvän joukkoliikkeen neutraloimispyrkimykset ja heidän hajotustoimintansa Vietnamsolidarisuusliikkeessä (ks. Raimo Parikka: FNL-komiteat ja Vietnami Voittaa -lehti, *Soihtu* 5/72) päämerkitys on siinä, että se tukee oikeistososialidemokraattien samansuuntaisia pyrkimyksiä.

Sosialidemokraatit ovat lujittamassa asemiaan ulkopolitiikan johdossa, mikä on välttämätöntä heidän hegemoniakehityksensä turvaamiseksi. Tässä pyrkimyksessä sosialidemokraattien on noudatettava "kaksoistaktiikkaa": toisaalta heidän on ylläpidettävä ku-

— KKP:n ideologialla on ollut osuutensa niiden keskipakoistendenssien esiintymiseen, joita kansainvälisessä kommunistisessa liikkeessä ilmeni erityisesti kuusikymmenluvulla. Se on ruokkinut spekulatioita kommunistisen liikkeen "kriisistä", jolla on ollut erityisesti vaikutusta anti-imperialistiseen liikkeeseen tulleiden uusien väestökerrosten keskuudessa, kuten opiskelijaliikkeessä. Maolaisten hajotusryhmien syntyminen ja yleisemmin "kolmasmaailmalaisuuden" vaikutus on jossain määrin hidastanut laajenevan demokraattisen liikkeen kokoamista kommunistisen liikkeen linjan pohjalle. Suomessa maolaisten merkitys on ollut suhteellisen vähäinen ja pääasiassa oikeistorevisionististen ja reformististen aatteiden suojaamisessa ja neuvostovastaisuuden "vasemistolaisimpien" mutojen tarjonnassa kommunistista liikkettä lähestyvälle nuorisolle.

On todennäköistä, että viimeinen sana KKP:n johdon imperialismiteorian mullistustyössä on vielä sanomatta. Sen virheellinen poliittinen linja pakottaa sen jatkuvaan ideologiseen uudistumiseen. Mutta samalla kärjistyy myös ristiriita KKP:n johdon ja voimakasta yhtenäistymiskehitystä elävän maailman anti-imperialistisen liikkeen välillä. Samoin ristiriita Kiinan kansantasavallan ensimmäiseltä kymmenvuotiskaudelta periytyvien sosialismin saavutusten ja niiden turvaamispyrkimysten sekä KKP:n linjan välillä pakottaa sen yhä uusiin poliittisiin manöövereihin, joiden mahdollisuus ei ole rajaton.⁵³ Nämä ristiriidat muodostavat perustan anti-imperialistisen liikkeen yhtenäisyyteen suuntautuvale, Kiinan työväenluokan ja kansan etuja vastaavalle tendenssille, joka tulevaisuudessa tulee epäilemättä voimistumaan.

vaa edistyksellisestä ja aktiivisesta rauhanpolitiikasta, toisaalta heidän on pystyttävä estämään joukkoliikkeen muodostuminen keskeisten ulkopoliittisten kysymysten ympärille mikä painostaisi heitä *todella* anti-imperialistiseen politiikkaan ja voimistaisi samalla "sisäpoliittista" demokraattista liikkettä, joka suuntautuu yhä enemmän myös oikeistososialidemokraattien politiikkaa vastaan. Tämän vuoksi sosialidemokraatit kehittävät "omaa" rauhantyötään mm. SAK:n puittelissa *vastapainona* Rauhanpuolustajien ympärillä lujittuvalle liikkeelle. (SDP ei ole edes Rauhanpuolustajien jäsen). Tämän vuoksi SDP vetää myös "omaa" Vietnam-kampanjaansa ehkäistäkseen anti-imperialistisen solidaarisuusrintaman lujittumista "Avustusjuna Vietnamiin"-kampanjan pohjalle. Maolaiset ovat tuoneet 60-luvulla syntyneen nuorison anti-imperialistisen liikkeen keskuuteen kansainvälisen kommunistisen liikkeen linjasta "riippumattoman" Vietnam-liikkeen tradition, mikä on oikeistososialidemokraattien tarkoitusten kannalta mitä hyödyllisin.

53. Syyskuussa 1971 kärjistyi KKP:n "9. edustajakokouksen" jälkeen alkanut puolueen sisäinen välenselvittely Lin Piaon ja eräiden muiden johtavien sotilashenkilöiden syrjäyttämiseen. Tapahtumassa olevan käymistilan epäsatunnaisuus ja mittavuus käy ilmi siitä, että vuonna 1969 asetetun KKP:n keskuskomitean po-

4. ANTI-IMPERIALISTISEN LIIKKEEN YHTENÄISYYS VÄLTÄMÄTTÖMÄMPÄÄ KUIN KOSKAAN

*"Ensiarvoisen merkityksellistä imperialisminvastaisen taistelun näköaloille on sosialistisen järjestelmän, työväenliikkeen ja kansallisen vapautusliikkeen voimien liiton lujittaminen."*⁵⁴

Kapitalismin yleinen kriisi kärjistyy

Samaan aikaan kun sosialistinen maailmanjärjestelmä vaikeutensa voittaen lujittuu nopeasti taloudellisesti, poliittisesti ja ideologisesti, on imperialismissa viime vuosina ilmaantunut oireita, jotka puhuvat sen heikkenemisen kiihtymisestä.⁵⁵

Imperialististen maiden väliset ristiriidat ovat kapitalismin epätasaisen kehityksen seurauksena joutuneet laadullisesti uuteen vaiheeseen, toisen maailmansodan tuloksena muodostuneen imperialististen valtojen välisen voimasuhteen muuttuessa. EEC:n ja ennen kaikkea Japanin nopea taloudellinen kehitys ovat saattaneet USA:n hegemonia-aseman vaakalaudelle. Eräänä seurauksena on viime vuosina kärjistynyt kapitalistisen valuuttajärjestelmän kriisi ja sen tuloksena inflaation kiihtyminen ja hintojen voimakas kohoaminen, rahasuhteiden joutuminen epäjärjestykseen, keinottelun voimistuminen ja kullann hinnan kohoaminen. Tässä tilanteessa on astunut päiväjärjestykseen imperialististen valtojen välisten kauppasotien mahdollisuus.⁵⁶

liittisen toimikunnan 25 jäsenestä ja varajäsenestä on nykyisin enää 12 poliittisesti aktiivisia ja noin kolmannes maakuntien puoluekomiteoiden jäsenistä on erotettu tehtävistään. Kysymys on paitsi sisäpoliittisesta suuntauksesta myös erimielisyyksistä suhtautumisessa käynnissä olevaan lähestymiseen USA:n imperialismiin. (Ks. Jürgen Gerbert, Wilfrid Weber: Nykyinen tilanne Kiinan kansantasavallassa, *Kommunisti* 2/73, ss. 129—130).

54. Moskovan 1969 neuvottelukokouksen asiakirja, s. 30.

55. Ks. esim. Ponomarev: Maailman vallankumousprosessin... ja Paul Boccar: Valtiomonopolistisen kapitalismin kriisistä, *Sosialismin teoria ja käytäntö* (Kommunisti 11/72, liite).

56. Ks. Ilpo Koskikallio: Valuuttakriisi, *Soihti* 2/73. 22. 3. 73 presidentti Nixon lähetti USA:n kongressille kansainvälistä taloutta koskevan selonteon. "Selonteko edeltää ulkomaankauppalakia, jonka Nixon piakkoin lähettää kongressille. Raportissa sanottiin, että ehdotettu laki antaisi presidentille valtuudet puuttua Yhdysvaltoihin kohdistuviin kohtuuttomiin kilpailukeinoihin kävipä ensi syksyksi suunniteltujen maailmankauppaneuvottelujen miten tahansa... Nixon lähtee tämän vuoden neuvotteluihin aseistautuneena vahvoilla pakotteilla... Yhdysvallat on valmis pitämään kiinni kauppaeduistaan piittaamatta siitä, mitä sen kauppakump-

Kapitalististen maiden työväenluokan ja porvariston sekä kansan ja monopolien väliset ristiriidat ovat viime vuosina kärjistyneet ennennäkemättömästi. Sodanjälkeisen ns. "talousihmeen" päättymisen on merkinnyt työttömyyden kasvua ja tuotannon kasvuvauhdin hidastumista. Kasvuvauhdin hidastuminen on ominaista sekä nousu- että laskusuhdanteille. Tuotannon jaksottaista kasvua seuraa usein entistä mittavampi ja sitkeämpi työttömyys. Samanaikaisesti tapahtuu työn voimaperäistymistä ja reaaliansioiden alenemista.⁵⁷ Pientuottajien pakkoluovutus on kiihtynyt voimakkaasti. Uudentyyppiset monopolien ja kansan väliset ristiriidat, kuten kriisi tietessä ja koulutuksessa sekä ympäristökriisi ovat voimakkaasti kärjistymässä.

Kriisin ilmauksina syntyneet valtiomonopolistiset sääntelymenetelmät (esim. tulopolitiikka) eivät kykene ratkaisemaan vaan kärjistävät sitä. Imperialismin politiikka, ideologia ja moraali ovat syvässä kriisissä. Marxisin leninismin vaikutus on viime vuosina lisääntynyt voimakkaasti etenkin nuorison keskuudessa.

Kuusikymmenluvun lopusta lähtien on esiintynyt laajoja joukkotaisteluja (Ranskan touko-kesäkuu 1968, Italian "kuuma syksy" 1969 jne.). Anti-imperialistinen solidaarisuustoiminta ja rauhanliike ovat voimistuneet, monopolien vastaiseen taisteluun on tullut mukaan uusia väestöryhmiä. Liikkeiden ohjelmallinen työ ja ideologinen tietoisuus on edennyt nopeasti. Nykyistä poliittista

panit tarjoavat neuvotteluissa... Yhdysvalloilla ei ole varaa, kuten toista maailmansotaa seuranneina vuosina, alistaa talouspolitiikkansa palvelemaan poliittisia tavoitteita, ilmoitti Nixon kongressille". (HS 24. 3. 73).

57. Eräitä tietoja kehittyneiden kapitalististen maiden talouskehityksestä vv. 1967—72. Lähde: OECD:n Main Economic Indicators.

Teollisuustuotanto Indeks 1963 = 100

Vuosi	USA	BRD	Ranska	Englanti	Japani
1967	127	114	121	113	162
68	133	127	126	119	190
69	139	144	142	123	222
70	135	153	150	125	258
71	140	156	156	126	270
72	150	162	170	130	284

Työttömyys 1000 henkilöä

Vuosi	USA	BRD	Ranska	Englanti	Japani
1967	2975	460	195	599	556
68	2817	324	254	601	531
69	2831	179	223	597	512
70	4088	148	262	640	491
71	4993	188	337	849	547
72	4840	247	380	857	584

tilannetta kapitalistisissa maissa luonnehtii sosiaalisten ristiriitojen voimakas kärjistyminen.⁵⁸

Sorrettujen kansojen ja imperialismien välinen ristiriita. Imperialististen maiden ja alikehittyneiden maiden välisten taloussuhteiden, neokolonialismin perustan kriisi syvenee. Alikehittyneiden maiden velkataakka on nopeasti kasvamassa, imperialismien "avustus"-järjestelmä on kriisissä. Alikehittyneiden maiden vientituotteiden laskevista hinnoista ja joukkotyöttömyydestä aiheutuu ylittämättömiä ongelmia.⁵⁹

Taistelu kansallisen riippumattomuuden puolesta etenee samalla kun imperialismien aggressiiviset tukahduttamisyrittämykset voimistuvat. USA:n tappiolla Vietnamin oli tässä mielessä historiallinen merkitys⁶⁰ Im-

58. "...sekä antimonopolistisessa joukkoliikkeessä, jonka johtavana voimana on työväenluokka, tapahtuva radikaalisoituminen että kriisi-ilmiöt monopolistisen herruuden koko järjestelmässä osoittavat että kapitalistisen yhteiskunnan sisällä on kasaantunut paljon 'syttyvää ainesta'. Mikä hyvänsä joko sisäinen tai kansainvälinen kärkevä poliittinen kriisi tai kiivas luokkayhteentöto saat-
taa muodostaa sen viimeisen pisaran, joka täyttää maljan yli laitojen ja luo vallankumouksellisen tilanteen. Niin jännittyneessä tilanteessa tarjoutuu työväenluokalle myös uusia mahdollisuuksia, mutta sillä on myös toinen puolensa: äärimmäinen taantumus yrittää käyttää poliittista epävakaisuutta omaksi edukseen ja antaa iskuun nousevalle vallankumoukselle.

Useissa kapitalistisissa maissa ilmenee yhä enemmän sellaisen tilanteen oireita, jolloin hallitseva luokka ei enää pysty täydellisesti valvomaan tapahtumien kehitystä, mutta työväenluokka ja sen liittolaiset eivät vielä ole riittävästi yhdistyneet ja järjestyneet, ne eivät vielä ole riittävän valvotuneita ja määrätietoisia ratkaisuihin yhteistoimii. Tällaisessa tilanteessa nopeasti kehittyvä hallituspula, jota ei seuraa yhtä nopea demokraattisten voimien liikekannallepano, luo omalaatuisen poliittisen tyhjiön, jonka äärioikeistolaiset piirit pyrkivät täyttämään nojaten armeijaan, poliisiin ja turvallisuuselimiin. Historiasta tiedämme, että vallankumouksellisia nousuja edeltävinä kausina taantumus — tuntiessaan myrskyn lähestymisen — panee usein niin sanoaksemme kaiken yhden kortin varaan. Kaikki työväenliikkeen edistysellisimmät voimat, ennen kaikkea kommunistiset puolueet turvaamaan antimonopolistisen rintaman tiivistämisen, asettumaan uusiin aseisiin, tuottamaan tappion revisionismin kaikille eri muunnoksille, kohottamaan poliittisen, organisatorisen ja aatteellisen vallatuksellisen toiminnan nykyisten vallankumouksellisten mahdollisuuksien tasolle" (Ponomarev: Maailman vallankumousprosessin..., s. 19).

59. Ks. esim. *Politische Ökonomie des heutigen Monopolkapitalismus*, ss. 68—95.

60. "Sota Vietnamin vakuuttavin todistus ristiriidasta imperialismien aggressiivisten suunnitelmien ja sen kyvyttömyyden välillä toteuttaa näitä suunnitelmia. Tappiolla, jonka kaikkein mahtavin, amerikkalainen imperialismi kärsii Vietnamin historiallinen merkitys.

Vietnamiin suoritetuilla aseellisella interventtiolla on erikoissija amerikkalaisen imperialismien sotilaspoliittisissa suunnitelmissa. Hyökkäyksen alkumuksena on ollut tuhota yksi sosialistisista etuvartioasemista Aasiassa, sulkea Kaakkois-Aasian kansoilta tie vapautteen ja edistykseen, antaa isku kansallistaloudelle vapautusliikkeelle,

perialismi keskittää parhaillaan voimia estääkseen Vietnamin esimerkin toistumisen Laosissa, Kambodshassa, Lähi-idässä ja Afrikassa.

Erityisesti Latalalaisessa Amerikassa vallankumousprosessi on voimakkaasti etenemässä. "Kansan yhtenäisyyden liiton voitto Chilessä, edistykselliset uudistukset Perussa, vallankumoustaistelun huomattava menestys Uruguayssa ja eräissä muissa maissa antaa aiheen puhua siitä, vallankumousprosessi kehittyy siellä nopeammin kuin ei-sosialistisen maailman muissa osissa."⁶¹

Tämä viime vuosien aikana tapahtunut kehitys viittaa laadullisten muutosten kypsymiseen maailman vallankumousprosessissa. NKP:n keskuskomitean sihteeri Boris Ponomarev toteaa: "Täysin oikeutetusti voidaan tehdä johtopäätös, että kapitalistisessa taloudessa on tapahtumassa vakava laadullinen muutos pulailmiöiden voimistumista, sen mätäpaiseiden ja sairauksien paljastumista sekä imperialistivaltojen välisen taloudellisen taistelun kiivastumista kohti... 60-luvun lopussa ja 70-luvun alussa on ilmennyt kapitalismin yleiskriisin uusi kärjistyminen."⁶²

kylvää pelkoa kansallisen vapautusliikkeen riveihin ja asettaa sosialististen maiden sekä koko maailman työtätekevien proletaarisen solidaarisuuden kestävyys koetukselle" (Moskovan 1969 neuvottelukokous, s. 10).

61. Ponomarev: Maailman vallankumousprosessin..., 30. Tämä johtuu seuraavasta: "Ensiksi tuo alue on syvien ristiriitojen keskittymispaikka. Feodaali- ja puolifeodaalisuhteet synnyttävät kärkeviä ristiriitoja maaseudulla. Kapitalismin verraten korkea kehitystaso johtaa ristiriitojen voimistumiseen työväenluokan ja porvariston välillä. USA:n imperialistit rosvoavat edelleenkin kainostelematta ja julkeasti Latalaista Amerikkaa, he pitävät siellä vallassa kaikkein taantumuksellisimpia komentoja kaihtamatta mitään keinoja, edes suoranaista sotilaallista puuttumista. Tämä kaikki kärjistää ristiriitoja kansallisten etujen ja ulkopuolisen sorron välillä.

Toiseksi maanosassa on jo kauan sitten muodostunut verraten suurilukuinen työväenluokka, joka on hankkinut huomattavan vallankumoustaistelun kokemuksen. Kaikissa Latalalaisen Amerikan maissa on kommunistiset puolueet, useissa maissa ne ovat joukko- luontoisia ja vaikutusvaltaisia. Todettakoon, että sosiaalidemokratialla ei tuossa maanosassa ole juuria eikä sen vaikutus ole mainittava.

Kolmanneksi, siellä on voimakkaat vallankumouksellisen vapautusliikkeen perinteet, jotka periytyvät aina Espanjan ja Portugalin herruuden aikoihin. Näiden perinteiden joukossa on maanosan kansojen solidaarisuus, joka ilmeni niin näkyvästi vallankumouksellisen Kuuban tukemisena ja ilmenee nyt Chilen vallankumouksen tukemisena."

Chilen vallankumouksen luonteesta ja etenemisestä Ks. Reijo Miettinen, Jukka-Pekka Takala: Chile — kansanrintama oligarkiaa ja imperialismia vastaan, *Soihu* 3/71 sekä Reijo Miettinen: Chile — vallankumous etenee, *Soihu* 5/72.

62. Ponomarev: Maailman vallankumousprosessin..., ss. 9 ja 13.

Anti-imperialistisen liikkeen yhtenäisyys ja kommunistien rooli

Käynnissä oleva luokkataistelujen kärjistyminen ta-
pahtuu sosialistisen maailmanjärjestelmän kasvavan vai-
kutuksen, kansainvälisen jännityksen lieventymistendens-
sin ja rauhanomaisen rinnakkainolon lujittumisen olois-
sa, mikä vauhdittaa anti-imperialistisen liikkeen yhte-
näistymisprosessia, parantaa sen taisteluvedellytyksiä ja
pientää imperialismin mahdollisuuksia väkivaltaisiin
vastaiskuihin. Mutta tätä päätendenssiä vastassa on
imperialismin asemien nopeasta heikkenemisestä seuraa-
va aggressiivisuuden lisääntyminen ja siihen liittyvien
vaarojen kasvu. Niiden torjuminen ja syntyneiden uusien
edellytysten maksimaalinen hyväksikäyttö vaatii välttä-
mättä anti-imperialistisen liikkeen toimintayhtenäisyyden
voimakasta kehittämistä.

Tarvitaan:

- sosialististen maiden veljellisten keskinäissuhteiden
lujittamista ja pyrkimystä olemassaolevien, ennen
kaikkea Kiinan politiikasta aiheutuvien ristiriitojen
voittamiseen;
- kapitalististen maiden monopolienvastaisen liikkeen
ja sen ytimen, työväenluokan yhtenäisyyden lujit-
tamista, mikä edellyttää erityisesti reformismin
vaikutuksen ja työväenluokan kapitalismiin integ-
roimispyrkimysten torjumista;
- kansallisdemokraattisten vallankumousliikkeiden
lujittamista ja yhtenäistämistä, mikä edellyttää
erityisesti antikommunististen ja oikeistovoimien
vaikutuksen torjumista;
- anti-imperialistisen liikkeen kaikkien osastojen yh-
teisen taisteluohjelman kehittämistä ja sen poh-
jalla tapahtuvan toimintayhtenäisyyden lujitta-
mista.

Ratkaiseva rooli tässä työssä on anti-imperialistisen
liikkeen kaikkien osastojen ytimen muodostavalla kan-
sainvälisellä kommunistisella liikkeellä. Kommunistinen
liike on avoin voima, joka kykenee suorittamaan tietee-
llisen analyysin maailman vallankumousprosessin koko-
naiskehityksestä ja anti-imperialistisen liikkeen kehityk-
sen edellyttämistä tehtävistä sekä johtamaan yhtenäisiä,
maailmanlaajuisia imperialisminvastaisia toimenpiteitä.
Sen vuoksi "imperialisminvastaisen yhteistoiminnan linja
vaatii marxilais-leninilaisten puolueiden ideologispoliitti-
sen osuuden lisäämistä maailman vallankumouksellisessa
prosessissa". Tälle taas "on erittäin tärkeänä ehtona

kommunistisen liikkeen oman yhtenäisyyden kohottaminen nykyajan vaatimuksia vastaavalle korkeammalle tasolle... *Kommunististen puolueiden yhteenkuuluvuus on erittäin tärkeä tekijä kaikkien anti-imperialististen voimien yhteenkokoamisessa.*⁶³

Tärkeä askel eteenpäin näiden tehtävien ratkaisemisessa oli kesäkuussa 1969 Moskovassa pidetty kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälinen neuvottelukokous. Neuvottelukokous pidettiin tilanteessa, jossa kansainvälisen kommunistisen liikkeen eräiden osien piirissä oli kapitalismin yleisen kriisin kolmannen vaiheen tiettyjen virhearvioiden pohjalta kehittynyt toisiaan ruokkivia oikeisto- ja "vasemmisto"revisionistisia keskipakoistendenssejä. Näiden voimakkaimmaksi manifestatioksi muodostuivat eräiden kommunististen puolueiden kannanotot Tshekkoslovakian vuoden 1968 tapahtumiin.

Tässä kehityksessä Moskovan neuvottelukokous, jota edelsi erittäin huolellinen ja pitkäjänteinen valmistelutyö, muodosti käännekohdan. Se merkitsi alkua kommunistisen liikkeen uudelle nousulle. Neuvottelukokous

- osoitti, että tietyistä sisäisistä vaikeuksista ja erimielisyyksistä huolimatta kommunistinen liike on anti-imperialistisen liikkeen militantti ja kyvykäs etujoukko ja koko aikakauden tärkein poliittinen voima;
- merkitsi tärkeää askelta kommunistisen liikkeen lujittumiselle ja yhtenäistymiselle marxismi-leninismiin ja proletarisen internationalismin pohjalla;
- laati konkreettisen ohjelman anti-imperialistisen liikkeen toimintayhtenäisyyden pohjaksi.

Neuvottelukokouksen jälkeen kommunistisessa liikkeessä on tapahtunut tärkeää positiivista kehitystä. *Ensimmäkin* kommunistiset puolueet ovat voimistaneet ideologista taistelua oikeisto- ja "vasemmisto"revisionismia, neuvostovastaisuutta ja nationalismia vastaan, mikä on lujittanut puolueiden yhtenäisyyttä ja lisännyt niiden taistelukykyä ja merkitystä voimistuneessa monopolien vastaisessa liikkeessä, rauhanliikkeessä ja anti-imperialistisessa solidaarisuusliikkeessä. *Toiseksi* ne ovat voimistaneet kapitalismin yleistä kriisiä koskevaa teoreettista työtään, mikä on perusedellytys luokkataistelujen kärjistyessä yhä välttämättömämmäksi käyvien demokraattisten ja vallankumouksellisten ohjelmien laatimiseksi.⁶⁴ *Kolmanneksi* puolueiden kansainvälinen yhteis-

63. *Moskovan neuvottelukokous*, ss. 37—40.

64. Vrt. erityisesti NKP:n, SED:n ja RKP:n johtama työ valtiomonopolistisen kapitalismin tutkimuksessa (esim. *Politische Ökonomie des heutigen Monopolkapitalismus*, Berlin 1972; *Der Imperialismus der BRD*, Berlin 1972; *Traite marxiste d'économie politique: le ca-*

toiminta on laajentunut ja niiden väliset yhteydet ovat voimakkaasti lisääntyneet.⁶⁵

Neuvottelukokouksen esittämä anti-imperialistisen liikkeen toimintaohjelma on seuraava:⁶⁶ (1) Vietnamin kansan tukeminen kaikin tavoin voiton saavuttamiseksi USA:n imperialismiin hyökkäyksestä, (2) taistelu sodanvaaraa vastaan, ydinsodan uhkaa vastaan kestäväen rauhan puolesta, (3) taistelu imperialismiin pakottamiseksi yhteiskuntajärjestelmiltään erilaisten valtioiden rauhanomaiseen rinnakkainoloon, (4) ponnistelut ydinaseiden leviämisen ehkäisemiseksi ja niiden kieltämiseksi, (5) solidaarisuus niitä kansoja ja maita kohtaan, jotka ovat imperialismiin alituisten aggressiivisten hyökkäysten kohteena, toimintayhtenäisyys paikallissotien ja muiden imperialististen interventioiden torjumiseksi kaikkialla maapallolla, (6) solidaarisuus Aasian, Afrikan ja Latinalaisen Amerikan kansoille niiden taistelussa riippumattomuutensa ja kansallisen itsenäisyyden puolesta kolonialismiin hävittämiseksi ja sen palauttamisen torjumiseksi, (7) taistelu fasismin vaaraa vastaan, (8) taistelu ihmisvihan ideologiaa ja rotusorron käytäntöä vastaan sekä (9) taistelu monopolien valtaa vastaan kaikkien yhteiskuntaelämän alojen demokratisoimisen puolesta.

Tämän ohjelman pohjalla yhdistyneen anti-imperialistisen liikkeen ensimmäinen suuri voitto oli ennennäkemättömän laajan ja yhtenäisen solidaarisuusliikkeen tuella saavutettu Vietnamin sankarillisen kansan voitto USA:n imperialismista. Se rohkaisee koko maailman anti-imperialistisen liikkeen ponnisteluja kohti seuraavia voittoja, kohti lopullista päämäärää, imperialismiin hävittämistä maapallolta. Moskovan neuvottelukokouksen asiakirja päättyy taistelukutsuun, joka kiteyttää maailman vallankumousprosessin, koko aikakautemme vääjäämättömän kehityssuunnan: *"Sosialististen maiden kansat, kapitalististen maiden proletaarit ja kaikki demokraattiset voimat, vapautetut ja sorretut kansat, liittykää yhteen käymään yhteistä taistelua imperialismia vastaan, rauhan, kansallisen vapautuksen, sosiaalisen edistyksen, demokratian ja sosialismin puolesta!"*⁶⁷

pitäisime monopoliste détat 1—2, Paris 1971.), DKP:n johtama tutkimustyö (ks. Juhani Artto: IMSF, *Soihtu* 5/72) sekä SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen linjaa kannattavien voimien työ Suomessa (ks. Olli Perheentupa: Sosialistinen Opintoneuvontaja tutkimuskeskus, *Soihtu* 5/72).

65. Ks. Y. Zhilin: *Current Problems of the Communist Movement*, Moscow 1972, ss. 74—75.

66. Moskovan 1969 neuvottelukokous, ss. 30—36. Samoilte periaatteille pohjautuu myös NKP:n 24. edustajakokouksen ns. kuuden kohdan rauhanohjelma (ks. toisaalla tässä lehdessä).

67. Moskovan neuvottelukokous, s. 41.

Tulopolitiikka ja kommunistien kaksi linjaa

Raimo Lovio

Vuoden 1963 alussa OECD suositti jäsenmailleen tulopolitiikan käyttöönottoa. Sitä ennen tulopolitiikkaa oli sovellettu Hollannissa jo toisesta maailmansodasta ja Englannissa vuodesta 1962 lähtien. Varsinaisesti tulopolitiikka runnottiin länsi-Euroopan maissa käytäntöön vuosien 1962—64 suhdannekriisin yhteydessä, jotka satuivat hieman eri aikaan eri maissa. Siitä lähtien EEC-maiden (Italiaa ja Ranskaa lukuunottamatta, joissa ay-liike torjui pyrkimykset luoda pysyvä tulopoliittinen koneisto),¹ Englannin, pohjoismaiden ja viimeksi USA:n työläiset vuonna 1970 joutuivat tulopolitiikan kouriin.

Oikeistososialidemokratialla ja sosialidemokraattisilla puolue- ja ammattiyhdistysliikkeen johtomiehillä on työnantajien kanssa harjoittamansa luokkayhteistyön kautta ollut yleensä keskeinen rooli tulopolitiikan toteuttamisessa. Näin on ollut myös Suomessa siitä lähtien, kun vuoden 1967 devalvaation ”jälkihoidon” varjolla solmittiin ensimmäinen tulopoliittinen kokonaisratkaisu, Liinamaa I (28.3. 1968—31.12. 1969). Sitä ovat seuranneet Liinamaa II (1.1. 1970—31.12. 1970), UKK-sopimus (1.1. 1971—31.3. 1972) ja HL-sopimus (1.4. 1972—31.3. 1973).

Tulopolitiikan lähtökohtana on kapitalismin yleisen kriisin syvenemisen edellyttämän valtiomonopolistisen sääntelyn ulottaminen koskemaan tulojen ensijakoa. Se tapahtuu olosuhteissa, joissa työväestön poliittis-ideologinen tietoisuus ja kamppailuvalmius kohoavat; tieteellisteknisen kumouksen edetessä tuotantovälineiden uusimistarve lisääntyy edellyttäen pääomien kiihtyvää kasautumista; kansainvälisen yhdentymisen ja kaupan esteiden poistumisen myötä kilpailu eri monopoliryhmien välillä kärjistyy ja sosialististen maiden kehitys ja väestön toimeentulon varma kasvu pakottaa porvaristoa tähtäämään vakaampaan taloudelliseen kasvuun ja entistä tehokkaampaan luokkaristiriitojen sääntelyyn.

1. Ks. V. Ljubimova, Eräitä palkkaongelmia kehittyneissä kapitalistisissa maissa, Sosialismin teoria ja käytäntö 8/1973, s. 25 ja V. Ljubimova, Porvarillisia tulopolitiikan teorioita, Kommunisti 6/72, s. 568.

Näiden ristiriitaisten vaatimusten valtiomonopolistisena sovittelevuutensa tulopoliittikka tähtää:

(1) työläisten taisteluvoiman käytön hillitsemiseen yhdentämällä ammattiyhdistysliikkeen reformistista johtoa työnantajien ja valtion suunnitelmiin ja asettamalla nämä "työväenjohtajat" työläisten etenevän liikkeen vastaisen rintaman etuvartioon, mikä merkitsee ammattiliittojen itsenäisyyden ja sisäisen demokratian kaventumista sekä niihin järjestäytyneen voiman keskitettyä vämentämismekanismeja. Se ei rajoitu vain taloudellisen taistelun heikentämiseen, vaan läpirunnomisen menetelmiin olennaisesti liittyvä taantumuksellinen poliittinen ja ideologinen vaikutaminen heikentää työläisten taistelun subjektiivista tekijää.

(2) tätä kautta avautuvaan suurpääoman voittojen kasvattamiseen ja yleisen palkkakehityksen alistamiseen kapitalisteille yhä välttämättömämmäksi käyvälle valtiomonopolistiselle, kaikkia aloja koskevalle sääntelylle.

(3) inflaation rajoittamiseen siten, että kotimaiset tuotantokustannukset eivät kohoaisi epäedullisesti verrattuna kilpailijamaiden yritysten tuotantokustannuksiin.

Useissa kapitalistisissa maissa, myös Suomessa, tulopoliittikka on ollut suurpääoman keskeinen sisäpoliittisen vaikuttamisen väline — sitä keskeisempi mitä paremmin sen toteuttaminen on onnistunut. Tätä osoittaa suurpääoman halu viedä tulopoliittiset ratkaisut käytäntöön keinolla millä hyvänsä: tulopoliittikan alkuaikojen hienovaraiset luovimistaktiikan ja ideologisen harhautuksen keinot ovat lisääntyvässä määrin — niiden osoittautuduttua riittämättömiksi — täydentyneet pakkolakien säätämällä, avoimella rikkurityövoiman käytöllä, työnantajien, valtion huippubyrokratiien ja oikeistososialidemokraattien keskinäisen solidaarisuuden tiivistymisellä ja muilla väkivaltaisilla tukahduttamisotteilla.

Poikkeuksellisenä piirteenä muihin kapitalistisiin maihin verrattuna Suomessa myös osa kommunisteista antoi tukensa tulopoliittikalle, mikä perustui luokkakannattomaan näkemykseen valtion roolista luokkataistelussa erityisesti ajankohtana, jolloin kommunistien edustajat istuvat hallituksessa ja virheelliseen suhtautumiseen sosialidemokraattien kanssa harjoitettavaan yhteistyöhön: arveltiin ylätason kanssakäymisen valtion ja SDP:n johdon kanssa johtavan parhaisiin tuloksiin. Tässä tilanteessa oli luonnollista, että paine tulopoliittikkaan myönteisesti

suhtautuneita kommunisteja kohtaan tulisi jatkumaan ja voimistumaan niin pitkään, kunnes kommunistinen liike kokonaisuudessaan toimisi tulopoliittikkaa vastaan.

Painetta ovat muodostaneet seuraavat tekijät: (1) työläisten omasta kokemuksesta noussut joukkoliike tulopoliitiikan seurauksia vastaan, mikä on ilmennyt ennen muuta työpaikkakohtaisten lakkojen tuntuvana lisääntymisenä; (2) tulopoliitiikan puolesta esitettyjen virheellisten teoreettisten ja poliittisten perustelujen osoittautuminen kestäättömäksi, mikä (3) on vahvistunut sitä mukaa kun luokkakantainen, marxilais-leniniläinen analyysi on edennyt; (4) kansainväliset kokemukset, kansainvälisen kommunistisen liikkeen analyysit ja johtopäätökset ovat uusiutuvasti ja pitävästi kumonneet yritykset löytää kommunistien linjaa tulopoliitiikan puitteiden sisältä.

On selvää, että siirtyminen tulopoliitiikan puolustamisesta sen vastustamiseen ei ole kivutonta — varsinkin kun osalla kommunisteja oli tapana esiintyä tulopoliitiikan puolesta täysin avoimesti ja varauksettomasti, vieläpä aktiivisin käytännön toimenpitein. Tätä ei helpota myöskään se itsekritiikille varsin epäotollinen ilmapiiri, joka tällä hetkellä kommunistien keskuudessa vallitsee. Siirtymisprosessi onkin kesken. Vaikka nyt puolueen päätökset edellyttävät johdonmukaista pyrkimystä toimintayhtenäisyyteen tulopoliittikkaa, sen jokaista rakentamisyritystä vastaan, lukuisat aikaisempien virheiden puolusteluyritykset ja käytännössä tulopoliitiikan toteuttamista tukevat toimenpiteet osoittavat lopullisten edistysaskelten olevan vielä edessäpäin. Seuraavassa käydään läpi tärkeimmät virheelliset, tulopoliittikkaa puolustaneet perustelut ja ratkaisut sekä esitetään tulopoliittikkaa johdonmukaisesti vastustaneiden voimien kanta prosessin eri vaiheissa.

Esiin pirtyy selvästi kaksi erillistä, toisilleen vastakkaista ideologista ja taktista linjaa: marxilais-leniniläinen ja opportunistinen. Valinta on tehtävä niiden välillä.

Toimitus

Tulopoliitiikan alku:

Osa kommunisteista "periaatteellisesti" puolesta — osa vastaan

Vuosien 1967—68 vaihteessa kypsyi Suomessa sekä taloudellisesti että poliittisesti suhdanne, jossa tulo-

politiikka kyettiin ajamaan lävitse. Devalvaatio loka-kuussa 1967, ammattiyhdistysliikkeessä tapahtunut reformistiseen suuntaan painottunut eheytymiskehitys ja vasemmisto-keskustahallitus loivat tilanteen, jota hyväksikäyttäen porvaristo kykeni saattamaan tulopolitiikan komiteamietinnöistä todellisuuteen. Devalvaatiopäätöksensä yhteydessä 12. 10. 1967 ja budjettiesityksessä vuodelle 1968 Paasion hallitus esitti selvät tulopolitiikan toteuttamisen tavoitteet ja asetti valtakunnansovittelija Liinamaan johtamaan neuvotteluja. Neuvottelut tulopoliittisesta kokonaisratkaisusta kytkeytyivät keväällä 1968 Koiviston hallituksen muodostamiseen. 22. 3. 1968 nimetetyn hallituksen ohjelmassa todettiin, että "hallitus myötävaikuttaa siihen, että ensi vuoden tulopolitiikasta sovittaisiin jo kuluvan kevään aikana siten, että tulojen keskimääräinen nousu pysyisi tuottavuuden keskimääräisen nousun rajoissa..."² Hallituksen tavoite saavutettiin jo 27. 3. 1968, jolloin Liinamaa I allekirjoitettiin. Sopimuksessa kiteytyi ja suunnattiin koko sen hetkinen sisäpoliittinen tilanne.

Sopimuksen keskeisenä talouspoliittisena sisältönä oli kaikkien indeksiehtojen poistaminen ja hintasäännöstelyn aikaansaaminen. Nimellispalkkojen korotukset oli sen mukaan rajoitettava työn tuottavuuden nousun puitteisiin. Yleiskorotukseksi vuodelle 1969 tuli 16 penniä.

Liinamaa I:n hyväksymisestä käyty keskustelu jakoi lopullisesti SKP:n kahteen linjaan suhtautumisessa vasemmisto-keskustahallituksen harjoittamaan talouspolitiikkaan. 14. edustajakokouksessa vuonna 1966 oli hyväksytty yksimielisesti SKP:n lähiajan talouspoliittinen ohjelma,³ mutta tästä ohjelmasta puolueen johdon osa ei kuitenkaan pitänyt kiinni, vaan antautui tulopolitiikkojen valtaisan propagandamyllyn edessä. Mitkä olivat heidän perustelunsa?

(1) Ennen sopimuksen solmimista osa puoluejohdosta ei käynyt minkäänlaista ideologista taistelua sitä vastaan, vaan päinvastoin korostettiin kuinka "suurimerkityksellinen se on maallemme" (!).⁴

(2) Puolueen keskuskomiteassa hyväksyttiin sekä Koiviston hallituksen ohjelma että Liinamaa I enemmis-

2. SKP:n keskuskomitea hyväksyi hallituksen ohjelman enemmistöpäätöksellä 21. 3. pidetyssä kokouksessa.

3. Ohjelmassa todetaan mm.: "On korotettava erityisesti pienten keskituloisten työläisten ja toimihenkilöiden palkkoja ja kaikkien työtätekevien väestökerrosten tuloja, sillä täten voidaan turvata tuotteiden parempi menekki." Vertaa Liinamaa I:n korotukset!

4. Arvo Hautalan puhe Turussa, KU 4. 3. 68, "Sopimus ansaitsee kiikkottoman tarkastelun."

töpätöksellä. Liinamaa I:stä poliittinen toimikunta toteasi enemmistöpäätöksessään: "Vaikka sopimus monien osapuolten sovittelujen tuloksena ei kaikilta osiltaan vastaakaan kommunistisen puolueen käsityksiä ja pyrkimyksiä, poliittinen toimikunta pitää sitä välttämättömänä työllisyyden parantamiseksi ja vähävaraisille kansalaispiireille tuhoisaksi muodostuvan inflaation hilitsemiseksi ja suosittelee sen vuoksi, että ammatillisten järjestöjen johtoeleimissä olevat ja kaikki kommunistit suhtautuvat myönteisesti sopimukseen." Tässä päätöksessä tuodaan esiin ne kaksi pääperustetta — *inflaation hillitseminen* ja *työllisyysilanteen parantaminen* — joilla sopimuksen hyväksymistä perusteltiin ja keuhuttiin.

(3) Kolmanneksi on kiinnitettävä huomiota siihen, että sopimusta periaatteellisesti kannatettaessa oltiin valmiit luopumaan marxilaisen talousteorian alkeistakin. Palkan korotusten, jotka ylittävät tuottavuuden nousun sanottiin aiheuttavan inflaatiota ja samoin korostettiin "indeksiautomaatin" työväenvastaisuutta.⁵

Mitä näistä perusteluista on sanottava? Perustuvatko ne oikeaan tilannearvioon ja marxilais-leniniläiseen teoriaan? Toteutuivatko näiden tovereiden lupaukset sopimusten seurauksista?

Työttömyyden vastaiseen taisteluun olisi marxilainen talousteorია antanut sopimuksen allekirjoittaneille hyvät lähtökohdat. Se olisi osoittanut, että työttömyyttä ei voida lieventää asettamalla tiukkoja rajoituksia työläisten nimellispalkkojen korotuksille tai poistamalla työehtosopimuksista indeksiehto: toimenpide, jonka takia työläiset joutuivat antamaan pääoman omistajille "anteeksi" v. 1968 2.4 %:n palkkojen indeksikorotuksen. Marxilainen taloustiede olisi osoittanut, että suuret työttömyysluvut johtuivat työväestön kulutuskysynnän rajoittuneisuudesta, markkinoiden altaudesta sekä vastaavista ilmiöistä maamme läntisillä vientimarkkinoilla. Työttömyys onkin Liinamaa I:n yhteydessä esitetyistä puheista huolimatta ollut jatkuvasti huomattavasti suurempaa kuin 60-luvun alkupuolella huolimatta ennätysmäisestä työvoiman maastamuutosta. Ellei vuoden 1968 loppupuolella maamme kapitalistisilla vientimarkkinoilla

5. Mm. Velkko Arstio toteaa 28. 4. Kansan Tahdossa: "Teoria siitä, että palkankorotus voidaan ottaa voitosta, on tietysti oikea, mutta sen soveltaminen käytäntöön on mahdotonta."

KU:n pääkirjoituksessa 21. 12. 68 todetaan: "Mikä olisi ollut tulos, jos indeks- ja inflaatiomyllä olisi annettu pyöriä ja yritelty ammattiyhdistysliikkeen voimatoimin mitata ulos mahdollisimman suuret palkankorotukset? Jo viime vuoden lopulla oli nähtävissä lähinnä indeksisidonnaisuudesta aiheutuva hintojen kohoamispaenne..." (!) Eivätkä nämä kirjoitukset olleet todellakaan ainoita.

olisi tapahtunut suhdannenousua ja teollisuustuotanto meillä tämän johdosta vauhdittunut, olisi L-sopimuksen kulutuskysyntää rajoittava vaikutus tullut näkyviin koetuakin selvemmin. Sopimuksen hyväksymisen perustelu työttömyyden vähentämisen nimissä on siksi perustetonta ja marxilaisen taloustieteen kanssa ristiriidassa olevaa demagogiaa.

Yhtä perusteettomia ovat puheet siitä, että tuottavuuden nousun ylittävät palkankorotukset ja indeksisidonnaisuudet — ennen kaikkea palkkojen indeksiehto — aiheuttaisivat inflaatiota. Todellisuudessa palkkojen indeksiehto merkitsee, että kapitalisteille inflaation johdosta keraantyneet ylimääräiset inflaatiovoitot eivät jääkään heille täydellisenä, vaan työläisille joudutaan jälkikäteen maksamaan ainakin edes osittainen korvaus tapahtuneesta hintakehityksestä. Todelliset inflaation aiheuttajat olivat suoritettussa devalvaatiossa, valtiovalan muussa rahapolitiikassa ja monopolien hintapolitiikassa. Siksi olisi pitänyt suuntautua indeksiehtojen tiivistämiseen eikä niiden poistamiseen ja korvaamiseen epätäydellisellä hintasäännöstelyllä. Edelleen olisi tullut suuntautua reaalipalkkojen tuntuvaan korottamiseen eikä niiden sitomiseen virheellisen porvarillisen teorian mukaisesti tuottavuuden nousun puitteisiin. Kaiken lisäksi 16 pennin palkankorotus ei ollut edes keskimääräisen tuottavuuden kasvun korkuinen.

Mm. näistä syistä johtuen puolueen luokkakantaiset voimat esittivät jatkuvaa kritiikkiä tulopoliittisia suunnitelmia vastaan. Eikä tämä kielteinen suhtautuminen ollut mitään jälkiviisautta, vaan jo ennenkuin Liinamaa I solmittiin, osoitettiin SKP:n talouspoliittisen osaston valmistamassa aineistossa, että suunniteltu tulopoliittinen kokonaisratkaisu ei ole maamme työväestön etujen mukainen: "Hintasäännöstely on inflaation vallitessa hyvä asia, siten voidaan jossakin määrin jarruttaa hintojen kohoamista, mutta täysin sitä ei voida estää. Jos tällä tavoin voitaisiin estää hintojen nousu, niin mitään muutahan ei tarvittaisikaan: palkkojen indeksiehto raukeaisi, talletuskorkoon ei liitettäisi indeksilisää, maataloustuloa ei tarvitsisi lisätä hintojen kohoamisen vuoksi jne. Juuri tässä kohdin paljastuu selvästi Liinamaan 'paperin' todellinen tarkoitus: alentaa työläisten palkkaa, päästä kiinni piensäästäjien talletuksiin, alentaa pienviljelijäväestön elintasoa."⁶

6. Talouspoliittisen osaston 29. 3. 68 valmistama muistio. Jo ennen sitä osoitettiin tulopoliittikan työväenvastaisuus — ks. esim. Timo Koste, Tulopoliittikka, porvariston uusi käsiterakennelma, Kommunisti 3/66.

Liinamaa-sopimuksen hyväksyneiden tovereiden vastaus tällaisiin puheenvuoroihin oli jyrkän torjuva. Luokkakantaisia voimia arvosteltiin milloin "vasemmistorevisionismista" milloin "ekonomismista" ja jokaisen arvostelevalle puheenvuoron vastapainoksi keuhuttiin voimakkaasti sopimusta.⁷ Tässä vaiheessa olivat kaksi suhtautumislinjaa tulopoliittikkaan todella etäällä toisistaan: luokkakantaiset voimat vastustivat tulopoliittikkaa periaatteellisesti ja lähes yhtä "periaatteellisesti" osa sitä kannatti.

Arvostelua yleiskorotuksen pienuutta vastaan, mutta tuki tulopoliitikalle

Liinamaa I:tä ei oltu tarkoitettu vain joksikin poikkeukselliseksi devalvaation jälkeiseksi toimenpiteeksi. Olihan jo itse tuohon sopimukseenkin kirjattu, että "hallitus kiirehtii kokonaistaloudellisen suunnittelun kehittämistoimenpiteitä sekä pitkän ajan kasvupoliittisten tavoitteiden selvittämistä. Samassa yhteydessä selvitetään, millä tavoin tulopoliittikan selvittely- ja neuvottelutoimintaa tarkoituksenmukaisesti voitaisiin kehittää." Samanaikaisesti tulopoliittisen mekanismin kehittämisen kanssa ay-liikkeen eheytytysneuvottelut vietiin loppuun tavalla, joka merkitsi oikeistososialidemokraattien otteen tiivistymistä ammattiyhdistysliikkeestä. Kun myöskään työläisten keväällä käymät työpaikkakohtaiset kamppailut tulopoliittikkaa vastaan eivät saaneet L I:n hyväksyneitä kommunisteja muuttamaan sanottavasti käsityksiään tulopoliitikasta oli pohja valmis toiselle tulopoliittiselle kokonaisratkaisulle.

Liinamaa II allekirjoitettiin 11. 9. 69. Sopimus on yleisisällöltään edeltäjänsä kaltainen. Yleiskorotus oli 18 penniä +1 %:n järjestelyvara. Tärkein uudistus sosiaalipaketissa oli esitys erorahajärjestelmästä, jolla sopimusta kaupattiin työläisille.

Erimielisyydet tulopoliitikasta olivat SKP:ssä siis syviä. 15. edustajakokous keväällä 1969 oli päättynyt avoimeen hajaannukseen ja siellä valittu tynkäkeskuskomitea ei missään vaiheessa asettunut tulopoliittisia sopimuksia vastaan. 9. 8. 69 hyväksymässään talouspoliittisessa julkilausumassa se totesi: "Työmarkkinajärjestöjen ehdotus yleisratkaisuksi vastaa periaatteessa puolueemme lähi-

7. Mm. Saarinen totesi puheessaan keväällä 1969, että "joka tapauksessa tulemmme pian saamaan havainnollista kokemusta siitä, mikä merkitys mainitulla sopimuksella (L I — RL) on työväenluokan ja vähävaraisten kannalta."

ajan tavoiteohjelmissa ilmaistua solidaarisen palkkapoliitiikan linjaa. Korotuksen määrä on sitä vastoin liian pieni." Käsitksissä ei ole havaittavissa olennaista muutosta. *Ensimmäinen edistysaskel* sisältyy murinaan yleiskorotuksen pienuudesta. L II meni luokkakantaisten voimien painostuksen tuloksena metallityöläisten jäsenäänestykseen, jossa sopimus hylättiin. Muissa liitoissa sopimus runnottiin voimalla ja salakähmäisyydellä läpi. Samanaikaisesti sopimusta mainostettiin suorastaan "eräänä maamme historian sosiaalisimpana" ratkaisuna.⁸

Keskeisimpänä perusteluna sopimuksen hyväksyneillä kommunisteilla oli tynkäkeskuskomitean julkilausumassa todettu solidaarisen palkkapoliitiikan tunnus. On totta että L II:lla oli jonkin verran palkkatyöläisten tuloeroja tasoittava vaikutus, mutta tämän perustelun heiveröisyys tulee näkyviin heti kun otetaan tarkastelukohteeksi myös pääomatulot. Silloin havaitaan, että "solidaarinen palkkapoliitiikka" on ollut solidaarista ennen kaikkea kapitalisteja kohtaan ja lisännyt tuloeroja kasvattamalla pääomatuloja.

Luokkakantaisten kommunistien linjan Liinamaa II:een oli ilmaissut jo 26—27.4. 1969 pidetty kommunistien maankäsittävä neuvottelukokous. Se valitsi neuvottelukunnan, joka "valtuutettiin käymään neuvotteluja yhteinäisyyden palauttamiseksi puolueeseen seuraavilla perusteilla: puolueen on sanouduttava irti porvarillisesta tulopoliitikasta ja työväestölle vahingollisesta palkkapoliitikasta ja suuntauduttava joukkovoiman käyttöön ajankohtaisten vaatimusten toteuttamiseksi".⁹ Tämä linja osoittikin pian oikeutuksensa.

Sopimuksesta irtisanoutunut Metalliliitto kykeni edes jonkin verran parempaan sopimukseen. Palkkakehityksen epäedullisuus tuli pian esiin, vaikka hintasäännöstely pitikin hintojen nousun suhteellisen alhaisena. Tämän seurauksena jo 22.—23.11. 1969 pidetyssä tynkäkeskuskomitean kokouksessa todettiin huolestuneena kehitys: "Erityisesti kuluvaan syksyn aikana on kuitenkin jälleen tullut ilmi suurpääoman täydellinen piittaamattomuus kansantalouden kokonaiseduista (!) ja halu säilyttää hinnalla millä hyvänsä suhdannevoitot kokonaan itsellään." Linjan virheellisyys alkaa käytännössä paljastua.

8. "Ehdotettu ratkaisu (L II — RL) on — pieneltä tuntuvasta pennimäärästä huolimatta — eräs maamme tähänastisen historian sosiaalisimmista ja solidaarisimmista palkkaratkaisuista." (SKP:n Helsingin piirijärjestön silloinen puheenjohtaja Elsa Aaltonen *Kansan Uutisissa* 9. 8. 1969).

9. Ks. myös Tiedonantaja 11/1969, jossa neuvottelukunnan työvalloikunta täsmensi tulopoliitiikan vastaiset tyehtosopimusvaatimuksensa.

Työläisten joukkoliikkeen vaikutus voimistuu

Kentän tyytymättömyys ja luokkakantaisten voimien kasvava voima alkoi tämän jälkeen heijastua puolueen päätöksissä. Kuukautta ennen tappiollisia eduskuntavaaleja, 14. 2. 70 pidetyn SKP:n ylimääräisen edustajakouksen poliittisessa asiakirjassa suoritetaan jo epäsuoraa kritiikkiä aiempaa linjaa kohtaan: "Yhteistyöhallitusten toiminnassa on ollut sekä myönteisiä että kielteisiä puolia. Kielteiset puolet ovat ilmenneet lähinnä talous- ja veropolitiikassa."

Koiviston hallituksen talouspolitiikan keskeisin piirrehän oli juuri tulopolitiikan kehittäminen. Sittemmin kesällä muodostetun Karjalaisen II a-hallituksen ohjelmaan kirjattiin kommunistien ja kansandemokraattien vaatimuksesta kohta, jonka mukaan "työehtosopimuspolitiikasta päättäminen kuuluu työmarkkinajärjestöille" (eikä siis valtiolle).

Tähän saakka tulopolitiikkaan lähes täysin kritiikittömästi suhtautunut Kansan Uutiset julkaisi ensimmäiset tulopolitiikan vastaiset kirjoitukset. Ilmeisesti ensimmäinen niistä oli 5. 6. 70 julkaistu pääkirjoitus. Kritiikki oli tosin kovin kainostelevaa ja vaatimatonta: "Liinamaan ensimmäisen ja toisen sopimuksen mukaisen vakauttamispolitiikan heikkoutena on todella ollut palkkojen tietynlainen jäädyttäminen..."

Ylimääräisessä edustajakokouksessa valitun keskuskomitean kannanotot tulopolitiikasta saivat aivan uutta täsmällisyyttä. Luokkakantaisten voimien jo aiemmin esittämät tunnuksot tulivat niissä yhä paremmin esiin. Syksyn laajojen työpaikkakohtaisten taistelujen aikaan keskuskomitea hyväksyi 26. 9. 70 julkilausuman, jossa todetaan: "Palkka- ja työehdoista sopiminen kuuluu yksinomaan työmarkkinajärjestöille eikä hallitukselle. Työväen yhteiseen joukkovoimaan nojaavaan keskitettyyn palkka- ja työehtosopimusratkaisuun on pyrittävä, mutta sitä ei ole kytkettävä mihinkään talous- ja tulopolitiikkaan kokonaisratkaisuun."

Liinamaa-sopimukset hyväksyneet toverit olivat astuneet toisen askelen pois virheellisistä asemistaan. Nyt ei enää arvosteltu vain yksittäisen sopimuksen heikkoja puolia, vaan kritiikki on suuntautumassa kokonaisuudessaan tulopolitiikkaa vastaan. Kritiikki oli kuitenkin vielä yleisellä tasolla ja virheellisiä näkemyksiä ei missään tapauksessa oltu voitettu. Tämä tuli näkyviin UKK-sopimuksen vastaisen taistelun käytännössä.

Sanoissa vastaan — horjuntaa käytännössä

Syksyn 1970 laajat kenttälakot eivät olleet herättäneet vain SKP:n Liinamaa-sopimuksia puolustaneita tovereita, vaan myös SAK:n oikeistososialidemokraattinen johto taipui SAK:n kansandemokraattisen ryhmän painostamana valmistamaan SAK:lle tes-kierrosta varten tavoitemuistion. Marraskuun alussa muistio hyväksyttiin SAK:n hallituksen kokouksessa. Pian kävi kuitenkin selväksi, että oikeistososialidemokraatit eivät olleet alun alkaenkaan valmiita pitämään kiinni näistä tavoitteista. Tarvittiin kuitenkin Urho Kaleva Kekkonen väliintulo ennen kuin sosialidemokraatit uskalsivat irtisanoutua niistä avoimesti.

4. 12. 70 SAK:n valtuustossa sosialidemokraattien äänin hyväksytty UKK-sopimus aiheutti laajaa katkeruutta kentällä. Se oli suoraa jatkoa aikaisemmille sopimuksille. Seitsemän liittoa irtosi sopimuksesta ja metallisekä rakennustyöläiset ryhtyivät voimakkaaseen lakko-likkeeseen parempien työehtosopimusten puolesta tulopolitiikkaa vastaan.

Liinamaa-sopimukset hyväksyneiden kommunistien linjassa merkittävintä oli, että orastava kriittinen suhtautuminen tulopolitiittisia kokonaisratkaisuja vastaan konkretisoitui käytännössä SAK:n valtuuston kansandemokraattien yksimielisenä tuomiona UKK-esitystä vastaan. Eri mielisyyksiä oli esiintynyt aiemmin hyväksyttäessä SKP:n ja SAK:n vaatimuksia: luokkakantaisten tovereiden esittämä markkalinja joka saavutti työpaikoilla laajaa kannatusta, äänestettiin kumoon jo SKP:n elimissä, ja loppujen lopuksi muut kansandemokraattiset voimat taipuivat SAK:n sosdemryhmän asettaman 50 pennin korotuksen kannalla. Kielteistä oli myös jälkikäteen — vastoin SKP:n elinten aiempia kannanottoja — hyväksytty kommunistien edustajan osallistuminen metallialan ns. sovittelulautakuntaan.¹⁰

Joka tapauksessa tämä kierros realisoiti todellisuudeksi sen tietynlaisen edistysaskeleen, jonka alunperin tulopolitiikan kannalla olleet kommunistit olivat ottaneet L II:n kuluessa. Samalla tämä *kolmas askel* merkitsi SKDL:n

10. Poliittinen toimikunta teki 3. 3. 71 päätöksen, jonka mukaan "tiistaina asetetun valtakunnansovittelija Sunilan johdolla toimivan sovittelulautakunnan asettaminen ei edistä metallityöläisten oikeutettujen vaatimusten toteuttamista". Tästä SKP:n nimenomaisesta päätöksestä huolimatta SAK:n 2. puheenjohtaja osallistui kuitenkin jonkin ajan kuluttua sovittelulautakunnan toimintaan. Hautalan SKP:n päätöksen vastainen toiminta hyväksyttiin jälkepäin enemmistö päätöksellä poliittisen toimikunnan kokouksessa.

syrjäyttämistä hallituksesta. Oli käynyt yhä selvemmäksi, että tulopolitiikan vastainen taistelu kietoutui yhä tiiviimmin taisteluun koko talouspolitiikan suunnasta.

Umpikuja hämöttää — luoviminen aseeksi

Kevään 1971 voimakkaat lakkotaistelut olivat asettaneet tulopolitiikat vaikeaan tilanteeseen. He olivat saaneet opetuksen siitä, miten tulopolitiikkaan perustuvat työehtosopimukset kohtaavat kasvavaa vastarintaa työväenluokan taholta. Oikeistososialidemokraatit tähtäsivät yhdessä suurpääoman ja oikeiston kanssa tulopolitiittisen neuvottelumekanismin tehostamiseen. Hallituksen asettama tulopolitiikan kehittämistoimikunta jätti valtioneuvostolle osamietintönsä 8. 7. 71. Siinä ei tullut lainkaan esiin edes sellaisia piirteitä, joista hallitus oli antanut lupauksia ohjelmassaan neuvottelumekanismin ”parantamiseksi” ja ”tasapuolistamiseksi” — päinvastoin mekanismeja hahmotettiin yhä työväenvastaisemmaksi.

SKP:n keskuskomitea hyväksyi 17.—18. 9. 71 kannanoton, jossa torjuttiin tulopolitiittisen neuvottelumekanismin kehittäminen: ”Kommunistinen puolue vastustaa päättäväisesti porvarillista tulopolitiikkaa, joka pyrkii rajoittamaan työpalkkojen korotukset vähimmäismäärään ja turvaamaan suurvoitot pääomanimistajille... Työläisten taistelun hillitsemiseksi suunnitellaan tulopolitiittista järjestelmää, jonka avulla valtiokoneisto ja eri etupiirejä edustavat järjestöt, työväen ammatillinen liike mukaan luettuna, sidotaan entistä tiiviimmin monopolien etuja ajavaan politiikkaan. Kommunistinen puolue kehottaa voimakkaaseen kamppailuun mainittujen suunnitelmien torjumiseksi.”

Tällaisten kannanottojen hyväksyminen oli johtamassa aiemmin tulopolitiikkaan myönteisesti suhtautuneet aatteellispoliittiseen umpikujaan. Jäljellä oli enää kaksi mahdollisuutta: joko rehellinen itsekritiikki tai sitten epätoivoinen yritys pitää tulopolitiikan olemuksesta ja luokaluonteesta käytännön kokemusta saaneet työväenjoukot ja kd-liikkeen jäsenet mahdollisimman epätietoisina, yrittäen kirjoittaa uudelleen tulopolitiikkaa koskevien kannanottojen historiaa ja välttää siten oma itsekritiikki aloittamalla uusi hyökkäys jo alun alkaen tulopolitiikan vastaisen taistelun kannalla olleita tovereita vastaan. Nuorisoliiton valistussihteerin Heikki Typön artikkeli KU:ssa 21. ja 26. 8. 71 ”Valtiomonopolistinen tulopolitiikka ja sen tarkoituks” osoitti, että oli valittu jälkimmäinen, periaatteeton tie.

Pääosan Typön artikkelin aineksista voidaan sanoa olleen jo pitkään ilmassa erilaisissa puheenvuoroissa. Typpö vain kiteytti ne. Artikkelit ei ollut yrityksen kehittäessä teoriaa tulopolitiikasta, vaan yritys puolustella entisiä virheellisiä kannanottoja. Tämä tuli näkyviin (1) siinä että Typpö peitteli SKP:n osuutta tulopolitiikan läpiajamisessa, (2) siinä että hän yritti vääristellä totuutta erimielisyyksistä Liinamaa-sopimuksia solmittaessa ja (3) siinä että hän vääristeli marxilais-leniniläisten voimien käsityksiä.¹¹ Se teoreettinen "kehittely", jota Typpö pyrki esittämään oli toisaalta luokkakantaisten tovereiden aiempien esitysten toistoa ja toisaalta se sisälsi "*työväen tulopolitiikan*" nimellä kulkevan virheellisen teorian.¹²

Typön artikkeli ei jäänyt ainoaksi, vaan siinä esitettyjä perusteluja alettiin käyttää yleisesti Liinamaa-sopimukset hyväksyneiden kommunistien keskuudessa. Ideologinen taistelu SKP:ssa kahden eri suhtautumistavan välillä tulopolitiikkaan kiihtyi vuodenvaihteessa 1971—72 jatkuen useita kuukausia.¹³ Joka tapauksessa keskustelu merkitsi *neljättä askelta* vanhoista asemista, sillä se piti sisällään epäsuoraa itsekritiikkiä aikaisempaa linjaa vastaan.

HL-sopimus: välinpitämättömyys käytännön taistelussa auttaa tulopolitiikkoja

Syksyyn 1971 mennessä SKP:n ideologispoliittinen kehitys oli edennyt vaiheeseen, jossa tulopolitiikan vastaisen taistelun tehostamiseen velvoittavien kannanottojen torjuminen ei enää ollut mahdollista. Erilaisten käsitysten olemassaolon paljastavaksi vedenjakajaksi alkoi muo-

11. Typpö toteaa artikkelissaan mm.: "SKP:n enemmistöön kohdistettu syytely siitä, että se on osallistunut valtiomonopolistisen tulopolitiikan harjoittamiseen ovat pelkkiä herjoja, joille ei löydy todistusta käytännön elämästä... Kansandemokraattien osallistumiseen hallitukseen v. 1966 sekä sen jälkeen kuin myös hallituksen kompromissiratkaisuna syntyneisiin ohjelmiin ovat kansandemokraatit määritelleet yksimielisesti kantansa. Sama koskee myös Liinamaa sopimuksia..." (!) Todellako?

12. Typön ideana oli nimetä harjoitettu tulopolitiikka valtiomonopoliseksi, joka pitäisi kamppailua tehostamalla muuttaa työväen tulopolitiikaksi. Typpö ei ilmaise ymmärtävänsä sitä, että työnantajien ja valtion ja ay-liikkeen reformistisen johdon tulopolitiikalla ei ole mitään yhteistä — sen enempää muodossa kuin sisällössä — sellaisen työehtosopimuspolitiikan kanssa, jota kommunistien tulisi ajaa. Typpöille kaksi eri tulopolitiikkaa, valtiomonopolistinen ja työväen, esiintyvät toistensa jatkuna siten, että siirtyminen toisesta toiseen tapahtuu saman mekanismin parane-
misen kautta ilman laadullisia muutoksia itse mekanismeissa.

13. Kts. esimerkiksi Kommunisti 1, 2, 3 ja 6—7/72.

dostua se, miten asetettaisiin tulopolitiikan vastaisen taistelun tehtävät. HL-sopimuksen valmistelun ja läpikäymisen aikaiset tapahtumat ja toimenpiteet osoittivat pian, että aikaisemmin tulopolitiikan hyväksyneiden SKP:n tovereiden neljä edistysaskelta eivät vielä merkinneet tehokkaan tulopolitiikan vastaisen taistelun asenteiden kypsymistä. Tätä osoittavat seuraavat seikat:

(1) Tulopolitiikan kumoamiseksi on olennaista, että sopimustavoitteiden asettamisessa työväen luokkaeduista lähtevillä voimilla on johtava asema. Se edellyttää SKP:ltä huolellisia tutkimuksia oikeiden tavoitteiden selvittämiseksi ja sen pohjalta varhaisessa vaiheessa tapahtuvaa SKP:n omien tavoitteiden julkista vahvistamista. Kommunistit ja kommunisteille tukensa antavat sekä kommunistien vahvistamat konkreettiset tavoitteet etujensa mukaisiksi tunnistavat työläiset toimivat työpajoillaan, ammattiosastoissaan ja -liitoissaan näiden tavoitteiden hyväksymiseksi ay-liikkeen yhtenäiseksi vaatimuksiksi. Tällä menetelmällä asetetut vaatimukset heijastavat työläisten luokkaetuja ja mielialoja, joiden huomioonottaminen on luonnollisesti menestyksekkään tulopolitiikan vastaisen joukkoliikkeen muodostamisen perusta.

Tulopolitiikan hyväksyneiden kommunistien linjana oli kuitenkin toisenlainen menettely: he lähtivät siitä, että tavoitteet on asetettava sosialidemokraattien ja kommunistien ylätason salaisissa neuvotteluissa, mikä merkitsee luopumista ratkaisevan voimatekijän käytöstä — luopumista joukkojen omasta kokemuksesta nousevan aktiivisuuden ja aloitteellisuuden tukemisesta. Kävi niin, että salakähmäiset yritykset sosdemien ja kommunistien yhteisten tavoitteiden "löytämiseksi" eivät onnistuneet, jolloin muutamaa viikkoa ennen UKK-sopimuksen päättymistä oltiin tilanteessa, jossa SAK:lla ei ollut omia vaatimuksia eikä myöskään selkeitä laadullisia ja määrällisiä tavoitteita ollut kommunistien johtamien liittojen asiakirjoissa.

(2) 17. 3. SAK:n hallitus hyväksyi sosdem-enemmistön äänin HL-sopimuksen, joka sisälsi 25 pennin yleiskorotuksen, 3 %:n alakohtaisen järjestelyvaran ja n. 1 %:n sosiaalipaketin. Viimeistään tässä vaiheessa olisi ollut välttämätöntä, että eri ammattiliittojen ja työalojen kommunisteilla olisi ollut yhtäläiset käsitykset työläisvastaisen HL-sopimuksen murtamisen tehtävistä. Se olisi edellyttänyt puolueen demokraattisen sentralismin mukaisten ja kollektiivisten elinten määrätietoisia otteita joukkoliikkeen kehittämiseksi työläisten perusvaatimusten läpikäymiseksi. Tätä ehtoa ei kuitenkaan koskaan täytetty,

vaan esim. kommunistien johtamat Puuliitto ja Elintarvikeliitto solmivat huhtikuun alkupäivinä yllättäen HL-linjan mukaiset sopimukset, mikä tuhosi sopimuksesta irtisanoutuneiden liittojen laajemman yhteisesiintymisen edellytykset.

(3) Yksikään kommunistien johtama liitto ei antanut taloudellista tukeaan lakkotaisteluun joutuneille kumialan työläisille. Välinpitämättömyys, joka pohjautui SKP:n sisäiseen ryhmätaktikointiin, palveli yksinomaisesti suurpääomaa ja suuntautui kaikkia työläisiä vastaan. Vastaavanlaista epäosolidaarisuutta ilmeni Perämeren ahtaajia kohtaan, jotka joutuivat kuukausien mittaiseen lakkoon ja valtavan painostuksen ja syrjinnän kohteeksi yrittäessään murtaa ammattiliittonsa, AKT:n oikeistososialidemokraattisen johdon solmiman, roimasti toimeentulotasoa alentaneen sopimuksen.

HL-sopimuksen aikaiset ja sen valmistelujen tapahtumat osoittivat äärimmäisen vakavalla tavalla, että aikaisemmin tulopolitiikan myös "periaatteessa" hyväksyneiden kommunistien uudeksi taktiikaksi oli muodostumassa syvenevä ristiriita kannanottojen ja käytännön toimenpiteiden välillä: sanoissa tulopolitiikkaa vastaan, käytännössä sen puolesta. Osana tätä taktiikkaa SKP:n 16. edustajakokouksessa maalishuhtikuun vaihteessa 1972 hyväksyttiin yksimielisesti ilman laajempaa keskustelua selkeät tulopolitiikan vastaiset päätökset. Tämän taktiikan taustalla vaikuttavat edelleen virheelliset näkemykset sosialidemokraattien kanssa harjoitettavasta yhteistyöstä sekä yhä avoimemmin pyrkimykset syrjäyttää puolueen johtavien elinten osuus kommunistien kamppailun johdosta.

Kehitys pysähtynyt?

HL-sopimuksen jälkeinen aika, syksy 1972-keväät 1973, ei ole tuonut esiin olennaisesti uusia piirteitä: yhä edelleen SKP:n johtavissa elimissä tuotetaan hyviä tulopolitiikan vastaisia asiakirjoja,¹⁴ mutta yhä edelleen ne jäte-

14. Esim. 29. 12. 1972 SKP:n keskuskomitea hyväksyi päätöslauselman, jossa todetaan mm. seuraavaa: "Siksi on päättävästi torjuttava pyrkimykset työmarkkinajärjestöjen huipulla ja työläisten selän takana tehtävästä kokonaisratkaisusta. On välttämätöntä, että SAK ja jäsenliitot muodostavat keskinäiseen solidaarisuuteen perustuvan voimaryhmittymän, joka kykenee yhteinäisellä taistelulla saamaan aikaan työläisille mahdollisimman hyvän tuloksen. Sopimuskamppailun tavoitteet on asetettava yhdessä ammattiyhdistysliikkeen jäsenistön kanssa ja ratkaisut on tehtävä sen mielialpiteeseen ja joukkojen tukeen nojautuen."

tään käytännössä kuolleeksi kirjaimeksi. HL-sopimusta seuraavan TES-kierroksen valmisteluissa ongelmavyyhti keskittyi yhä selvemmin kamppailuun *yleiskorotuksen asettamistavasta ja suuruudesta sekä sen reaalisen arvon turvaamisesta*.

Työpaikoilla ennennäkemättömän laajasti ja voimakkaasti hyväksyttyä vaatimusta sellaisen sopimuksen solmimiseksi, joka hyvittäisi edellisen sopimuskauden aikaiset hintojen, maksujen ja verojen korotukset, varautuisi tulevan kauden aikana tapahtuviin hintojen, maksujen ja verojen kohoamisiin ja antaisi kohtuullisen reaalian-sion lisäyksen sekä korvaisi erityisinä työoloista, -ajoista yms. aiheutuvat erityishaitat, ei vahvistettu useassakaan ammattiliitossa. Aikaisemmin tulopolitiikan kannalla olleet kommunistiset ay-johtomiehet asettivat vaatimuksen 5 %:n reaalkorotuksen turvaamisesta ja väittivät sen edellyttävän 70—80 pennin yleiskorotusta (!), vaikka laskelmat osoittivat 5 %:n reaalkorotuksen vaativan perustasolla laajasti omaksuttua 1.30—1.50 pennin yleiskorotusta. Joukkoihin nojaamisen pelkoa ja väärrältä pohjalta lähtevää työväen yhteistoiminnan käsitystä heijastivat lisäksi suoranaiset ohjeet siitä, että perustasolla ei tulisi asettaa yleiskorotusta koskevia vaatimuksia.

Tämän opportunistisen linjan kokonaiskuva täydentyi maaliskuussa 1973, jolloin paljastui, että eräät SAK:n johdossa toimivat kommunistit olivat omavaltaisesti vaila puolueen elinten ennakkokäsittelyä ja -päättöksi tehneet jo joulukuussa 1972 SAK:n sosialidemokraateille tarjouksen seuraavan TES-kierroksen tavoitteiksi. Tällainen menetelmä väistämättä heikensi tulopolitiikan vastaista taistelua sen laiminlyödessä työväen joukkovoiman kokoamisen tehtävät, syrjäyttäessä täydelleen työläisten asettamat selkeät vaatimukset ja tarjotessa oikeistososialidemokraateille pelivaraa työnantajien kanssa käymilleen salaisille neuvotteluille. Tässä tilanteessa työnantajien, valtion huippuvirkamiesten ja ay-liikkeen reformististen johtajien ulottuvilla oli koko joukko vaihtoehtoja viedä läpi viides tulopoliittinen kokonaisratkaisu muodossa, joka merkitsisi edeltäjiensä tavoin työtätekevien kansantulo-osuuden supistumista, suurpääoman voittojen kasvua ja reformismin vaikutuksen kasvua työväenliikkeessä.

Yhä uudestaan purkautuvat työpaikka- ja ammattialakohtaiset lakkotaistelut tulopolitiikan seurauksia ja tulopoliittikaan vastaan ovat luotettava tulkki ennakoimassa tulopoliitikalle ja tulopoliitikoille kasvavia vaikeuksia. Se koskee nykyvaiheessa ennen muuta kommunistisen ja kansandemokraattisen liikkeen niitä johtohenkilöitä, joita

viiden tulopolitiikan vuoden opetukset eivät ole johtaneet teoriassa ja käytännössä johdonmukaiseen taisteluun tulopolitiikkaa vastaan. Mutta joukkojen vaatimusliike asettaa kysymyksen: tulopolitiikan puolesta vai sitä vastaan yhä haastavampana ja yhä vähemmän väärälle vaihtoehdolle tilaa jättäen myös sosialidemokraattiselle puolue- ja ay-johdolle. Sen vuoksi tulopolitiikka muuttaa kerta kerralta muotoaan edellyttäen alati valpasta uusien piirteiden analyysiä.

Kevään 1973 tulopolitiikan läpiajamistaktiikasta on ennen aikaista esittää arviota, mutta jo nyt on todettavissa satojentuhansien elinehtojaan puolustamaan nousseiden työtätekevien liikkeen muodostavan riittävän voiman, joka tieteellisesti ja tehokkaasti johdettuna murskasi tulopolitiikan ja nostaisi sen jälkeen taloudellisen ja poliittisen taistelun uudelle tasolle. Liikkeen johtamisen ongelmien kautta ongelmat palautuvat SKP:n sisälle. SKP:n 16. edustajakokouksessa viitoitettiin perussuunta, jolta tulopolitiikalle vastakkainen demokraattinen talouspoliittinen ohjelma lähtee. Ohjelman konkritisoiminen palvelee sekä monopolienvastaisen kokonaisliikkeen keskeisen tehtävän: tulopolitiikan kumoamisen tehtävää että monopolienvastaisen ydinvoiman: kommunistisen liikkeen yhtenäisyyden voimistumista.

4. 4. 1973

kommunisti

n:o 4/73 sisältää mm.

- Sosiologian tutkimuskohteita Neuvostoliitossa
- Kohti 10. festivaalia, kohti Berliiniä
- Uskonto yhteiskunnallisen tajunnan muotona
- Tuure Lehénin merkkipäivä

liitteenä RAUHAN JA SOSIALISMIN ONGELMIA mm

- Yhteiskunnallisten tarpeiden muotoutuminen ja tyydyttäminen
- Panama valitsee tietä
- Kommunistien ja sosialidemokraattien yhteistyön mahdollisuuksista Ruotsissa

Irtonumeroita Rautakirjasta, Kansankulttuurista ja konttoristamme Kotkankatu 11, 00510 Helsinki 51, hinta 2 markkaa.

Marxilais-leniniläisen luokka-analyysin metodologiset-teoreettiset perusteet

Olli Perheentupa

Luokka-analyysi on marxilais-leniniläisen yhteiskuntatieteen ydintehtävä, työväenluokan vallankumouksellisen puolueen taistelustrategian perusta. P ä ä o m a n III osan kuuluisa 52. luku, joka on otsikoitu "Luokat" ja joka Marxilta jäi kesken, on porvarillisen yhteiskuntatieteen marxäpellyyksissä pyritty irrottamaan P ä ä o m a n erittelyn kokonaisuudesta. Näin on luokka-analyysistä saatu Analyysi isolla A:lla, yhteiskuntasuhteiden kokonaisanalyysistä erillinen, Marxin teoriakokonaisuuteen nähden itsenäinen tutkimusala, jolla "taloudellista" tutkivat taloustieteilijät, "sosiaalista" tutkivat sosiologit jne. käyvät yhtä väkinäistä kuin hedelmätöntäkin kamppailuaan vallankumouksellista liikettä ja teoriaa vastaan. Niin räpellystä kuin onkin, porvarillinen ideologia pyrkii kuitenkin alati tunkeutumaan myös työväenliikkeen piiriin. Tällöin ei kysymys ole vain joistakin "teoreettisista" vääristymistä, vaan itsensä taistelustrategian perustan kalvamisesta: virheellistä teoriaa seuraa virheellinen politiikka. Siksi teorian puhtautta, sen oikeellisuutta ja totuudellisuutta on vaalittava huolella ja puolustettava johdonmukaisuudella.

Lenin korosti, että luokka-analyysi on konkreettisen yhteiskunnan kokonaisanalyysia, jonka tulee antaa eheä kuva tietyn yhteiskunnan "todellisesta eikä toivotusta kehityksestä, todellista eikä mahdollisista yhteiskuntataloudellisista suhteista". Tämä merkitsee sitä että analyysin on seurattava yhteiskuntamuotojen kehitystä niissä esiintyvän riiston muodon mukaan. Lähtökohtana on siis tuotannon historiallisten kehitysvaiheitten erittely. Kapitalistisen yhteiskunnan kohdalla tulee lisäarvon käsite tällöin luokka-analyysin avainkäsitteeksi, "luokka-analyysia" tai "luokkateoriaa" ei voida irrottaa kapitalismin taloudellisten kategorioiden tutkimuksesta, vaan sen on oltava pääomasuhteen erittelyä kapitalismin yhteiskuntataloudellisen liikelain selville saamiseksi. Lähtökohdastaan, tuotannon historiallisten kehitysvaiheitten erittelystä luokka-analyysin on jatkuttava tietyn, historiallisesti määrätyn, konkreettisen yhteiskunnan eritte-

lyyn. Kysymys on, kuten Lenin sanoo, *teoreettisen* työn suuntaamisesta tietyn yhteiskunnan taloudellisen antagonismin "kaikkien muotojen konkreettiseen tutkimiseen, niiden yhteyden ja johdonmukaisen kehityksen tutkimiseen". Päämääränä ei tällöin ole niinkään mikään väestötilasto, määrällinen arvio väestön jakautumisesta eri luokkiin, vaan pikemmin eri luokkien aseman merkityksen tarkka määrittelemisen vallankumouksellisen liikkeen etenemisen ja luokkataistelun kokonaiskehityksen kannalta. Tältä kannalta pelkkä määrällinen arvio ei vielä kerro läheskään kaikkea: esimerkiksi Venäjällä — jota Lenin itse eritteli — työväenluokan voima historiallisessa liikkeessä osoittautui verrottomasti suuremmaksi kuin sen osuus koko väestöjoukossa. — Kolmanneksi, kuten edellä on todettu, marxilais-leniniläisellä luokka-analyysillä on tärkeä tehtävä ideologisessa taistelussa, ensinnäkin porvarillisia räpellyksiä vastaan, toiseksi kaikenlaisia marxilaisuuden mataloittamista ja virheellistä teoretisointia vastaan.

Leninin koko teoreettinen työ — eikä vähiten marxilaisen teorian ydinalueella, konkreettisen yhteiskunnan luokkien erittelyssä — osoittaa, kuinka syvällisiä ja välttämättömiä Marxin metodiset periaatteet ovat niin teorian totuudellisuuden kuin vallankumouksellisen taistelunkin kannalta. Lenin ei tarjoa mitään vaihtoehtoista Marx-tulkintaa. Marxilaisessa luokka-analyysissäkään kysymys ei ole siitä, ollaanko Marxin ja Leninin kanssa "yhtä mieltä" joistakin kysymyksistä, vaan siitä, miten heidän esittämiään periaatteita *osataan soveltaa* johdonmukaisesti ja tiukasti loppuun saakka.

Nyt julkaistava Olli Perheentuvan artikkeli on epäilemättä merkittävä edistysaskel Suomessa käydyssä teoreettisessa keskustelussa. Perheentupa ei vain arvostele ja osoita vääriksi erilaisia porvarillisia ja pikkuporvarillis-sosialistisia "luokka-analyyyseja" ja "teorioita" vaan hän tunkeutuu myös voimakkaasti marxilais-leniniläisen yhteiskuntaluokkia koskevan teorian varsinaiseen, todelliseen sisältöön. Tämä tapahtuu eri tuotantotapojen kehityshistorian sekä toiseksi kapitalismin luokka-analyysin, pääomasuhteen kaikinpuolisen konkreettisen erittelyn teoreettis-metodisten periaatteiden osoittamisen kautta. Kuitenkin artikkeli on vain alku, lähtökohta tiellä kohti konkreettista analyysia Suomesta nykyisen valtiomonopolistisen kapitalismin oloissa. Se, että artikkelissa esitetään tälle konkreettiselle analyysille vain periaatteet ja perusta eikä tehdä konkreettista analyysia itseään, ei millään muotoa vähennä artikkelin käyttökelpoisuutta erilaisten luokka-analyysin yritelmien arvioinnin ja kriitiikin välineenä.

Konkreettista kokonaisanalyysia suomalaisesta yhteiskunnasta, luokkavoimista ja luokkataistelusta Suomessa kehitetään Sosialistisen opintoneuvonta- ja tutkimuskeskuksen Vamokap-projektin (ks. Antti Kasvio: Valtio-monopolistinen kapitalismi Suomessa, Soihtu 4/72 ja Olli Perheentupa: SOTK, Soihtu 1/73.) puitteissa. Soihtu seuraa tulevissa numeroissaan analyysin etenemistä.

Vaikka teoreettisten kirjoitusten kohdalla on vaarana tulla tavaksi huomauttaa ongelmien monimutkaisuudesta ja siihen liittyvästä esitystavan suhteellisesta vaikeudesta, niin jälleen tämä huomautus saattaa olla paikallaan. Jälleen on kuitenkin myös korostettava, että vakava työskentely tämän artikkelin kanssa kannattaa ja kantaa varmasti hedelmää. — Toimitus.

1. LUOKKIEN ERITTELY — MARXILAIS- LENINILÄISEN YHTEISKUNTATUTKIMUKSEN YDINTEHTÄVÄ

Nykyään meillä Suomessakin, mm. eräillä kansandemokraattisen liikkeen tahoilla, sanotaan tarvittavan "sosialistisen sivistyneistön" piirissä "uusia ajatuksia", "uusia ratkaisuja", "uusia näköaloja" yhteiskuntaa ja varsinkin sen tulevaa kehitystä tarkasteltaessa. Tällaisen vaatimusten suhteen marxilais-leniniläiset korostavat, että ratkaisuja etsittäessä on jatkuvasti ajankohtaista se, mitä Lenin kirjoitti "Kansanystävissä" v. 1894: "Sosialistinen sivistyneistö voi vasta silloin luottaa työnsä hedelmällisyyteen, kun se tekee lopun harhakuvitelmista ja alkaa etsiä tukea Venäjän todellisesta eikä toivotusta kehityksestä, todellisista eikä mahdollisista yhteiskuntataloudellisista suhteista. Tällöin sen tulee suunnata TEOREETTINEN työnsä Venäjän taloudellisen antagonismin kaikkien muotojen konkreettiseen tutkimukseen, niiden yhteyden ja johdonmukaisen kehityksen tutkimiseen; sen tulee paljastaa tuo antagonismi kaikkialla, missä se on poliittisen historian, oikeusjärjestyksen erikoisuuksien ja vakiintuneiden teoreettisten ennakkoluulojen verhoama. Sen tulee antaa eheä kuva meidän tosiloistamme tietynä tuotantosuhteiden järjestelmänä, osoittaa työtätekevien riiston ja pakkoluovutuksen kiertämättömyys tämän järjestelmän vallitessa, näyttää se ulospääsy tästä järjestelmästä, mihin taloudellinen kehitys viittaa."¹ Le-

1. V. I. Lenin, Mitä ovat "kansan ystävät" ja kuinka he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan. Valitut 1. osa, s. 201.

nin jatkaa toteamalla, että tämän teorian, joka nojautuu kohteena olevan yhteiskunnan historian ja tosilojen yksityiskohtaiseen ja seikkaperäiseen tutkimukseen, on tyydytettävä tieteen vaatimukset ja annettava vastaus proletariaatin asettamiin kysymyksiin.

Tätä luokkakantaista "tutkimuspoliittista ohjelmaa" Lenin itse toteutti jo vuonna 1893 tekemissään tutkielmissa "Uusia taloudellisia muutoksia talonpoikaiselämässä" ja "Niin sanotun markkinakysymyksen johdosta" (molemmat: Teokset 1. osa). Markkinakysymyksen edelleen käsittely vei Leninin v. 1896 kolmeksi vuodeksi perusteelliseen tutkimustyöhön, jonka tuloksena valmistui teos "Kapitalismin kehitys Venäjällä. Sisämarkkinain muodostumisen prosessi suurteollisuutta varten" (Teokset, 3. osa).

Alkulauseessa tämän teoksen toiseen painokseen (v. 1908) Lenin kirjoitti: "Venäjän yhteiskunnallistaloudellisen järjestelmän ja siis sen luokkarakenteen analyysin, joka tässä teoksessa on tehty taloudellisten tutkimusten ja tilastollisten aineistojen kriittillisen erittelemisen pohjalla, vahvistaa nyt oikeaksi kaikkien luokkien avoin poliittinen esiintyminen vallankumouksen kuluksi. Proletariaatin johtava osuus on tullut täydellisesti esiin. Esiin on tullut myöskin se, että sen voima historiallisessa liikkeessä on verrattomasti suurempi kuin sen osuus koko väestöjoukosta. Tässä teoksessa on todisteltu sekä ensimmäinen että toinen ilmiön taloudellinen perusta" (s. 11). Tutkimus osoitti myös (ja ennen kaikkea) talonpoikaistossa esiintyvien virtausten taloudellisen perustan. Leninin johtopäätökset: "Tällä taloudellisella perustalla Venäjän vallankumous on tietysti kiertämättömästi porvarillinen vallankumous. Tämä marxilaisuuden väittäminen on aivan kiistaton. Sitä ei saa milloinkaan unohtaa. Sitä on aina sovellettava Venäjän vallankumouksen kaikkiin taloudellisiin ja poliittisiin kysymyksiin. — Mutta sitä pitää osata soveltaa. Eri luokkien aseman ja etujen konkreettisen analyysin on palveltava tämän totuuden tarkan merkityksen määrittelemistä, kun sitä sovelletaan johonkin kysymykseen. Päinvastainen ajattelutapa, jota tavataan usein oikeistosiiven sosialidemokraateilla, joiden etunenässä on Plehanov, — s.o. pyrkimys etsiä vastausta konkreettisiin kysymyksiin vallankumouksemme perusluonnetta koskevan yleisen totuuden yksinkertaisesta loogillisesta kehittämisestä, on marxilaisuuden mataloittamista ja pelkkää pilkantekoa dialektisesta materialismista" (s. 12). Tutkimuksensa perusteella Lenin täsmentää Venäjän vallankumouksen kaksi objektiivisesti mahdollista peruslinjaa: *joko* tilanherra-

maanomistuksen ja sitä vastaavan päällysrakenteen (mm. monarkian) säilyttäminen; liberaalis-monarkistisen porvariston ja tilanherrojen vallitseva osuus ynnä varakaiden talonpoikien liittyminen näihin, *tahi* tilanherramaanomistuksen tärkeimpien tukipylväiden hävittäminen; proletariaatin ja talonpoikaiston vallitseva osuus; voimakas kapitalistinen kehitys — ja otollisemmat edellytykset sille, että työväenluokka voi toteuttaa tehtävänsä, sosialistisen vallankumouksen (s. 13). Näiden yleistysten päälle Lenin toteaa opettavaisesti: "Kapitalistisen evolution eri tyyppeihin kuuluvien ainesten loppumattoman moninaiset yhdistelmät ovat tietysti mahdollisia ja vain parantumattomat pedantit voisivat ratkaista tällöin heräävät omalaatuiset ja mutkalliset kysymykset pelkästään sitaattien avulla, joita on otettu joistakin Marxin lausunnoista, jotka koskevat toista historiallista aikakautta" (sama).

"Kapitalismin kehityksen" toiseen painokseen Lenin teki eräitä lisäyksiä, joista tärkein, nimittäin Venäjän yhteiskuntaluokkien suuruuden likimääräinen arvio, on sivuilla 444—449. Tätä lisäystä, jonka perustana olivat vuoden 1897 yleisen väenlaskun antamat tiedot koko väestön elinkeinotilastosta, on usein sanottu "Leninin luokka-analyysi" juuri sen sisältämän määrällisen arvion vuoksi. Mutta marxilais-leniniläinen luokka-analyysi ei tietenkään ole pelkästään eikä ensisijaisesti määrällinen arvio väestön jakautumisesta luokkiin. Siteeraamme vielä otteen lisäyksestä: "Tässä teoksessa tekemämme analyysin jälkeen voidaan Venäjän koko väestön elinkeinoaloja koskevaa tilastoa käyttää ja sitä tulee käyttää sen seikan likimääräistä määrittelyä varten, mihin perusgategorioihin koko Venäjän väestö jakaantuu luokka-asemansa puolesta, s.o. asemansa puolesta tuotannon yhteiskunnallisessa järjestelmässä. Tällaisen — tietenkin vain likimääräisen — määrittelyn mahdollisuus tarjoutuu sen kautta, että tunnemme talonpoikaiston yleisen jakaantumisen taloudellisiin pääryhmiin" (ss. 445—6). Ja vielä lopuksi: "Tilaston on valaistava kaikinpuolisen analyysin avulla todettuja yhteiskunnallis-taloudellisia suhteita eikä muututtava itsetarkoitukseksi, kuten meillä liian usein tapahtuu" (449).

1.1. Yhteenvedo marxilais-leniniläisen luokka-analyysin tavoista ja sisällöstä

(1) Ei ole olemassa erillistä ja erikoista "luokkateoriaa" ja "luokka-analyysiä", jotka lähtisivät jostain yleisestä "luokka"-käsitteestä, vaan yhteiskuntateoria ja

yhteiskunta-analyysi, yhteiskuntataloudellisten suhteiden kokonaisanalyysi. Kuten näimme, Leninillä "luokkarakenteen analyysi" on erottamaton "yhteiskuntataloudellisen järjestelmän analyysistä". Marxilaistenkin sosiologiin keskustelussa "luokalla" on taipumus irrota teoreettisesta kokonaisuudesta jonkinlaisen luokkia ja kerrostumia tutkivan sosiologian erikoisalan peruskäsitteeksi. Sääntönä tämä irrottaminen on porvarillisen yhteiskuntatieteen marxxräpellyksissä. Surullisin esimerkki tästä on kansainvälisellä tasolla Dahrendorf, Suomessa Allardt. Porvarillisilla teoriantykähäillä näyttää yleisesti olevan tapana "kumota", "arvostella" tai "kehittää" Marxia toisen tai kolmannen käden satunnaisen sitaattien varassa ilman omakohtaista perehtymistä Marxin kirjoituksiin. Ainoa valopilkku taitaa olla Schumpeter-vainaa, joka sentään huomasi: "Molemmat luokat, jotka Marxin mukaan muodostuvat tuotantoprosessiin osallistujista, nimittäin kapitalistit ja proletaarit, eivät ole mitään yksinkertaisia kategorioita vaan todellisia yhteiskuntaluokkia. Tämä on perustavanlaatuinen piirre marxilaisessa järjestelmässä. Se yhdistää sosiologian ja taloustieteen Marxilla ja tekee saman luokkakäsitteen molempien peruspilariksi. Toiselta puolen ovat sosiologian sosiaaliset luokat ipso facto taloudellisen teorian kategorioita. Toiselta puolen ovat taloudellisen teorian kategoriat ipso facto sosiaaliset luokat."² Schumpeter on tässä seitsemän peninkulmaa edellä hänen jälkeensä tulleita porvarillisia tieteilijöitä, mutta hänkään ei ymmärtänyt objektiivisen ja subjektiivisen eikä loogisen ja historiallisen dialektiikan perustavanlaatuisia asemaa "marxilaisessa järjestelmässä", ei ymmärtänyt, että luokat ovat "todellisia" myös todellisuudessa, ei ymmärtänyt että ylipäänsä kysymys on yhteiskuntaa tutkivasta yhteiskuntatieteestä, eikä "sosiaalista" tutkivasta sosiologiasta ja "taloudellista" tutkivasta taloustieteestä.³

"Vieraantumis"-käsitteen rinnalla juuri "luokka"-käsite lunastaa Marxille "klassikon" aseman akateemisessa

2. J. A. Schumpeter, *History of Economic Analysis*, New York, 1954, s. 551. — Schumpeterin polkkeuksellisuutta kuvaa sekin, että hänet hyväksyttiin porvarillisen taloustieteen parempiin piireihin vasta sen jälkeen, kun "radikaali" Keynes oli antanut huutia vanhoille akateemisille dogmeille.

3. Schumpeterin oma käsitys luokista on todella banaali: "Luokka-ilmion perustana ovat viime kädessä yksilölliset erot kyvyssä [täyttää sosiaalisia funktioita]". Ks. *Imperialism, Social Classes. Two Essays*, New York, 1966. Samalle sosiologiselle tasolle Schumpeter vajoaa myös erikoisesti Marxille omistetussa kirjoituksessaan: hän ei pilko Marxia alnoastaan profetta Marxin ja tiedemies Marxin, kuten porvareilla on yleensä tapana, vaan profetta Marxin, sosiologi Marxin, kansantaloustieteilijä Marxin ja opettaja Marxin. Ks. *Stora Nationalekonomen*, Stockholm 1953.

sosiologiassa, joka ei tunnustakaan omiksi klassikoikseen niitä, jotka parhaiten käsittelivät yhteiskuntaluokkia ennen Marxia, nimittäin klassillisia porvarillisia taloustieteilijöitä — nämähän tutkivat suppeasti vain "taloudellista käyttäytymistä"! Marx ei siis suinkaan "keksinyt" yhteiskuntaluokkia: "Mitä minä toi uutta, niin ensinnäkin todistin, että *luokkien olemassaolo* on sidottu vain *tuotannon tiettyihin historiallisiin kehitysvaiheisiin*; toiseksi, että luokkataistelu johtaa välttämättömästi *proletariaatin diktatuuriin*; kolmanneksi, että diktatuuri itse muodostaa vain siirtymiskauden *kaikkien luokkien hävittämiseen ja luokattomaan yhteiskuntaan*." ⁴ "Ainoastaan" tämän Marx osoitti — ei siis "kovin" vähän.

(2) Luokkien erittelyn lähtökohtana on siten tuotannon historiallisten kehitysvaiheitten erittely. Tästä se jatkuu historiallisesti määrätyn, konkreettisen yhteiskunnan analyysiin: "... tulee suunnata **TEOREETTINEN** työn *sä Venäjän taloudellisen antagonismin kaikkien muotojen konkreettiseen tutkimiseen, niiden yhteyden ja johdonmukaisen kehityksen tutkimiseen... tulee näyttää se ulospääsy tästä järjestelmästä, mihin taloudellinen kehitys viittaa*". Analyysin tulee konkreettisesti eritellä eri luokkien asema ja edut, paljastaa ristiriitojen objektiivisesti mahdolliset ja välttämättömät kehityssuunnat, osoittaa antagonismin objektiivisesti mahdolliset ja välttämättömät ratkaisutavat (esim. työläisten ja talonpoikien liitto Venäjällä, vallankumouksen toisen vaiheen kehittyminen ensimmäisestä jne.). Luokka-analyysi on kaikkien luokkien keskinäisten suhteiden konkreettista erittelyä ja sellaisena se on työväenluokan vallankumouksellisen puolueen taistelustrategian perusta. Vain sikäli ja siinä määrin kuin sopivaa aineistoa sattuu olemaan saatavilla, on luokka-analyysi myös "sen seikan likimääräistä arviointia, mihin peruskategorioihin koko yhteiskunnan väestö jakaantuu luokka-asemansa puolesta".

Tässä näemme myös sen, miten luokkakantaisuus on yhteiskunnan objektiivisen erittelyn ehdoton edellytys: kapitalistisen yhteiskunnan sisäisen ristiriidan, sisäisen liikelain tiedostamisena tieteellisen työn on konkreettisesti täsmennettävä vallankumouksellisen luokan historialliset tehtävät. Kaikki muu on joutavaa akateemista jaarittelua siitä, "mikä on yhteiskunta" tai "millainen yhteiskunta on suotava, millainen vähemmän suotava noin ikään kuin ihmisen kannalta katsoen" (luulisi olevan "vähemmän suotavaa", että yhteiskunta maksaa tu-

4. Marx, kirje J. Weydemeyerille (5. 3. 1852), Marx-Engels, *Valitut teokset, II osa*, ss. 408—409. — Miksihän porvarilliset ja "sosialistiset" ideologit niin tulki harvoin siteeraavat tätä kohtaa?

hansien markkojen kuukausipalkkoja herroille yhteiskuntatieteen professoreille mokomasta suunpieksännästä; materialisteina kuitenkin tiedämme tarkkaan, miksi tämä "terveen järjen vastaisuus" on niin erikoisen suotavaa juuri *porvarillisessa* yhteiskunnassa).

(3) Marxilaiset tähdentävät usein porvarillisten "luokateorioiden" kritiikkiä marxilais-leniniläisen luokka-analyysin keskeisenä tehtävänä. Ei-marxilaisten teorioiden kritiikkejä on kolmea eri lajia. (a) Poliittisen taloustieteen (klassillisen porvarillisen) arvostelu, jonka Marx suoritti ja jolle hän sen kirjaksi kirjoitettuaan antoi nimeksi "Pääoma". Itse kapitalismin porvariston ja proletariaatin luokkavastakohdan kehitys teki tämän arvostelun mahdolliseksi ja välttämättömäksi: sen kautta Marx poisti yhteiskuntateoriasta sisäiset loogiset ristiriitaisuudet, porvarillisen ideologian ainekset, kohotti yhteiskuntateorian tieteen tasolle, vallankumouksellisti yhteiskuntatieteen, kuten Lenin sanoi. (b) Porvarillisten vulgaariteorioiden arvostelu. Edellisessä arvostelussa ovat kohteena omaperäiset nerot, kuten Adam Smith ja David Ricardo,⁵ tässä ei enää ole kysymys tieteen kehittämisestä arvostelun kautta, vaan puhtaan porvarillisen ideologian hävyttömästä riisumisesta kaikkeen sen omaan monin verroin hävyttömämpään täydelliseen alastomuuteen asti. Kohteena ovat esim. "syntymästään sekapää", kuten Adolph Wagner, "nerot porvarillisessa typeryydessä", kuten Jeremy Bentham.

(c) Sosialististen vulgaariteorioiden arvostelu. Marxin ohella esiintyi 1800-luvulla paljon muitakin "työväenhenkisiä", "demokraattisia" ja "egalitaarisia" porvarillisen taloustieteen ja kapitalismin arvostelijoita, kuten Thomas Hodgskin Englannissa, Pierre Joseph Proudhon Ranskassa ja Ferdinand Lassalle Saksassa, joista kaksi

5. Smithiä, joka teoreettisine ristiriitoineen jätti ovet auki vulgaaritaloustieteelle, pitivät porvarit vieläkin "kansantaloustieteen", "taloudellisen liberalismien" ja itse kapitalismin keksijänä — näin suuria kunniamainintoja kunnan skottimme ei toki ansaitse. Ricardoa, joka esitti porvarillisen yhteiskunnan luokkien taloudellisen anatomian, porvarit pitivät huiligaanina, joka lietsoi yhteiskunnallista kateutta ja luokkavihaa työmiehissä. Keynes panee Ricardon kontrolle kaikki ne 100 vuoden aikaiset "inhimilliset onnettomuudet", joita luokkataistelut porvarillisissa yhteiskunnissa aiheuttivat, ennen kuin hän itse "tieteellisesti" todisti, että kapitalistin rikastuminen on loppujen lopuksi parasta, mitä työmiehes voi elämältä toivoa ja jumalalta pyytää. — *Kommunisti* lie nee ollut ainoa lehti Suomessa, joka viime vuonna huomasi Ricardon 200-vuotispäivän. Tieteellisen nerokkuutensa vuoksi tämä englantilainen pörssihai ja suurmaanomitaja ansaitseekin marxilaisten mitä suurimman kunnioituksen. (Sivumennen sanottuna: myös pörssikeinottelijana Keynes jäi kääpiöksi Ricardoon verrattuna.)

viime mainittua olivat myös aikansa huomattavimpia työväenjohtajia. Marxin tieteellisesti armoton ja henkilökohtaisesti pilkallinen arvio kaikista tieteellisesti virheelisistä sosialistisista teorioista ja harhateille joutuneista teoreetikoista on tunnettua. Perustelujen tieteellisyydestä ja herjausten loistokkuudesta eivät jää jälkeen myöskään Leninin esim. erilaisiin kansanystäviin ja myös socialisteihin, kuten Juzhakoviin, Krivenkoon tai Mihailovskiin⁶ kohdistuneet arvostelut, puhumattakaan niistä kirjoituksista, joissa kohteena ovat menshevikit, kuten Martov ja Martynov, toisen internationaalin petturit, kuten Kautsky ja Hilferding, ja VKP(b):n sisällä olleet ryhmäkuntalaiset, kuten Trotski ja Buharin.

Kritiikin (a) toimitti jo Marx itse jotakuinkin täydellisesti — jatkuva Marx-tutkimus saattaa tuoda siihen joitakin täydennyksiä ja täsmennyksiä. Kritiikki (b) on jatkuvasti välttämätöntä ideologista taistelua, jolla on erikoista merkitystä nykyisessä yliopistotaistelussa varsinkin yhteiskuntatieteen piirissä. On kuitenkin huomattava, että porvarien väitteitä esim. työväenluokan häviämisestä yms. Marxin kumoutumisesta ei murenneta prosenttijakautumilla, vaan teoreettisella arvostelulla.⁷ Toiseksi on huomattava, että porvarillinen ideologia ei useinkaan esiinny tehokkaimmassa muodossaan alkuperäisissä ammattisosiologien teorioissa, vaan aivan muualla esim. "liberaalin" lehdistön "analyytisissä" keskustelupuheenvuoroissa,⁸ uutistoimitusten asiantuntevista kommentaareista, "vuoden parhaissa" elokuvissa, uudessa virsikirjassa ja Mauri Sirnön pakinoissa. Työmiehen vaatteisiin pukevat porvarillisen ideologian parhaiten juuri ne aatteet, jotka ovat kritiikin (c) kohteena. Porvarillisen ideologian vaikutus työväenluokkaan toteutuu pääasiassa juuri epätieteellisten sosialististen teoriain ja aatevirtausten, revisionismin ja reformismin välityksellä. Senpä takia näiden teorian arvostelu ja paljastaminen onkin tärkeintä, koska juuri ne jos mitkä johtavat työväenluokan ja sen vallankumouksellisen puolueen taistelusta sopuiluun, työstä toimettomuuteen, ajattelusta aivottomuuteen

6. Mihailovskille voisi hyvin antaa nimityksen meikäläisen nyky-sosiologian klassikoksi: hän esitti tarve-käsitteen sosiologisesta asemasta samat laitteudet, jotka esiintyvät nykyajan sosiologian uusina oivalluksina esim. Etzionilla ja Allardtilla.

7. Viime kädessä käytännöllisellä. On pidettävä mielessä se mitä Marx kirjoitti *Saksalaisessa ideologiassa*: tässä ei pelkkä älyllinen kritiikki riitä, vaan on kumottava ne tosiasialliset yhteiskunnalliset suhteet, joiden varaan tuo kalkki idealistinen hölynpöly rakentuu.

8. Esim. Helsingin Sanomissa on useampi kuin yksi tarkka toimittaja, joka ammentaa suoraan sosiologisen antikomunismien ehtymättömistä aarrealoista.

eli "ojasta allikkoon", niin kuin kansa asian ilmaisee, eivätkä suinkaan maailman historian valtavirtoihin. — "Kysymys, johon seuraavaksi on vastattava, kuuluu:

2. MIKÄ MUODOSTAA LUOKAN?

Vastaus löytyy itsestään vastattaessa toiseen kysymykseen: "Mikä tekee palkkatyöläiset, kapitalistit, maanomistajat kolmen suuren yhteiskuntaluokan muodostajiksi?"⁹ Jos näihin paljon puhutun keskeneräiseksi jääneen "Luokat"-luvun kysymyksiin päästäkseen on lue-
nut Pääoman alusta, tavarasta, asti, tietää vastauksen. Maanomistajat muodostavat luokan sen vuoksi, että heillä yhtenä *yhteiskunnan osana on monopoliomistus maahan*, kapitalistit sen vuoksi, että heillä *yhtenä yhteiskunnan osana on monopoliomistus tuotantovälineisiin*, palkkatyöläiset sen vuoksi, että heillä *yhtenä yhteiskunnan osana on yksin pakko tehdä työtä yleensä ja lisätyötä* erikoisesti. Kuten tunnettua, kysymys ei tässä ole muodollisesta juridisesta omistuksesta, vaan tuotantosuhteista. Omistus todellistuu yhteiskuntataloudellisena suhteena siten, että

1) kapitalistisessa tavaratuotantoprosessissa palkkatyöläisten tekemä työ eli työvoiman kulutus luo arvo-tuotteen;

2) osa arvotuotteesta on välttämättömänä työaikana luotu: tässä on uusinnettu kapitalistille se arvosuure, jonka hän on kierrossa työpalkkana maksanut palkkatyöläisille näiden työvoimasta;

(3) osa arvotuotteesta on lisätyöaikana luotu: lisäarvo;

(4) osa lisäarvosta muuttuu kierrossa kapitalistin voitoksi ja maanomistajan maankoroksi;¹⁰

(5) kierron ja tuotannon kokonaisprosessissa palkkatyöläiset uusintavat sekä itsensä työväenluokkana että kapitalistit kapitalistiluokkana ja maanomistajat maanomistajaluokkana.¹¹

Kaiken perustana on siis *lisäarvon tuotanto*. Yhtä tärkeää kuin on arvon käsittämislle yleensä käsittää se pelkäksi työajan juoksettumaksi, pelkästään esineellistetyksi työksi, yhtä tärkeää on lisäarvon käsittämislle

9. Karl Marx, Das Kapital, Dritter Band, MEW Bd. 25, s. 893.

10. Tässä ei ole tarpeen käsitellä voiton eikä kapitalistisen maan-
koron eri muotoja.

11. Esm. Grundrisse s. 412: "Kapitalistien ja palkkatyöläisten
tuottaminen on siis pääoman arvonlisäysprosessin päätuote."

käsitteää se pelkästään lisätyöajan juoksettumaksi, pelkäksi esineellistetyksi lisätyöksi." ¹² Mutta "pääoma ei ole keksinyt lisätyötä. Kaikkialla, missä tuotantovälineet ovat jonkin yhteiskunnan osan yksinoikeutena, täytyy työmiehen, olipa hän vapaa tai epävapaa, lisätä ylläpidokseen välttämättömään työaikaan ylimääräistä työaikaa, tuottaakseen elintarpeet tuotantovälineiden omistajalle, olkoonpa tämä omistaja sitten ateenalainen ylimys, etruskilainen teokraatti, Rooman kansalainen, normannilainen paroni, amerikkalainen orjanomistaja, valakialainen bojari, uudenaikainen maalordi tai kapitalisti." ¹³ "Ainoastaan se muoto, jossa tämä lisätyö puristetaan välittömästi tuottajasta, työmiehestä, erottaa toisistaan taloudelliset yhteiskuntamuodostumat, esim. orjayhteiskunnan palkkatyön yhteiskunnasta." ^{13a} Riisuhteiden, luokka-antagonismin muodon perusteella erotamme siis toisistaan erilaiset taloudelliset yhteiskuntamuodostumat. Katsomme, löydämmekö muodostumien historiallisesta kehityksestä pääomasuhteen erikoislaadun ja sen historiallisen synnyn, kehityksen ja häviämisen lainmukaisuudet.

2. 1. Yhteiskuntamuodostumien historiallisesta kehityksestä

Ihminen on alkujaan puhdas luonnon tuote. Ihminen "esiintyy alunperin lajiolentona, heimo-olentona, laumaeläimenä". ¹⁴ "Omaisuus tarkoittaa siis alunperin ... työtätekevän (tuottavan tai itseään uusintavan) subjektin suhdetta hänen tuotantonsa tai uusintamisensa ehtoihin

12. *Pääoma I*, s. 223, *MEW Bd. 23*, s. 231.

13. *Sama*, s. 239, o.a.a., s. 249—250.

13a. *Sama*, s. 223, o.a.a., s. 231. Tämän "muodon tutkiminen ei todellakaan ole mitään "kansantaloustiedettä" vaan yhteiskuntatiedettä: "Koko yhteiskuntarakennelman ja siten myös suverenisuus- ja riippuvuussuhteen poliittisen muodon, lyhyesti, kulloisenkin erityisen valtiomuodon sisimmän salaisuuden, kätketyn perustan, löydämme aina tuotannon ehtojen omistajan välittömästä suhteesta välittömiin tuottajiin, — suhteesta, jonka kulloinenkin muoto aina luonnonmukaisesti vastaa työn laadun ja tavan ja siten sen yhteiskunnallisen tuotantovoiman määrättyä kehitysvaihetta". *MEW Bd. 25*, ss. 799—800.

14. Marx käsittelee alkuperäistä yhteisöä ja erikoisesti sen hajomismuotoja *Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomien* sivuilla 375—415 otsikolla "Muodot, jotka edeltävät kapitalistista tuotantoa. (Prosessista, joka edeltää pääomasuhteen muodostumista eli alkuperäistä kasaantumista.)". Ilman mitään muotomystiikkaa voidaan todeta, että muotojen tutkimus ei välttämättä ole tavallista sosiologista järkellyä mielivaltaisella sanalla, vaan sillä on tärkeä teoreettinen merkitys sen ymmärtämisessä, mikä on yhteiskunnalli-

hänen ehtoiinsa.”¹⁵ Ihminen orgaanisena yksilönä (yhteiskunnallinen yksilö hänestä tulee vasta pitkässä *historiallisessa* prosessissa) ja alkuyhteisö esiintyvät tässä luonnontuotteina, ihmishistorian lähtökohtana. Luonnollinen yhteisö ja yhteisomistus ovat tässä orgaanisen yksilön luonnollisina tuotannonehtoina (ja orgaaninen yksilö itse tiettyssä määrin yhteisön omaisuutena yllä olevassa merkityksessä). Luonnollinen yhteisomistus on siis ihmisyhteiskunnan *alkuperä*.¹⁶

Laajentuessaan uusintaminen joutuu ristiriitaan omien alkuperäisten edellytystensä kanssa — edellytykset muuttuvat s.o. luonnollinen yhteisomistus hajoaa erilaisiksi yhteiskunnallisiksi yksityis- ja yhteisomistuksen muodoiksi. Näiden hajoamismuotojen — Marx käsittelee perus- tai päätyyppinä aasialaista, antiikkista ja germaanista muotoa — keskinäinen eroavuus johtuu ensi sijassa muiden tuotannonehtojen eli luonnonehtojen erilaisuudesta. Tärkeätä on se, että nämä hajoamismuodot, vaikka ovat enemmän tai vähemmän luontoperäisiä, ovat samalla jo historiallisen prosessin tuloksia, ihmisen oman toiminnan tuotetta. Ihmistyön tuotantovoimien kehitys hajottaa alkuperäisen omaisuusmuodon ja sen hajoaminen itse on inhimillisten tuotantovoimien kehitystä.

Pääoman syntyä edeltävän kokonaisprosessin osateki-

sen muodon omalaatuisuus, erilaatuisuus suhteessa luonnon muotoon ja tajunnan muotoon, millainen on yhteiskunnallisen muodon sisäinen ristiriitaisuus, joka on yhteiskunnan kehityksen liikkeelle paneva sisäinen voima — ”muoto-opilla” on siis tärkeä merkitys yhteiskunnallisten ristiriitojen tietoisessa tieteellisessä ratkaisemisessa, kommunismin rakentamisessa. Marxin tutkimukset hajoamismuodoista jäivät keskeneräisiksi. Professori Eskolalle, jonka mielestä Grundrisse-kompleksi estää kirjoittamasta helppolukuista ”marxilaisen sosiologian” yleisesitystä, huomauttaisin toverillisesti, että Grundrisse-komplekseja on ainakin kahta lajia: Grundrisse itse on tavaton kompleksi ja sen vaikutukset normaalin sosiologin sielussa toinen tavaton kompleksi. Jollei ensin selvitetä ensimmäistä, ei jälkimmäisestääkään voi syntyä selkeää esitystä yhteiskunnasta. Kielen selkeys on tästä riippumaton — tulihan Niilo Hämäläisestä vuoden puhuja ilman puheen perääkään. — Sitaatti on Grundrisseen sivulta 395.

15. Karl Marx, *Grundrisse*, s. 295.

16. Porvarillinen tutkimus esittää vieläkin populaarina sensaationa sen, että alunperin ihmisten kesken vallitsi yhteisomistus. Mutta tämäkin vain yleensä ihmisen kannalta katsottuna; mitä suomalaisiin erikoisesti tulee, yrittävät suomalaiset taloushistorioitsijat edelleen viittailla siihen suuntaan, että ainakin suomalaiset ovat alunperin syntyneet yksityisomistajina. (Katso Koskisen kirjoitusta kirjassa ”Länsimaiden talousjärjestelmät” ja Jutikkalan kirjoituksia teoksessa ”Suomen talous- ja sosiaalishistorian kehityslinjoja”.) Tässä lienee takana se ”vanhentunut tieto”, että yhteisomistus on vain slaaveille, erikoisesti venäläisille tyyppillinen primitiivinen piirre, niin primitiivinen, etteivät suomalaiset toki koskaan ole olleet moisella alkeellisella kehitystasolla.

jät ovat seuraavat:¹⁷ (1) Suhde maahan (zur Erde — Grund und Boden) luonnollisena tuotannonehtona hajoaa, koska omaisuus tällaisena on välitöntä yhteisomaisuutta, ja yksilö on omistaja ainoastaan yhteisön jäsenenä. (2) Niiden suhteiden hajoaminen, joissa työtätekevä esiintyy välineen omistajana. (3) Sellaisen suhteen hajoaminen, jossa tuotannon aikana elämiseen välttämättömät kulutusvälineet jo ennen tuotantoa ovat työtätekevän omistuksessa. (4) Niiden suhteiden hajoaminen, joissa työtätekevät itse, elävät työvoimat itse vielä kuuluvat välittömästi objektiivisiin tuotantoehtoihin ja omistetaan sellaisina (eli ovat orjia). Pääomalle näet työläinen ei ole tuotantoehto, vaan ainoastaan työ (sen vuoksi: kone tehtaaseen — työmies pihalle), eikä pääoma ota omistukseensa työmiestä vaan hänen työnsä, ei välittömästi vaan vaihdon välittämänä.¹⁸

Karkeasti ottaen voidaan sanoa, että pääomasuhteen syntymistä edeltävissä historiallisissa prosesseissa kehittyvät erityyppiset taloudelliset yhteiskuntamuodostumat: aasialaisesta itämainen despotia "hidastuneena" siirtymämuotona (yhteisomistus primaarisena muotona, "kollektiivinen orjuus" sekundaarisena muotona), antiikkisesta orjanomistuksellinen yhteiskuntamuodostuma, ja germaanisesta feodaalinen eli maaorjuudellinen yhteiskuntamuodostuma.

2. 2. Orjanomistuksellisesta riistomuodosta

Orjalla ei siis ole mitään yhteiskunnallista suhdetta tuotantoehtoihin, hän itse on omistajansa objektiivinen tuotantoehto, mutta sellaisena hän on jo historiallisen prosessin tulos, ei luonnon tuote. Sekä välttämätön, että lisätyö puristetaan orjasta välittömällä väkivallalla. Tuote esiintyy välittömässä luonnonmuodossa ja kuuluu kokonaan orjanomistajalle, joka syöttää siitä välttämättömän osan orjalle, koska tämän, niin kuin juhdankin on joka tapauksessa saatava jokapäiväinen leipänsä.¹⁹ Lisätyö esiintyy orjanomistajalle kuuluvina kulutusvälineinä

17. *Grundrisse*, ss. 396—398.

18. Metodologinen huomautus: pääomaa edeltäneiden muotojen tarkastelu tietenkin edellyttää ensin itse pääoman riittävää erittelyä.

19. Adam Smithiltä lipsahti, että (kapitalismin oloissa) myös juhta saa elintarpeensa työpalkkana tekemästään palkkatyöstä. Historian tutkija Suolahti, joka myös tarkastelee eillistä tämän päivän näkökulmasta, mutta ei unenpöppöröisenä ole huomannut maailman muuttuneen yön aikana, sanoo hauskaasti, että antiikin Kreikassa käytettiin orjia suhteellisen vähän käsityössä, koska pääomapiirit olivat enemmän kiinnostuneita maataloudesta.

(joiden kasaantuminen teki mahdolliseksi pyramidien rakentamisen kaltaiset jättiläisen työt). Ihminen on orja siksi, että hänet on henkilökohtaisesti alistettu toisen omaisuudeksi. Orjaluokka ei koostu samassa vaan samanlaisessa yhteiskuntataloudellisessa suhteessa olevista ihmisistä. Sen vuoksi yksilöllinen orja kylläkin voi vapautua, mutta luokkana orjat eivät voi antagonismia purkaa.

Orjanomistuksen antagonismi purkautuu kylläkin orjakapinoina, mutta ei siis orjien valtaantuloon eikä myöskään feodaalisiksi suhteiksi. Jossakin konkreettisessa historiaprosessissa orjuussuhteiden sijaan saattaa tulla maaorjuussuhde, mutta muutos ei johdu orjuusantagonismin sisäisestä logiikasta, vaan feodalismien historialliset juuret ovat muualla, viime kädessä määrätynlaisessa alkuyhteisön hajoamismuodossa (jonka edelleen kehittyminen on riippuvainen sekä historiallisista että luonnollisista oloista; näissä kehitysvaiheissa luonnonsuhde on määräävänä yhteiskunnalliseen nähden).

2. 3. Feodaalisesta riistomuodosta

Maaorjuussuhteesta: "Välittömällä tuottajalla on tässä edellytystensä mukaan hallinnassaan omat tuotantovälineensä, työnsä todellistamiseen ja elinvälineittensä tuottamiseen välttämättömät esineelliset työehdot; hän harjoittaa maanviljelystään kuten siihen liittyvää maalaiskotiteollisuutta itsenäisesti".²⁰ "Näissä olosuhteissa voidaan lisätyö puristaa hänestä ... vain ei-taloudellisella pakolla, olkoon tämän muoto mikä tahansa".²¹ "Välittömällä tuottajalla täytyy 1. olla riittävästi työvoimaa, ja 2. hänen työnsä luonnonehtojen, lähinnä muokatun maan, täytyy olla riittävän hedelmälliset, sanalla sanoen, hänen työnsä luontoperäisen tuottavuuden täytyy olla riittävän suuri, jotta hänelle jäisi mahdollisuus ylimääräiseen työhön sen työn päälle, joka on tarpeen hänen omien välttämättömien tarpeittensa tyydyttämiseksi. Tämä mahdollisuus ei luo korkoa, sen tekee vasta pakko, joka tekee mahdollisuudesta todellisuuden. Mutta mahdollisuus itse on sidottu subjektiivisiin ja objektiivisiin luonnonehtoihin. Tässäkään ei ole mitään mysteeristä. Jos työvoima on vähäinen ja työn luonnonehdot niukat, on lisätyö vähäinen, mutta niin ovat sitten vähäiset yhtäältä myös tuottajien tarpeet, toisaalta lisätyön riistäjien suhteellisen lukumäärä ...".²²

20. *Das Kapital III*, MEW Bd. 25, ss. 798—799.

21. *Sama*, s. 799.

22. *Sama*, ss. 800—801.

Tässä on kysymys feodaalisen maankoron työkorkeamodosta. Työkoron muuttuminen tuotekoroksi ei muuta maankoron olemusta. Mutta "tuotekorkeamodosta korkeampaa välittömän tuottajan kulttuurikantaa, siis hänen työnsä ja yhteiskunnan korkeampaa kehitysvaihetta yleensä; ja se eroaa edeltävästä muodosta siten, että lisätyötä ei enää ole suoritettava luonnonmuodossaan eikä siis myöskään enää tilanherran tai hänen edustajansa välittömän valvonnan ja pakon alaisena." ²³

Rahakorkomuodossa ei lisätuote enää tule omistajalle luontaismuodossa, vaan tuottajan on maksettava tälle sen hinta. Rahakorko edellyttää toisaalta muiden työehtojen kuin maan muuttumista tuottajan omaisuudeksi, mikä prosessi alkaa jo aikaisempien korkomuotojen vallitessa, toisaalta aikaisempaa paljon laajempaa kaupan, kaupunkien teollisuuden, tavarantuotannon yleensä ja sen mukana rahankierron kehitystä. Rahakorko on tuotekoroon muuttunut, mutta samalla sille vastakkainen muoto — sen feodaalisen maankoron viimeinen, hajoamismuoto.

"Edelleen kehittyessään täytyy rahakoroon johtaa ... joko maan muuttumiseen vapaaksi talonpoikaisomaisuudeksi tai kapitalistisen tuotantotavan muotoon, korkoon, jonka kapitalistinen maanvuokraaja maksaa. Rahakoroon mukana muuttuu välttämättä osaa maasta hallitsevan ja muokkaavan alamaisten ja maanomistajan välinen perinteinen tapaoikeudellinen suhde, sopimuksenvaraiseksi, positiivisen lain kiinteiden sääntöjen mukaan määräytyksi, puhtaaksi rahasuhteeksi. Maataviljelevä haltija tulee siten asiallisesti pelkäksi vuokraajaksi. Tätä muutosta käytetään yhtäältä, muuten soveliaiden yleisten tuotantosuhteiden vallitessa, vanhojen talonpoikaisten haltijoiden pakkoluovuttamiseen vähä vähältä ja kapitalistisen vuokraajan asettamiseen heidän tilalleen; toisaalta se johtaa siihen, että tähänastinen haltija lunastaa itsensä vapaaksi vuokravelvollisuudesta ja muuttuu riippumattomaksi talonpojaksi, jolla on täysi omistus asumaansa maahan." ²⁴

23. *Sama*, s. 803.

24. *Sama*, ss. 806—807. Konkreettisesti yhteiskunnassa eri muodot esiintyvät toisilnsa sekoittuneina, vain harvoin "puhtaina". Niiden käsitteellinen erottaminen on kuitenkin edellytyksenä sekamuotojen ymmärtämiselle. Samoin muotojen kehitystä voidaan eritellä vain pääoman kannalta, niiden itsensä hajoamisprosessina, mikä edellyttää pääoman käsitteen kehittämistä. Lenin käyttää Marxin menetelmää erinomaisesti, ks. erit. "*Kapitalismin kehityksen*" luku III, Maanomistajain siirtyminen veropäivätaloudesta kapitalistiseen talouteen.

2. 4. Kapitalistisesta riistomuodosta

Orjanomistuksellisessa ja feodaalisessa lisätyön pumpaamisen yhteiskunnallisessa muodossa anastus edellyttää ei-taloudellista pakkoa ja ilmenee myös sellaisena pakkosuhteena, riistosuhteena kuin se todellisuudessa on (feodaalisen maankoron muodot siis kuitenkin eroavat toisistaan tässä suhteessa). Kapitalistisessa muodossa, lisäarvon muodossa, lisätyön pumppaaminen sitävastoin ilmenee voittona ja maankorkona, työtätekevän ja omistajien suhde esiintyy puhtaana rahasuhteena kierrossa, voitto näyttää kasvavan itse pääomasta ja maankorko maasta. Lisätyön anastaminen peittyi arvomuotojen alle — mitään ei-taloudellista pakkoa ei esiinny. Juuri sen vuoksi "porvarilliset tuotantosuhteet ovat yhteiskunnallisen tuotantoprosessin viimeinen antagonistinen muoto, antagonistinen ei yksilöllisen antagonismin mielessä, vaan yksilöiden yhteiskunnallisista elinehdoista esiin kasvavan antagonismin mielessä, mutta porvarillisen yhteiskunnan sisällä kehittyvät tuotantovoimat luovat samalla materiaaliset edellytykset tämän antagonismin ratkaisemiselle. Tämän yhteiskuntamuodostuman mukana päättyy siksi ihmis-yhteiskunnan esihistoria." ²⁵

Joka tapauksessa lisäarvo on ja pysyy lisätyön anastamisen erikoisena yhteiskunnallisena muotona, luokka-antagonismin erikoisena, viimeisenä muotona. Mikä sitten on eri muotojen historiallinen ja looginen suhde toisiinsa? (1) Edellä todettiin jo ettei orjuussuhteen sisäinen ristiriita purkaudu feodaaliseksi suhteeksi: feodaalista antagonismin muotoa ei voi teoreettisesti kehittää orjuusantagonismin muodosta, koska se ei ole siitä historiallisesti omien lakiansa mukaan kehittynyt. (2) Samoin ei feodaalisesta muodosta voi teoreettisesti kehittää kapitalistista muotoa samasta syystä. Työmies voi tosin omasta elämäkokemuksestaan, tai herkkä runoilija havaintojensa perusteella päätyä siihen johtopäätökseen, että palkkatyöläisenä oleminen on vain verhottua orjuutta. Mutta tämä ei riitä lainkaan pääoman erikoislaadun ymmärtämiseksi, sen sisäisen ristiriidan ratkaisemiseksi. Molempien aikaisempien riistomuotojen historiallinen merkitys on siinä, että ne ovat edistyksellisiä vaiheita alkuyhteisön hajoamisprosessissa, ihmisen yhteiskunnallistumisprosessissa (puhtaasta luonnontuotteesta täydellisesti yhteiskunnallistuneeksi yksilöksi. Tätä kokonaisprosessia havainnollistakoon seuraava kaavio.²⁶

25. Poliittisen taloustieteen arvostelun esipuhe, *MEW Bd. 13*, s. 9.

26. Vain pääajatuksen havainnollistamista varten, Vrt. kirjoittajan itse keksimää historiankaavaa *Sosiologian* numerossa 3/69 (myös 4/70), joka oli käännekohta kirjoittajan omassa pitkässä

Ihminen yhteiskunnallistumisen kehitysvaiheet: 27

ihminen luonnontuotteena, alkuyhteisö kehityksen lähtökohtana

välitön luonnonsuhde =
välitön yhteisömuutos

uusintamisen erilaisten luonnonehtojen aiheuttamat hajoamismuodot²⁸

aasialainen muoto

antiikin muoto

germaaninen muoto

taloudelliset yhteiskuntamuodostumat, joissa luonnonsuhde edelleen vallitseva, joissa riistestään lisätyötä

"hidastuneet" itämaiset muodot, "kollektiivinen orjajuus" riistomuotona

orjanomistukselliset riistomuodot

feodaaliset riistomuodot

käännepaikka: kapitalistinen yhteiskuntamuodostuma, jossa ihminen on luonnon, mutta tuotantoprosessi ihmisen herra²⁹

(kastilaitos) ei-kapitalistisen kehitysten eri muodot

tavaratuotanto

lisäarvon anastus riistomuotona

sosialistinen yhteiskuntamuodostuma, jossa ihminen ottaa haltuunsa tuotantoprosessin

lisätyön ottaa haltuunsa koko yhteiskunta

kommunistinen yhteiskunta, itseään kaikinpuolin hallitseva ja kehittävä yhteiskunnallistunut yksilö

välttämättä yhteiskunnallinen työ ihmisen elintoinintana, välttämättömän ja lisätyön ero kadonnut

Feodaalisen muodostuman maaorjuussuhteessa samoin kuin kaupunkien ammattikuntalaitoksessa eivät edellä mainitut hajoamisprosessit ole vielä tapahtuneet. Mutta

marssissa porvarillisen sosiologian epähistoriallisesta idealismista historialliseen materialismiin, mutta kirjoituksena tieteellisesti täysin merkityksetön, paitsi sikäli, että se on johtanut monia harhaan. Loogista ja historiallista dialektiikkaa ei voi kuvata tällaisiin kaavioihin.

27. Nuolet osoittavat karkeasti sanoen yhteiskunnallisen muodon sisäisen ristiriidan aiheuttamaa välttämätöntä kehitystä, katkonuoret mahdollisia konkreettisia historiaprosesseja. (Ei pidä unohtaa luonnonsuhteen ja yhteiskunnallisen suhteen keskinäisyyttä.)

28. Nämä siis ovat jo ihmishistorian tuotteita. Naapuriyhteisöt sisältyvät tässä luonnonehtoihin.

29. Luonnon herrana olemisen merkitsee tässä myös pääoman mahdollisuutta tuhota luontoa, vaikka se on sen uusintamisen aineellinen ehto, jos arvonnäisyysprosessi, voiton saalistus sitä edellyttää.

feodalismin erikoismerkitys on juuri siinä että se luo edellytykset kapitalismille: se hajoaa omassa uusintamisprosessissaan ja edistää tavattomasti tavaratuotannon kehittymistä, kuten maankoron muotojen tarkastelussa käy ilmi.³⁰ Konkreettisesti historiaprosessissa saattaa tilanherra tietysti muuttua kapitalistiksi ja maaorja maatyöläiseksi, "jos muuten vallitseva soveliaat tuotantosuhde", mutta tästä emme löydä pääoman alkuperää, sillä pääoma itse on arvo, tosin erikoinen itseään lisäävä arvo, mutta sen ymmärtäminen edellyttää arvon erittelyä, johon ei päästä feodaalisen eikä sitä edeltävien muotojen avulla.

3. PÄÄOMA ANTAGONISTISENA YHTEISKUNTASUHTEENA: LOOGINEN JA HISTORIAALLINEN ERITTELY

"Olisi siis hyödytöntä ja virheellistä antaa taloudellisten kategorioiden seurata siinä järjestyksessä, jossa ne historiallisesti ovat olleet määräävinä. Pikemminkin niiden järjestyksen määrää se suhde, joka niillä on toisiinsa nykyaikaisessa porvarillisessa yhteiskunnassa, ja joka on tarkalleen päinvastainen kuin se, joka ilmenee niiden luonnonmukaisena suhteena tai vastaa historiallisen kehityksen sarjaa. Kysymys ei ole siitä suhteesta, jossa taloudelliset suhteet ovat historiallisesti erilaisten yhteiskuntamuotojen seuraannossa. Vielä vähemmän niiden seuraannosta "periaatteessa" ... vaan niiden jäsentymisestä nykyaikaisen porvarillisen yhteiskunnan sisällä." ³¹ Sen vuoksi *Pääoma* alkaakin tavarain erittelyllä.

3. 1. Pääoman logiikasta

(1) *Tavarain sisäinen ristiriita*. Tavara on yksityisen tuote yhteiskunnalle. Tavara on sisäisesti ristiriitainen: se on yhtäaikaan käyttöarvo ja arvo, jotka ovat toisensa loogisesti poissulkevia. Käyttöarvo on konkreettinen työn tuote, mutta arvo on yksityisten tavarantuottajain välinen yhteiskunnallinen suhde. Arvon suuruuden määrää käyttöarvon tuottamiseen välttämätön yhteiskunnallisen keskimääräistyön paljous.

30. Muut muodot sen sijaan estävät tavaratuotannon tulemisen vallitsevaksi.

31. *Grundrisse*, Einleitung. Kts. myös Kyntäjä: Metodista teoksesta: Kasvio—Kyntäjä—Nouslainen, Marxilaisen sosiologian näkökulmia, Forssa 1972.

(2) *Ristiriidan muuttuminen ulkoiseksi*. Tavarahan arvo voi ilmetä vain vaihdossa, suhteessa toiseen tavarahan, suhteellisen arvomutona. Tarkastellaan satunnaista suhteellista arvomuttoa, jossa jokin tavara satunnaisesti ilmaisee arvonsa suhteessa johonkin toiseen tavarahan:

$$x \text{ määrä tavaraa } A = y \text{ määrä tavaraa } B$$

Tavarahan sisäinen ristiriita esiintyy tässä kolmella tavalla ulkoisena ristiriitana: (a) tavara A ilmaisee arvonsa määrättyinä määränä tavarahan B käyttöarvoa, (b) tavarahan A sisältyvä työ ilmaisee abstraktisuutensa asetumalla yhtäläiseksi tavarahan B sisältyvän konkreettisen työn kanssa. (c) tavarahan A sisältyvä työ ilmaisee yhteiskunnallisuutensa esittämällä itsensä yhtäläiseksi tavarahan B sisältyvän yksityistyön kanssa.

Jätämme väliin kehittyneen suhteellisen arvomuodon ja yleisen arvomuodon. Rahamuodossa tapaamme vaihtoarvon itsenäisyytenä. Rahatavarahan käyttöarvo on yleisenä vastikkeena oleminen. Sen käyttöarvo todellistuu tämän erityisen yhteiskunnallisen tehtävän täyttämisenä, ei minkään konkreettisen inhimillisen tarpeen tyydyttämisenä jona muiden tavaroiden käyttöarvot todellistuvat.

(3) *Ristiriidan muuttuminen luokka-antagonismiksi eli rahan muuttuminen pääomaksi*. Pääoman yleinen kaava on tunnetusti raha — tavara — lisääntynyt raha eli R-T-R'. Kaavan tarkastelu paljastaa seuraavat seikat: (a) Pääoma on arvo ja se ilmenee erilaisissa arvomuodoissa, väliin yleisessä muodossa eli rahana, väliin erikoisessa muodossa eli tavarana. (b) Pääoman liikkeen sisäisen logiikan määrää pelkästään rahan lisääntyminen, joka edellyttää tilapäistä ja toistuvaa tavaramuotoon pukeutumista. (c) Pääoman itselisyys on rajaton ja ikuvainen liike. Tiedämme, että työvoima on se erikoinen tavara, joksi rahan on muututtava jotta se lisääntyisi. Työvoiman käyttöarvo on suuremman arvon tuottaminen kuin on sen oma arvo. Sen käyttöarvo todellistuu tämän erityisen yhteiskunnallisen tehtävän, arvonlisäyksen, täyttämisenä, ei minkään konkreettisen inhimillisen tarpeen tyydyttämisenä, jona muiden tavaroiden käyttöarvot todellistuvat.

Loogisesti katsottuna pääoman erittely on siis aloitettava tavarasta. Historiallisesti katsottuna tuotteiden vaihto alkaa satunnaisesti luontaistaloudellisten yhteisöjen välillä, ja arvo ilmenee ensin satunnaisena suhteellisen arvomutona. Vaihdon historiallinen kehitys tekee rahan syntymisen välttämättömäksi. Rahan muuttuminen pääomaksi edellyttää kuitenkin myös työvoiman muuttumista tavaraksi: Tämä puolestaan edellyttää, että työtekevä on oma herransa eikä omista esineellisiä tuotan-

nonehtoja. Ns. alkuperäinen kasaantuminen onkin tunnetusti se prosessi, jossa työtätekevä erotetaan tuotannonehdoistaan. Siten pääoma on loogisesti kehiteltävä vastakohtana yksinkertaiselle tavaratuotannolle, omaan työhön perustuvalla omistukselle, eikä lisätyön anastuksen muille muodoille. Myös historiallisesti pääoma kehittyy vastakohtana itsenäiselle käsityölle ja talonpoikaiselle maanviljelylle eikä muille lisätyön anastamisen muodoille.

Kapitalistinen tuotanto on siis tavaratuotantoa ja myös tavaratuotannon, vaihtoon perustuvan tuotannon kehittynein, korkein muoto sikäli että sen perustana on elävän työn vaihtaminen esineellistyneeseen, kuolleetseen työhön. Samalla kapitalistinen tuotanto on kuitenkin yksinkertaiselle tavaratuotannolle vastakkainen muoto, tavaratuotannon viimeinen muoto: omaan yksityiseen työhön perustuva omistus muuttuu yhteiskunnallisen työn anastamiseen perustuvaksi yksityiseksi omistukseksi. Arvo oli siis itsenäisten, toisistaan riippumattomien tavarantottajain välinen yhteiskunnallinen suhde. Itseään lisäävä arvo, pääoma on kahden yhteiskuntaluokan välinen suhde, antagonistinen suhde, jossa tuotantovälineet omistava luokka kasaa pääomana anastamalla omistamattomien lisätyön. Tavarantottajan sisäisen ristiriidan kapitalistisessa muodossa toinen kohtio siis on itseään lisäävä arvo, toinen kohtio arvoa lisäävä käyttöarvo. Tätä ristiriitaista liikettä hallitsee kokonaan arvon itselisyksen laki, jolle käyttöarvo on alistettu. Arvoksi esineellistynyt työ hallitsee tällöin todellakin vieraana mahtina elävää työtä ja pakottaa sen toimimaan omien lakiansa mukaan. Alkuyhteisön tilalle ja ihmistä vastassa olleen vihamielisen luonnon tilalle on tässä astunut esine, joka on ihmisen oma tuote.³² Esineet ja kategoriat eivät kuitenkaan liiku itsestään, vaan ihmisen liikkeelle panemina — ristiriita on arvoalisyävän työväenluokan ja lisäarvoa pääomaksi muuttavan kapitalistiluokan välinen ristiriita.

3. 2. Suhteellisen lisäarvon tuotanto ja pääoman "täydellistyminen"

Työn muodollista alistamista pääomalle, välittömän tuottajan pakottamista lisätyöhön, Marx nimittää ehdottoman lisäarvon tuotannoksi. Tässä pääoman itselisyksen liikkeen rajattomuus kohtaa rajansa normalityöpäivän pituudessa. Siten pääoma on pakotettu suhteellisen lisäarvon tuotantoon. Suhteellisen lisäarvon paljous on suoraan

32. Ks. *Grundrisse* s. 396.

verrannollinen työn yhteiskunnalliseen tuotantovoimaan. Suhteellisen lisäarvon tuottamisen erikoisissa menetelmissä, yksinkertaisessa yhteistyössä, manufaktuurissa ja tehtaassa on siis kysymys työprosessin elementtien ja niiden yhdistämistavan muuttamisesta siten, että tuotantovoima nousee. Jo yksinkertaisessa yhteistyössä tuote muuttuu yksityist tuotteesta yhteiskunnalliseksi, usean yhdistetyn työntekijän yhteiseksi tuotteeksi: yksityinen tuotanto on ei vain yhteiskunnallisesti, vaan myös aineellisesti mahdotonta. Uusi yhteiskunnallinen tuotantovoima joka tässä syntyy, esiintyy kokonaan pääoman tuotantovoimana.³³

Sama koskee manufaktuurityöjaon synnyttämää tuotantovoiman lisäystä. Manufaktuurissa tuotannon kumouksen perustana on kuitenkin edelleen käsityö, se on riippuvainen yksityisen työmiehen voimasta, taitavuudesta, nopeudesta ja varmuudesta työkalujen käytössä. Näin manufaktuuri on rajoitettu kapitalistisen tuotantoprosessin muotona. Tehtaassa työväline, kone on tuotantovoiman mullistuksen perustana. Konejärjestelmä on prosessin objektiivinen luuranko, joka toiminta noudattaa niitä objektiivisia luonnonlakeja, joiden mukaisesti koneisto toimii: suhteellisen lisäarvon tuottamisen erikoisena muotona tehdas alistaa luonnonlakien avulla elävän työn arvonlisäykselle aineellisesti itse työprosessissa. Tuotantoprosessi saa objektiivisen yhteiskunnallisen luonteon, yksityistä tuotantoa se on enää vain lisäarvon yksityisenä anastamisena.

33. "Työprosessi on kapitalistin ostaminen ja hänelle kuuluvien oloittien välinen prosessi." *Pääoma I*, s. 196. Kapitalisti hallitsee tätä prosessia despoottisesti yksinkertaisesta yhteistyöstä lähtien. Manufaktuurityöjakoa ja yhteiskunnallista työnjakoa ei pidä sotkea toisiinsa niin kuin porvarit allinomaan tekevät. Oleellinen puoli siinä työnjaossa, mihin Durkheim, Allardt ja Rauhala kiinnittävät huomionsa on juuri manufaktuurissa alkanut työnjako. Allardt väittää varsin latteasti, että työnjako sai alkunsa aineellisten hyödykkeiden tuotannossa, ja syntyi siksi että siitä oli "hyötyä sekä yksilölle että yhteiskunnalle". Olemme juuri nähneet, että se syntyi koska se lisäsi suhteellista lisäarvoa. Allardt ehdottelee, että "työnjaon erityymisen" empiirisenä mittarina voitaisiin käyttää ammattien lukumäärää. Rauhala väittää että nykyaikaisessa yhteiskunnassa kerrostuneisuus on asettunut luokkajaon tilalle, ja että oleellista kerrostuneisuudessa on ammattien arvostus. Kuitenkin jo manufaktuurityönjako, joka siis on vain suhteellisen lisäarvon tuottamisen erikoinen menetelmä, synnytti ammattien hierarkian, sitä vastaavan palkka-asteikon ja "arvostusasteikon". Suhteellisen lisäarvon kasvattaminen on perustana myös manufaktuurin jälkeisessä työnjaon kehityksessä. Porvarillisen sosiologian epätieteellinen olemus ilmenee tässä tavallisella tavallaan: jokapäiväinen havainto esitetään tieteellisenä tuloksena, havaittu ilmiö esitetään joko luonnollisena tai ihmisten etujen mukaisena, kieltäydytään edes yrittämästä ilmiön tieteellistä selittämistä.

Grundrissessa Marx käsittelee tätä työn todellista alis-
tamista pääomalla kiinteän pääoman muodonmuutoksen
kannalta. Pääoma kohtaa aluksi tuotantovälineet sellai-
sina yksinkertaisina työkaluina, joiksi ne ovat aikaisem-
massa historiassa kehittyneet. Kuten edellä näimme tämä
muoto ei riitä pääomalle, koska se on riippuvainen sub-
jektiivisesta tekijästä työmiehestä. Pääoman lakina³⁴ on
työkalun kehittyminen koneeksi ja lopulta automaatti-
seksi konejärjestelmäksi. Marx osoittaa, että automaatti-
nen konejärjestelmä on kiinteän pääoman ja pääoman
yleensä korkein muoto: pääoma esineenä hallitsee siinä
täydellisesti elävää työtä. Marx osoittaa myös sen, että
tämä pääoman täydellistyminen välttämättä johtaa myös
sen itsensä kumoutumiseen.³⁵

3.3. Tuotannon yhteiskunnallistumisen ja tuotanto- välineiden yksityisen omistuksen ristiriidasta

Pääoma luo itse omat historialliset rajansa. Tuotanto-
voimien kehitys johtaa pääoman orgaanisen kokoonpanon
kohoamiseen ja siten keskimääräisen voittosuhteen ale-

34. Kuten Marx sanoo, pääoman yleiset lait on käsiteltävä eril-
lään niiden erilaisista ilmenemismuodoista. Tuotantovoimien kehi-
tyksen yleinen laki toimii kapitalistisen kilpailun välityksellä. Se
ilmenee yksilöllisen kapitalistin pyrkimyksenä kohottaa tuotan-
tovoimia omassa yrityksessään erilaisten uudistusten avulla tuot-
teidensa yksilöllisen arvon alentamiseksi yhteiskunnallisen arvon
alapuolelle, jotta hän saisi lisävoittoa. Tämä saa Schumpeterin
luulemaan, että voiton yleensä yleisenä perustana on "yrittäjän
innovaatiokyky". Tämä latteus on perustana Schumpeterin yksi-
löllisten kykyjen luokkateorialle. Porvarillinen sosiologia, jonka
nerokkain keksintö tähän mennessä on se, että "ihmiset vaihtavat
myös muuta, kuin puhtaasti aineellisia hyödykkeitä, he vaihtavat
myös rakkautta, ystävyyttä, hyväksymistä, arvonantoa jne" (Al-
lardt: *Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine*, s. 12) pystyy
alittamaan Schumpeterin. Tämän vuosisadan Dühringiksi pyrkivä
G. C. Homans on keksinyt että myös suudellessaan ihmiset inves-
toivat resurssejaan saadakseen voittoa! Tämähän on oikea Ameri-
kan löytö: ihminen ryhtyy tekemisiin toisen kanssa vain saadak-
seen voittoa (ja tästä syntyy myös yhteiskunta); voiton saaminen
on ihmiselämän perimmäinen tarkoitus. Funktionaalinen stratifi-
kaatioteoria, jonka tarkoituksena on keksiä järkevä, s.o. porvarin
pääkuoreen mahtuva selitys yhteiskunnalliselle eriarvoisuudelle,
perustuu samanlaiseen olettamukseen kapitalismin ikuisuudesta,
ihmisen luonnollisesta porvarillisuudesta jne. jne. Kuka vielä vält-
tää, että porvarillinen sosiologia on puolueetonta tiedettä eikä
luokkaideologiaa? Itse asiassa stratifikaatioteoretikot vielä huo-
mattavasti alittavat Schumpeterin. Nykyajan porvarillinen sosiolo-
gia on vain potenssiin korotettua tai paremminkin imaginaarista
vulgaaritaloustiedettä. Sosiologia on mädätessään löyhkäävän im-
perialismin deodoranttia, jota syntymästään sekapiäät "etevät tie-
demiehet" tolkkuttomasti suihkivat joka suuntaan myrkyttären il-
mankin hengitykseen kelpaamattomaksi.

35. *Gundrisse*, ss. 582—600.

nemiseen. "Keskimääräisen voittosuhteen alenemisen tendenssi on ainoastaan *kapitalistiselle tuotantotavalle ominainen ilmaus* työn yhteiskunnallisen tuotantovoiman edistyvälle kehitykselle." ³⁶ "... kapitalistinen tuotantotapa löytää tuotantovoimien kehityksessä rajan (jonka se itse luo), jolla ei ole mitään tekemistä rikkauden sinänsä tuottamisen kanssa; ja tämä omalaatuinen raja todistaa kapitalistisen tuotantotavan rajoittuneisuuden ja vain historiallisesti ohi menevän luonteen; todistaa että se ei ole mikään rikkauden tuottamisen ehdoton tuotantotapa, vaan että se pikemminkin joutuu määrätyllä kehitystasolla ristiriitaan oman edelleenkehittymisensä kanssa." ³⁷

Kapitalismi ei kuitenkaan kumoudu itsestään mekaanisesti omien lakiansa alaisessa liikkeessä, sen lait toteutuvat ihmisten toimintana, yhteiskuntaluokkien toimintana. Kapitalismin kumoutuminen voi tapahtua vain tietoisien työväenluokan vallankumouksellisen taistelun tuloksena. Tämän unohtaminen johtaa Kautskylaiseen mekanismiin: vallankumous tulee, jos on tullakseen, mitäpä tässä sotkemaan historian lainmukaista kulkua — tämä revisionistinen kanta oli varsin voimakas Suomen sosiaalidemokraattisen puolueen vallankumouksellisessa siivessä myös vuosina 1917—18.

Kapitalismin objektiivinen ristiriita, tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja yksityisen omistuksen välinen ristiriita, joka saa ilmauksensa voittosuhteen alenevassa tendenssissä, saa uusia ilmenemismuotoja monopolistisen ja valtiomonopolistisen kapitalismin kaudella. Nämä uudet ilmiöt ja niiden yhteys luokka-analyysin uusiin problemeihin vaativat kuitenkin käsittelynsä erillisessä laajassa artikkelissa. Tässä rajoitumme vain marxilais-leniniläisen luokka-analyysin perusteisiin, sen laadulliseen perustaan. Haluamme vielä tähdentää: tämä perusta on *lisäarvo*-käsite. Se on vallankumouksellisen yhteiskunta-teorian perusta. Ja, kuten Lenin sanoi, ilman vallankumouksellista teoriaa ei ole vallankumouksellista liikettä.

Leninin imperialismi-analyysistä otamme jo kuitenkin esiin yhden olennaisen seikan: "On ymmärrettävää, että tällaisella jättiläismäisellä *ylivoitolla* (sillä se saadaan sen voiton lisäksi, jonka kapitalistit puristavat "oman" maansa työläisistä) *voidaan lahjoa* työväen johtajia ja työläisaristokratian ylin kerros. Edistyneimpien maiden kapitalistit lahjoivatkin niitä, lahjoivat tuhansin keinoin, välittömien ja välillisten, avoimin ja peitetyin. Tämä porvarillistuneiden työläisten eli työläisaristokratian kerros,

36. *Das Kapital III*, s. 223.

37. *Sama*, s. 252.

joka on täysin poroporvarillinen elintavoiltaan, ansiotulonsa ja koko maailmankatsomuksensa puolesta, on II Internationaalin päätuki ja meidän päivinämmä *porvariston* tärkein *yhteiskunnallinen* (ei sotilaallinen) tuki. Sillä nämä työläiset ovat *porvariston* todellisia *asiamiehiä työväenliikkeessä*, kapitalistiluokan työläisvuoteja (labor lieutenants of the capitalist class), todellisia reformismin ja šovinismin asian ajajia. Proletariaatin kansalaissodassa porvaristoa vastaan he asettuvat väistämättömästi ja runsaslukuisina porvariston puolelle, "versaillelaisten" puolelle "kommunardeja" vastaan. Käsittämättä tämän ilmiön taloudellisia juuria, arvioimatta sen poliittista ja yhteiskunnallista merkitystä ei voida ottaa askeltakaan kommunistisen liikkeen ja koittavan yhteiskunnallisen vallankumouksen käytännöllisten tehtävien ratkaisuun saattamisessa.³⁸ Tällä sitaatilla Leninin "lausunnosta, joka koskee toista historiallista aikakautta", emme toki pyri ratkaisemaan mitään nykyajan konkreettisia tehtäviä — työväenluokan määrätyn osan antama poliittinen tuki on porvaristolle valtiomonopolistisen kapitalismin oloissa vielä monin verroin tärkeämpi seikka kuin vuosisadan alussa. Oleellista ja yleistä tässä on se, että porvaristoa tukevat työväenjohtajat ideologisessa taistelussa hyökkäävät marxilaisuutta vastaan, hyökkäävät sitä vastaan itse marxilaisen työväenliikkeen sisällä, revisioivat marxilaisuuden tavallisesti ensin käytännössä ja sitten myös teoriassa.³⁹ Kysymys on vallankumouksellisen luokataistelun käytännöllisestä halvaannuttamisesta ja teoreettisten, usein jopa ja nimenomaan "marxilaisten" ja "marxilais-leninilaisten" perustelujen keksimisestä käytännön opportunistille.

Jos historiallisesti tarkastellaan yleensä revisionismin tai jonkin määrätyn revisionistisen virtauksen kehitystä, niin voidaan sen havaita alkavan luokkakantaisuudesta luopumisella ensin käytännöllisissä kysymyksissä ja tehtävissä.⁴⁰ Teorian revisiointi alkaa satunnaisesti teorian siitistä kohdasta, jonka käytännön opportunisti nostaa esiin, mutta koska lisäarvo-käsite on kapitalismin analyysin teoreettinen perusta, johtaa revisionistinen käsitys mistä asiasta tahansa ristiriitaan lisäarvoteorian kanssa eli lisäarvoteorian ja sen mukana kaiken marxilaisuuden

38. V. I. Lenin: Imperialismi kapitalismin korkeimpana viaheena, *Valitut teokset*, osa 2, s. 339.

39. Ks. esim. Lenin: Marxilaisuus ja revisionismi, *Valitut teokset*, osa 1.

40. Viimeinen valtti Bernsteinin hihassa oli aina: kysymys on alnoastaan teorian saattamisesta yhtäpitäväksi sen käytännön kanssa, jota puolue oli jo vuosikausia noudattanut. Vrt. eräiden tovereiden, erikoisesti Gunnar Asplundin puolusteluja tulopoliitikalle.

hylkäämisen. Sen vuoksi tarkastelemme vielä lyhyesti ja alustavasti kysymystä, jonka ytimenä on:

4. LUOKKA-ANALYYSI JA TIE SOSIALISMIIN

On laajalti tunnettua, että sosialismi on ratkaisu kapitalismin sisäiseen ristiriitaan. Mikä voima toteuttaa sosialismin? "Sosialistinen liikekö?" "Sosialistisella liikkeellä en tarkoita tässä vain puolueita tai jotakin määrättyä puoluetta. Sosialismin kannattajia on Suomessa tällä hetkellä paitsi SKDL:ssä ja Suomen Kommunistisessa Puolueessa myös osassa Suomen Sosialidemokraattista Puoluetta, varsinkin sen nuoressa polvessa, sekä Työväen ja Pienviljelijäin Sosialidemokraattisessa Liitossa. Sen lisäksi on puolueisiin sitoutumattomia sosialismista kiinnostuneita, varsinkin nuoria. Sosialistisella liikkeellä tarkoitan siten yleensä niitä voimia, jotka tietoisesti haluavat pyrkiä sosialismiin ja ovat valmiit erilaiseen yhteistoimintaan keskenään sen puolesta",⁴¹ sanoo sosialistiveri Ele Alenius. Tunnetumpi sosialisti kuin тов. Alenius, Edvard Bernstein, joka luki Pääoman loppuun asti, totesi: "Marx ei joutunut lopettamaan tuota hänen oppiinsa nähden niin tärkeätä lukua luokista. Se olisi aivan selvästi osoittanut, ettei työarvo ole muuta kuin selitys, ajatuskaava, kuten sielukas atomi. Tämä selitys johti Marxin mestarillisen käsittelyn kautta kapitalistisen yhteiskuntakoneiston selvään, yksityiskohtaiseen ja johdonmukaiseen kuvaamiseen, mutta se pettää aina eräässä määrättyssä kohdassa, ja sen johdosta se on käynyt tuhoa tuottavaksi miltei kaikille Marxin oppilaille. Oppi työarvosta on erehdyttävä etupäässä sen kautta että sitä on käytetty mittapuuna pääomanomistajain käyttäessä hyväksensä työntekijöitä, johon myöskin nimitys riistamisvoitto (ylijäämäarvo) johtaa",⁴² Todellakin: "kapitalistisen yhteiskuntakoneiston selvä, yksityiskohtainen ja johdonmukainen kuvaus" — ja vain yksi erehdys: se

41. Ele Alenius, *Sosialistiseen Suomeen*, s. 26. Sosialisteja on siis kovin monenlaisia. Bela Kun kirjoitti tästä rikkaasta moninaisuudesta v. 1936 artikkelissa "Sosialidemokratia Karl Marxia vastaan" seuraavaan tapaan: Marxin tunnuslause oli 'Minä vihaan kapitalismia kuin ruttoa', Hilferdingin tunnuslause oli: 'Minä vihaan vallankumousta kuin ruttoa'. Mutta molemmat olivat sosialisteja. Molemmathan kannattivat sosialismia! — Mitä tulee тов. Aleniuksen havaitsemaan "haluun pyrkiä sosialismiin", kannattaa pitää mielessä, että "tie helvettiin on päällystetty hyvillä aikomuksilla".
42. Edvard Bernstein, *Sosialismin edellytykset ja sosialismin tehtävät*, ss. 64—66. Käännös (1910) on hieman vanhahtava; lisätyö, lisää arvo on käännetty liikatyö, liika-arvo, voitto taas voittoansio jne.

harhaluulo, että kapitalismissa todella pumpataan lisätyötä, ja että se todella tapahtuu lisäarvon muodossa!

Kun muistamme, että välittömän tuottajan ja tuotantovälineiden omistajan suhteesta löydämme avaimen kulloisenkin valtiomuodon ja koko yhteiskuntarakennelman arvoitukseen, voimme jo arvata, että Bernsteinin koko luritus sosialismin edellytyksistä ja sosialidemokratian tehtävistä ei ole Marxin opin kehittämistä siten, että "Marx on loppujen lopuksi oikeassa Marxia vastaan", kuten hän itse väitti, vaan — koko "Marxin opin" "selvä, yksityiskohtainen ja johdonmukainen" revisiointi, kapitalistisen antagonismin "selvä, yksityiskohtainen ja johdonmukainen" peittäminen porvarillisen ideologian sumuverholla. Sosialismin kannattajien välisissä eroissa ei olekaan ensisijaista erilaiset käsitykset siitä, millainen sosialismi on "suotavaa" tai "inhimillistä" tai "demokraattista" jne., kuten тов. Alenius arvelee,⁴³ vaan se, millainen on heidän käsityksensä kapitalismin luokka-antagonismista ja sen ratkaisemisen tavasta. Kysymys kuuluu: onko käsitys tieteellinen vai ei,⁴⁴ vastaako se proletariaatin asettamiin kysymyksiin vai ei?⁴⁵

43. Alenius, *emt.* s. 27: "Sen sijaan selvimmin nähtävät erot ovat suhtautumisessa itse sosialismiin ja sitä toteuttaviin tekijöihin samoin kuin sosialismin oppiin ja kansainväliseen yhteistyöhön." Mikä siis erottaa тов. Aleniuksen sosialistina kommunistista? Askeleisessä (15. 4.) televisiohaastattelussa ylläolevaa noudattaen tämä: тов. Alenius ei vanno Marxin ja Leninin nimeen eikä myöskään pidä kommunistisen liikkeen aatteellis-poliittisesta "tiukkuudesta" ja kansainvälisyydestä. Oikaisemme: ensimmäinen seikka erottaa hänet tavallisesta revisionistista, jälkimmäinen ei erota häntä tavallisesta revisionistista. Kommunistin sen sijaan erottaa sosialisti Aleniukselta luokkakantainen tieteellinen yhteiskunta-analyysi ja siihen perustuva poliittinen toiminta.

44. Bernstein asetti tehtäväkseen sen, mikä Marxilta hänen mielestään jäi tekemättä: sosialismin kohottaminen tieteeksi. Тов. Alenius on paljon vaatimattomampi, hän kirjoittaa kirjansa sivuilla 19—20: "Kirjani ei ole tarkoitettu sosialismin oppikirjaksi. Se käsittelee sosialismin etenemisen ongelmaa uusissa oloissa. Se ei ole myöskään sosialismia käsittelevä tieteellinen tutkimus. Tieteelle, jolla sanan pelkistetyimmässä mielessä ei ole mitään väriä, punaista tai valkoista, ei mitään moraalista luonnetta, hyvää tai huonoa, vaan ainoastaan olemassa olevan totuuden selvittäminen ja olennaisuuksien kartoittaminen, asetan vaatimukset, joita tämä kirja ei pyri vastaamaan." Hän kirjoittaa ideologina eikä pyrikään täyttämään tieteen vaatimuksia! Sivulla 30 hän sanookin: "Tässä olevia ajatuksiani en ole esittänyt nimenomaan marxilaisena, vaan yleensä sosialismin kannattajana." Tämähän vapauttaakin hänet kaikesta: hän esittelee vain omia henkilökohtaisia päähänpistojaan. Uteliasta lukijaa jää vain ihmetyttämään, miten, missä ja milloin тов. Alenius onnistuu näiden käsitysten kannattajana olemisen ohella olemaan myös "nimenomaan marxilainen". Alenius ei ole ainoa sosialismin kannattaja Suomessa, joka antaa pitkät tieteelle. Тов. Kerttu Kauniskangas kirjoittelee ideologisessa mestarinnäytteessään *Mutta ne toverit*, että ideologisen kehityk-

Mutta jättäkäämme nyt profeetta Alenius ja palatkaamme tiedemies Bernsteiniin: "Liikatyötä todistettaessa on aivan samantekevää, onko marxilainen arvooppi oikea vai ei. Se ei tässä suhteessa ole mikään todistusväite, vaan ainoastaan tutkimisen ja havainnolliseksi tekemisen välikeino." ⁴⁶ Miksi "arvo-opin" oikeellisuus on yhdentekevää ja vain "hedelmällisyys" tärkeätä? "Se ihmisjoukko, joka elää tuotantoon kokonaan uhratusta työstä, on melkoista suurempi sitä joukkoa, joka todella ottaa työhön osaa, ja tulotilasto osoittaa meille, että tuotantoon osaaottamattomat päällepäätteeksi anastavat itsellensä suuremman osuuden kokonaistuotannosta kuin mihin heidän lukumääränsä tuottavaiseen osaan verrattuna heidät oikeuttaa. Se liikatyö, jota viimeainittu osa riistää, on *havainnollinen* todellisuus, joka on todistetta-

sen tarkastelu edellyttää tietenkin materiaalsen yhteiskuntakehityksen tarkastelua, mutta ilmoittaa itsensä kykenemättömäksi tähän ja kehoittaa lukijaa silloin tällöin "palauttamaan mieleensä" myös joitakin sopivia tosiasioita. Tov. Kauniskangas tunnustautuu siis heti alkuun vanhaksi kunnon idealistiseksi "edellytyksettömäksi tosiasiantutkijaksi" ja rupeaa sitten näillä eväillä erottamaan vuolta lampaasta.

45. Proletariaatti kysyy omien etujensa mukaista toimintalinjaa, ja vaatii tieteen vaatimukset täyttävän vastauksen, porvaristo sen sijaan kysyy, onko jokin käsitys poliisijärjestyksen vastainen vai ei. Miten mahtaa eri luokkien vaa'assa käydä tov. Aleniusken käsitykselle "sosialistisesta kasvupolitiikasta": "Yhdellä lauseella sanottuna: meidän on sosialisoitava pääomanmuodostus. Kun ihmiset on saatu pelkäämään sosialisointia, joka muka ottaa ihmisiltä pois sen mikä on heidän, sosialisointakoon se, mitä ei vielä ole, mutta joka joka hetki on syntymässä" (ss. 183—184). Yhteiskunta, jossa "muodostetaan pääomia" ei koostu "ihmisistä" vaan luokista. Kapitalistien on syyttäkkin pelätä sosialisointia, joka ottaa heiltä pois sen mikä muka on heidän. Mitä on pääoma? Pääomaksi muutettua lisäarvoa. Mitä on lisäarvo? Lisääntynyt pääomaa. Hyvät ihmiset: sosialisoiakaa lisäarvo, mutta älkää pääomaa!

46. Bernstein, emt. s. 62. — Miksei Bernsteinia tunnusteta sosilogian klassikoksi? Hänhän oivaltaa, että käsitteet eivät ole oikeita tai vääriä, vaan ainoastaan enemmän tai vähemmän hedelmällisiä. Erik Allardt (*HjKS* 4/1968): "Käsitteitä yhteiskuntaluokka ja luokkajako tarvitaan niin sanoakseni vain erikoistapauksissa. Juuri tätä tarkoitan sillä, että yhteiskuntaluokka on heuristinen käsite. Yhteiskuntaluokka on käsite, joka sisältää strategian yhteiskunnassa esiintyvän sorron ja epäoikeudenmukaisuuksien analysoimiseksi. Karl Marxin teoria ristiriidoista ja luokkajaosta on ensi kädessä kokoelma heuristisia periaatteita, s.o. väitteitä siitä, mikä on paras strategia kun kuvataan epäoikeudenmukaisuuksia ja määrätynlaisia kehitystendenssejä." Ja "jos joku sanoo, että me elämme paskayhteiskunnassa siksi, että on olemassa luokkajako, se ei sano minulle oikeastaan yhtään mitään, ja olen taipuvainen kohauttamaan olkapäitäni. Jos minun yhteiskuntaani sanotaan paskayhteiskunnaksi, ei sillä ole oikeastaan mitään seurauksia. Jos sitä vastoin pyritään osoittamaan, missä suhteissa me elämme paskayhteiskunnassa soveltamalla luokkakäsitettä, on uskottavaa, että välitetään jotakin oleellista informaatiota". — Var sä god: sinun yhteiskuntasi on paskayhteiskunta esim. siinä suh-

vissa *kokemuksen* perustuksella eikä kaipaa mitään perusteltua todistusta.”⁴⁷

Bernstein ei halua kuullakaan mistään tieteellisestä selityksestä, joka osoittaisi että hänen havaitsemansa ilmiö on täysin määrätynlaisen antagonistisen yhteiskuntataloudellisen suhteen tuote ja ilmenemismuoto. Jo arvo jäi Bernsteinille arvoitukseksi: hän käsitti sen Marxin keksimäksi sielukkaaksi atomiksi, ei tosiasialliseksi yhteiskunnalliseksi suhteeksi.⁴⁸ Sen tähden hänelle oli myös mahdotonta käsittää pääoma yhteiskunnalliseksi suhteeksi.⁴⁹ Näin luokka-antagonismi häviää ja tilalle tulee sosiaalinen eriarvoisuus, rikkaiden ja köyhien vastakohtaisuus, suurituloisten ja pienituloisten vastakohtaisuus jne. Näin katoaa mahdollisuus päästä selville valtion luokkaluonteesta. Bernsteinin demokratiamääritelmä tekee takuulla vieläkin eetvarttia porvaristolle: ”ei ole olemassa luokkavaltaa... ei mikään luokka ole valtiollisesti etuoikeutettu yhteiskuntaan nähden.” Eetun mielestä näet ”demokraattinen äänioikeus tekee omistajastaan yhteiskunnan oikeudellisen ja muodollisen osakkaan”.⁵⁰ Näin Bernstein pääsee myös eroon paitsi vallankumouksesta, myös työväenluokan kansainvälisyydestä ja ennakoiki jo etukäteen Saksan sos.dem. puolueen aggressiivis-

teessa, että se varustaa porvariston luokkaideologian ”yhteiskuntatieteen” arvonimellä ja valtuuksilla. — Professorin omasta mielestä hedelmällisin luokka-käsite on tietenkin sellainen, jonka avulla myös luokattomat yhteiskunnat voidaan käsittää luokkayhteiskunniksi. Sillä onhan ”ainakin sosiologian näkökulmasta kohtuutonta ajatella, että sosiologin yhteiskuntakriittinen suoni alkaisi ehtyä niin pian kuin hän joutuu tekemisiin sosialistisen yhteiskunnan kanssa kapitalistisen sijasta”. — Mikähän suoni professorilta on kuivunut?

47. Bernstein, *emt.* s. 62.

48. Edvard ottaa tässä vaarin Böhm-Bawerkista. BB luuli löytäneensä Marxilta yksinkertaisen loogisen ristiriidan, joka siitä pitäen on esiintynyt Pääoman lukeiden porvarillisten taloustieteilijöiden Marx-kritiikissä Pääoma I:n (arvo-käsitteen) ja Pääoma III:n (tuotantohinta-käsitteen) välisenä ”loogisena ristiriitana”. Tässä tyydyimme toteamaan lyhyesti, että kysymyksessä on tavaran eikä Marxin sisäinen ristiriita.

49. Kun тов. Aarne Saarinen sanoo: ”Voidaan tietenkin — kuten meillä on tapana tehdä — sanoa, että palkankorotusten ei tarvitse johtaa hintojen nousuun, koska esim. kapitalistien voittoja voidaan alentaa. Teoreettisesti tämä on tietenkin oikein, mutta tällä selityksellä on arvoa vain mikäli se auttaa lisäämään sosialismin kannattajien määrää.” (Sit. Kalku Vuori, *SOL:n Punaiset vihkot 1*, s. 16.) Tämä ei ole mitään satunnaista uusien ilmiöiden luokkakannatonta tulkintaa, jollaista aina saattaa sattua kenelle tahansa, vaan arvoteorian heittämistä romukoppaan — ja mitä siitä seuraakaan?

50. Demokratia-kysymyksessä тов. Alenius ei eroa edukseen Bernsteinista. Тов. Ilkka-Christian Björklund ei liene vielä saattanut julkisuuteen tutkimustuloksiaan, joiden mukaan Lenin ”pahana kerran vulgarisoi Marxia” jutulissaan proletariaatin diktatuun-

ta sosiaališovinismia, joka Rosa Luxemburgin sanoja lainataksemme teki "saksalaisesta sosialidemokratiasta vain löyhkäävän ruumiin". Näin jatkaen Bernsteinin onnistuu puolustella myös saksalaisen imperialismiin pyrkimyksiä siirtomaavalloituksiin, sillä "jos trooppisilta istutusmailta saatujen tuotteiden nauttimen ei ole hyljättävää, ei liioin voi olla mitään pahaa, että itse ryhtyy sellaisia viljelemään." Sosialismi muuttuu Bernsteinilla pelkäksi eetiseksi päämääräksi, se on enää vain suotava asiain tila, ei objektiivinen ratkaisu kapitalismin objektiiviseen ristiiriitaan, joka voidaan toteuttaa vallankumouksen avulla.

Nykyisessä tilanteessa, jossa reformismi ja revisionismi rehoittaa avoimesti kansandemokraattisen ja kommunistisen liikkeen piirissä, jossa vasemmistososialistit vaativat "ideologisen työn" voimistamista, ja jossa sitä myös voimistetaan puolueenkin sisällä, on marxilais-leniniläisen luokka-analyysin tärkein tehtävä myös silloin kun edetään suomalaisen valtiomonopolistisen kapitalismin luokkien analyysiin tähdentää antagonismin ominaislaatua antagonismina, eritellä sen kaikki konkreettiset ilmenemismuodot ja paljastaa revisionistiset käsitykset kaikilla missä ne konkreettisesti ilmenevät.

rista, jota hän luuli siksi poliittiseksi järjestelmäksi, "jonka avulla pakkokeinoin estetään porvaristoa ryhtymästä vastavallankumoukseen kapitalismia palauttamaan". Tov. Björklundin mielestä Lenin tässä sotkee toisiinsa perustan ja päällysrakenteen, sillä "Marxille proletariaatin diktatuuri ei merkinnyt poliittista hallintojärjestelmää, vaan sosioekonomisesta pohjasta johtuvaa uutta luokkadominanssia". Tämän tov. Björklund kirjoitti ennen kansanedustajaksi tuloaan (pro gradu on päivätty 1.11.1970), joten ehkäpä myöhemmin saatu poliittinen kokemus taistelussa sosialismin puolesta on saanut hänet tarkistamaan käsityksiään. Katso myös Kyntäjän Kivistö-kritiikkiä, *Soihtu* 6/72.

Raportteja, kommentteja

Valuuttakriisi

Valuuttakriisi on oire kapitalismin yleisen kriisin syvenemisestä. Se merkitsee imperialististen valtojen välisten ristiriitojen laadullisesti uudenlaista kärjistymistä sitten toisen maailmansodan päättymisen. Se on vääjäämätön seuraus kapitalismin epätasaisesta kehityksestä, siitä että toisen maailmansodan lopputuloksena syntynyt USA:n hegemonia-asema imperialistisessa leirissä on EEC-maiden ja Japanin nopeamman kehityksen myötä järkekkymässä. Imperialististen valtojen välisten ristiriitojen kärjistyminen syventää edelleen kapitalismin yleistä kriisiä, heikentää imperialismia ja luo uusia edellytyksiä vallankumouksellisen liikkeen etene- miselle.

KAPITALISTISEN VALUUTTAJÄRJESTELMÄN KEHITYS TOISEN MAAILMANSODAN JÄLKEEN

Bretton Woodsin sopimus ja IMF:n perustaminen

Kapitalistinen valuuttajärjestelmä koki huomattavia muutoksia vuonna 1934, jolloin USA:n presidentti määräsi dollarin kulta-arvoksi 35 \$/unssi (1,234 \$ = 1 g kultaa). Huolimatta dollarin jatkuvasta inflaatiosta tästä päätöksestä pyrittiin pitämään kaikin tavoin kiinni. Tässä — marxilaisen arvoteorian osoittamien lainmukai-

suuksien vastaisessa yrityksessä — ”onnistuttiin” vuoden 1971 joulukuuhun saakka, jolloin USA:n dollarin virallinen kulta-arvo muutettiin 38 dollariksi unssilta. Muutos ei kuitenkaan merkinnyt kullan virallisen hinnan nostamista dollarin arvonalennusta vastaavalle tasolle.

Bretton Woodsissa, USA:ssa vuonna 1944 pidetyssä finanssi-konferenssissa määriteltiin täsmällisemmin valuuttajärjestelmän perusta. Kokouksessa päätettiin myös Kansainvälisen Valuuttarahaston (IMF = International Monetary Fund) perustamisesta.

Konferenssin ajankohta oli mitä sopivin USA:lle, koska se oli toisen maailmansodan loppua kohti kohonnut ylivoimaisesti vahvimaksi imperialistiseksi vallaksi. Näin ollen se saattoi sanella Bretton Woodsin päätökset ja IMF:n säännöt mieleisikseen. Näin vahvistettiin virallisesti dollarin ehdoton johtoasema imperialismin kansainvälisessä valuuttajärjestelmässä, mikä merkitsee mm. IMF:n jäsenmaiden valuuttojen vaihtokurssien määräämistä USA:n dollareissa, vain välillisesti kullassa.

IMF:n perusperiaatteiksi julistettiin jäsenmaiden valuuttojen vakaana pitäminen ja valuuttojen vapaan vaihdettavuuden voimaansattaminen. Tulos on ollut kuitenkin toinen. Valuuttarahaston olemassaolon aikana jäsenmaiden valuuttoja on devalvoitu yli sata kertaa ja vapaa vaihdettavuus on toteutunut vain vahvimpien valuuttojen osalta — tämäkin yhä tiuhemmin uusiutuvin rajoituksin.

Aluksi järjestelmä toimi suhteellisen hyvin dollarin oltua halluttua valuuttaa, koska sillä saattoi ostaa muuten vaikeasti saatavia koneita, raaka-aineita sekä kulutustarvikkeita. Tällöin suuria dollarireservejä pidettiin terveenä ilmiönä. USA:n suuri kultavaranto puolestaan turvasi sille edellytykset vastata sitoumuksistaan. Kultavarantonsa huippuvuotena 1949 USA:lla oli kultaa 24,6 mrd dollarin edestä.

USA:n maksutase heikkenee

USA:n kultavarat alkoivat kuitenkin 50-luvulle tultaessa pienentyä, samalla kun myös maksutase muuttui alijäämäiseksi. Vuodesta 1950 lähtien USA:n maksutase on ollut vajauksellinen kahta poikkeusta lukuunottamatta. Tämä aiheutui lähinnä siitä, että kansainväliseen maksuliikenteeseen virtasi yhä enemmän dollareita kahden pääasiallisen reitin kautta:

(1) USA:n ulkomaisten sotilastukikohtien ylläpito- ja perustamiskustannukset.

(2) Ulkomaille, etenkin Länsi-Eurooppaan, suuntautuvat pääomasijoitukset.

1950-luku oli tulevien valuuttakriisien kypsymisen alkaa. Se, että kriisin varsinaista puhkeamista kyettiin lykkäämään melko pitkään, johtuu dollarin erikolsesta asemasta valuuttajärjestelmässä. Yleensä maksutaseen vaje on maksettava velkojamaan valuutassa tai kullassa, mutta USA:lla on kapitalistisen valuuttajärjestelmän rakenteesta johtuen ollut se etu, että se on kyennyt rahoittamaan maksutaseensa vajauksen omalla valuutallaan ja tällä tavoin tilanteen ratkaisu on lykkääntynyt niin pitkälle kuin velkojamaat ovat suostuneet olemaan vaihtamatta dollareitaan kultaan.

Tällä tavoin USA on kyennyt mm. säilyttämään osan imperiaalististen sotaseikkailujensa kustannuksista muiden maiden harteille. Oli kuitenkin selvää, ettei tällainen politiikka voinut onnistua ikuisesti.

USA:n ongelmat lisääntyvät 1960-luvulla

Vielä 1950-luvulla porvarilliset taloustieteilijät pitivät USA:n maksutaseen vajaukselli-

suutta terveenä ilmiönä, sillä sen katsottiin antavan muille maille mahdollisuuden täydentää valuuttareservejään kansainvälisellä perusvaluutalla, dollarilla.

USA:n maksutaseen vajeus kuitenkin kasvoi jatkuvasti olleen 3,9 mrd. dollaria vuosina 1959—60, 7,0 mrd. dollaria vuonna 1969 ja 10,8 mrd. dollaria vuonna 1971. Tilannetta heikensi USA:n kauppataaseen ylijäämän alituinen lasku, joka vuonna 1971 johti ensi kertaa kuluvalle vuosisadalle kauppataaseen alijäämäisyyteen. Vuoden 1972 kauppataaseen vajeus oli jo 7 mrd. dollaria. Edellä mainitut tekijät johtivat väistämättä kultavarantojen jatkuvaan pienemiseen — vuoden 1949 huipulta 24,6 mrd. dollaria, kultavaranto laski vuosina 1967—68 mennessä 10,9 mrd. dollariin. Saman aikaisesti ulkomaille oleva dollarimäärä oli noussut 50 mrd. dollariin, josta noin 30 mrd. dollaria oli keskuspankkien hallussa. Luvut osoittavat umpikujan lähestymisen — 10,9 mrd. dollarilla ei ole helppoa taata keskuspankkien 30 mrd. dollarin vapaata vaihdettavuutta kultaan. Vuoden 1972 lopulla USA:n ulkomaille olleiden valuuttojen määräksi arvioitiin peräti 80 mrd. dollaria.

Dollarin devalvointi

1960-luvun toisella puoliskolla kävi ilmeiseksi, että dollari oli lakannut olemasta kullan veroinen. 15. 8. 1971 presidentti Nixon ilmoitti, ettei USA enää myisi kulta keskuspankeille. Bretton Woodsin valuuttajärjestelmä oli tosiasiallisesti romutunut dollarin muututtua tavalliseksi paperirahaksi.

USA pyrki kaikin tavoin estämään dollarin devalvointia, vaikka dollarin yliarvostus oli ilmeinen. Voidakseen säilyttää kullan dollarihinnan 35 \$/uns-

silta USA yritti painostaa muita maita suorittamaan valuuttansa revalvoinnin. Painostus puolestaan synnytti jatkuvasti laajenevan keinotteluvaalon. Yritykset kiertää dollarin devalvointi eivät kuitenkaan onnistuneet, koska dollarin aseman heikkenemisen tärkeään tekijään, varustelu- ja sotamenojen paisumiseen ei haluttu puuttua — monopolien ristiriitaiset edut tulivat entistä kärkekkäämmiin esiin. 18. 12. 1971 Nixonin hallitus otti perääntymisaskeleen ja ilmoitti kullan hinnan nousseen 35 dollarista 38 dollariin unssilta, mikä merkitsi dollarin devalvointia 7.9 %:lla.

Miksi USA:n monopolit vastustivat dollarin devalvointia?

Ensiksi dollarin devalvointi merkitsi itse asiassa luopumista etuoikeudesta ottaa ulkomailta rajattomasti velkaa ja maksaa se paperidollareilla. Etuoikeus halvaantui jo silloin, kun dollarin vaihdettavuus keskuspankkien kultaan lopetettiin, mutta kuoliniskua sille merkitsi virallistettu tosiseikka dollarin arvon laskusta kultan arvoon nähden. Ilman näitä kahta perustetta: vaihdettavuus kultaan ja kullassa ilmaistun arvon muuttumattomuus mikään valuutta ei voi esiintyä kultan arvolsena.

Toiseksi devalvointia vastustettiin peläten sen jälkiseurauksia. Tähän viittaa mm. devalvointiprosentin pienuus, joka ei vastannut todellista devalvointitarvetta. Pieni devalvointi ei taas tuonut mitään lopullista ratkaisua valuuttaongelmaan. Epävakaisuus on devalvoinnin jälkeen edelleen lisääntynyt.

Epäluottamus dollariin ei ole poistunut ja uusista valuuttajärjestelmän paikkailuista keskustellaan jatkuvasti. Kullan hinta on jatkuvassa nousussa vapailla markkinoilla. Ne, jotka ovat aikoneet päästä ongelmista irrottamalla rahajärjestelmän kullasta — minkä marxilainen rahateoria on osoittanut mahdottomaksi — ovat taas kerran joutumassa umpikujaan.

Dollarin toinen devalvointi

Huolimatta dollarin devalvoinnista ja sen yhteydessä USA:n hankkimista muiden maiden lupauksista tukea dollaria valuuttajärjestelmän vakavoittamiseksi edellä esitetyt syyt jäytivät edelleen dollaria. 13. 2. 1973 USA:n oli jälleen devalvoitava dollari, tällä kertaa 10 %:lla, mitä ratkaisua edeltäneiden tukitoimen johdosta esim. Saksan liittotasavallan valtionpankin kurssitappioksi arvioitiin 9 mrd. Smk ja samanlaiseksi keinotelioiden voitoksi 1.9 mrd. Smk.

Mutta toisenkaan dollarin devalvoinnin kriisiä lieventävät vaikutukset eivät olleet pitkäaikaisia. Jo maaliskuun alussa puhkesi uusi järkytys, jonka yhteydessä Dmk revalvoitiin 3 %:lla. Useimmat Länsi-Euroopan valuutat ja Japanin jeni ovat ns. vapaasti kellumassa, jolloin niiden arvon odotetaan hakeutuvan ilman häiriöitä lähelle todellista arvoaan.

Ensi syksynä pidetään Kansainvälisen valuuttarahaston kokous, jossa on tarkoitus uudistaa koko kansainvälinen valuuttajärjestelmä. Sitä ennen saatetaan kuitenkin puhjeta uusia kriisejä, mitä ennakoivat esim. kultan dollariarvon kohoaminen keinottelumarkkinoilla jopa yli 100 dollarin/unssi, kun sen virallinen arvo on 42.22 \$/unssi.

EURODOLLARIMARKKINAT

Eurodollarimarkkinoiden synty

Tuotannon kansainvälistymisen ja suurten monopoliyhtiöiden muuttuminen ylikansalliseksi on voimakkaasti lisännyt kansainvälisten maksuvälineiden kysyntää. On syntynyt objektiivinen tarve laajentaa kansainvälisiä pääomamarkkinoita. Valtiomonopolistisen kapitalismin kansainvälinen sääntelykoneisto ei kuitenkaan ole kyennyt luomaan uusia valvottuja ratkaisuja kysynnän tyydyttä-

miseksi. Näin ollen on pakon-omaisesti syntynyt valvonnan ulkopuolella oleva ns. eurodollar, jonka markkinat ovat nopeasti kasvaneet. Ne eroavat kansallisista rahamarkkinoista juuri kontrolloimattomuutensa vuoksi. Dollarilla on eurodollarimarkkinoilla keskeinen asema — siitä johtuu nimi. Vuonna 1971 eurodollarimarkkinoiden kokonaisrahamääräksi arvioitiin 57 mrd. dollaria, joista dollarien osuus oli 46 mrd. dollaria. Eurodollarimarkkinat syntyivät alunperin USA:n Länsi-Eurooppaan maksutaseensa vajauksen peittämiseksi syyttämistä dollareista. USA:n krooninen maksutaseen vajuus johti kuitenkin niiden jatkuvaan lisääntymiseen eurooppalaisissa liikepankeissa, jolloin niitä alettiin käyttää lainaustoimintaan.

Eurodollarilainojen erityispiirteet

Eurodollarilainoilla on kolme erityispiirrettä:

- (1) Lainojen lyhytaikaisuus (päivästä kolmeen kuukauteen);
- (2) Vain suurmonopolit voivat operoida niillä, koska lainojen suuruus liikkuu 100.000—1.000.000 dollarin välillä;
- (3) Korkea korko (12—14 %).

Erityispiirteet osoittavat, että eurodollarimarkkinat muodostavat harvojen suurmonopoliin väliin, josta on tullut eräs imperialististen maiden suhteellisten liikapääomien uusi sijoituskohte. Eurodollarimarkkinat tekevät suuryrityksiä yhä riippumattomammiksi kansallisista keskuspankeista rajoittaen siten yksittäisen maan rahapoliittisten toimenpiteiden tehoa.

Eurodollarien vaikutus valuuttakriiseihin

Eurodollarin synty ja kasvu on lisännyt imperialismin va-

luuttajärjestelmän epävakaisuutta. Etsiessään "ylimääräiselle" pääomalleen mahdollisimman suurta tuottoa monopolit liikuttelevat varojaan korkeimpien korkokantojen suuntaan ja mahdollisten keinotteluvoittojen toivossa. Nimenomaan eurodollarien olemassaolo on tehnyt mahdolliseksi kapitalistisen valuuttajärjestelmän nopean järkkymisen suurten rahamäärien liikkumisen vuoksi. Tämä taas johtaa yksittäisiä maita epätoivoisiin ratkaisuihin, jotka taas palvelevat eurodollareilla keinottelevia kansainvälisiä monopoleja. Eurodollareissa ei piile valuuttakriisien syy, mutta ne ovat kiihdyttäneet kriisien puhkeamista ja vaikeuttaneet kriisien hillintää.

Eurodollarit syventävät kapitalismin kriisiä

Eurodollarit kärjistävät kapitalismin kriisiä paitsi valuuttajärjestelmän osalta myös inflaatiota lisäämällä. Luoton ottaminen eurodollarimarkkinoilta ja sen vaihtaminen kansallisessa keskuspankissa ao. maan valuuttaksi lisää todellista vastinetta vailla olevan paperirahan määrää kiertokulussa.

Eurodollarin osuuden kasvu kansainvälisessä finanssiliikenteessä vienee kehitystä ennen pitkää, osittain on jo vienyt tilanteeseen, jossa suuret finanssiryhmät ovat vaikutusvaltaisempia kuin keskuspankit myös valuuttakysymyksissä. Todellisuudessa tämä kärjistää USA:n ja Länsi-Euroopan monopolien välisiä ristiriitoja, sillä USA:n finanssipääoma on kasvattanut vaikutusvaltaansa Länsi-Euroopassa eurodollarien avulla.

Edellä mainitut tekijät ilmentävät eurodollarin tuloa imperialismin eri voimaryhmien välisen jännityksen lähteenä samalla kun se on niiden välisten ristiriitojen tuote.

VALUUTTAKRIISIEN POLIITTINEN MERKITYS

Valuuttakriisin viime vuosina ilmennyt toistuvuus ja lieventävien ratkaisujen löytämisen ilmeinen vaikeus osoittaa imperialismin sisäisten ristiriitojen kärjistyneen. Pitkään jatkunut kehitys kaupan ja pääomasijoitusten kansainvälisten rajoitusten poistamisen suuntaan on lisännyt koko imperialistisen järjestelmän yhtäaikaisten häiriöiden mahdollisuutta. Kriisi-ilmiöiden puhkeaminen nimenomaisesti valuuttajärjestelmän alalla ei ole sattuma, vaan päinvastoin heijastaa johdonmukaisesti kapitalismin mädännäisyyden kasvua: yhä enemmän pääomia siirretään tuottavasta tuotannosta tuottamattomaan keinotteluun, aikaisemmin luotujen arvojen uudelleenjaon alalle.

Nykyisenkaltaisen kehitysuunnan edessä on todennäköisenä uutena tendenssinä kaupan ja pääomien vapaan liikkeen rajoitusten lisääntyminen, suojatullien palauttaminen, siirtyminen projektionistisiin menetelmiin, jopa kärkevään kauppaan.

USA:lla on tiettyä voimaa uhata kauppasodalla, koska sen osalle tulevat todennäköiset haitat kauppasodasta olisivat vähäisemmät kuin EEC-maiden ja etenkin Japanin, jotka ovat riippuvaisempia ulkomaankaupasta kuin USA. EEC-maat puolestaan eivät voi luottaa siihen, että niiden rintama pysyisi ehyenä kauppasodan oloissa, koska mm. eri EEC-maiden suhteet USA:hän poikkeavat toisistaan. USA:n mahdollisuus kiristää "vahvan" valuutan maita (lähinnä Japania ja Saksan Liittotasavaltaa) on ilmennyt selvästi viime aikaisissa valuuttaratkaisuihin, joissa ne ovat loppujen lopuksi miltei täydellisesti alistuneet USA:n eduille.

Imperialistisia maita hillitsee kauppasodasta kuitenkin voimakkaasti se tosiasia, että kolmanneksella maapalloa vallitsee

kriisitön yhteiskuntajärjestelmä ja -kehitys, sosialismi. Näissä oloissa imperialististen valtojen on — huolimatta kasvavista sisäisistä ristiriidoistaan — yhä tarkemmin otettava huomioon se valtava arvovaltavoiitto sosialismille ja tappio imperialismille, minkä jokainen imperialismin häiriö synnyttää, puhumatakaan ankaran kauppasodan synnyttämien sosiaalis-taloudellisten seurauksien vaikutuksista imperialististen maiden luokkataistelun kärjistymiseen.

Kauppasodan uhka, tasapainoton kauppa ja valuuttatilanne muodostuu näin ollen rauhanomaisen rinnakkainolon edellytyksiä voimistavaksi tekijäksi. Jokaisen imperialistisen valtion on tilanteen sanelemana yhä enemmän harkittava sellaisia toimenpiteitä, jotka avaisivat laajenevan yhteistoiminnan muotoja sosialististen maiden kanssa — niin vastenmielistä kuin se politiikan ja ideologian kannalta imperialistisille piireille onkin.

Valuuttakriisi ja Suomi — ehdoton EI EEC:ille! Suomen ja Neuvostoliiton sekä muiden sosialististen maiden välillä taloudellista yhteistoimintaa lisäävä!

Mitä suurempi suhteellinen osuus Suomen kansantaloudesta rakentuu länteen suuntautuvan kaupankäynnin varaan sitä suoraivaisemmin valuuttakriisit yms. aiheuttavat epävakaisuutta maamme kehityksessä, epävakaisuutta ennen muuta työtätekevien asemassa, työttömyyden, inflaatiosta aiheutuvan reaaliansiotason laskun yms. muodossa. Vastaavasti taloudellisen yhteistoiminnan laajeneminen Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden kanssa lieventää imperialismin kriisi-ilmiöiden kielteisiä vaikutuksia Suomessa.

Tästä huolimatta suurpääoman ja olkeliston päälinjana,

jota SDP on myötäillyt, on ollut maamme taloudellisen riippuvuuden lännestä syventäminen. Tämän mukaisesti viime aikaiset valuuttakriisit ovat horjuttaneet säännöllisesti myös Suomen markkaa ja sen kautta työtätekevien toimeentuloa: 20. 12. 1971 alennettiin markan todellista kulta-arvoa 5,6 %:lla, 14. 2. 1973 kullassa ilmaistu markan arvo aleni 5,4 %:lla. Hyödyn näistä arvonnäytöksistä on poiminut pääasiassa puunjalostusteollisuuden suurpääoma, tappion epäedullisen hintakehityksen kautta työtätekevä väestö.

Yritykset lähentää Suomea EEC:hen — tässä vaiheessa vapaakauppasopimuksella — merkitsevät käytännössä yritystä saattaa Suomi yhä alttiimmaksi myös valuuttajärjestelmän epävakaisuudelle kaikkein haittoineen puuttumatta kaavailun EEC-vapaakauppasopimuksen muihin laajoihin kielteisiin vaikutuksiin. Suurpääoman ja oikeiston vastustava asenne, jota SDP:n johdon passiivinen asenne tukee, Suomen sekä Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden taloussuhteiden kehittämiseksi on tämän vahingollisen politiikan kääntöpuoli. Niiden vaikutussuunta on sama: kansantaloutemme ja valuuttamme aseman heikkeneminen, suurpääoman vallan ja riiston tehostuminen, työtätekevien aseman kurjistuminen.

Tämän vuoksi kommunistien näkemys välittömistä toimenpiteistä imperialismin valuuttajärjestelmän kriisi-ilmiöiden torjumiseksi kansamme kohdalla on selvä — ehdoton EI EEC:lle! Suomen ja Neuvostoliiton sekä muiden sosialististen maiden välistä taloudellista yhteistointaintaa lisättävä!

Kirjallisuutta

Ankin A, Gold and the Dollar
(About some specific features

of the current monetary crisis),
International Affairs 3/72;

Gluharev L, "Eurodollarimarkkinat" ja imperialistien väliset ristiriidat, *Sosialismin teoria ja käytäntö* 50/72;

Grebennikova E, Länsi etsii uutta valuuttajärjestelmää, *Sosialismin teoria ja käytäntö* 3/73;

Kulikov O., Poljakov M, Dollarin kriisi, *Sosialismin teoria ja käytäntö* 34—35/71;

Lumer Hyman, Valuuttamyrs-
kyjen tausta, *Kommunisti* 6—
7/72;

Rennhack Horst, Indokiinan
sota ja USAn yhteiskuntakriisi,
Soihtu 6/72;

Sapiro Anatoli, Eräitä kapitalistisen talouden kehityssuuntia, *Kommunisti* 3/71, B-painos;

Sysojev I, Inflaation vientiä, *Sosialismin teoria ja käytäntö* 30—31/71;

Vuori Kalku, Kapitalistisen maailman taloushuolia, *Kommunisti* 1/69;

Vuori Kalku, Kapitalistisen maailman valuuttajärjestelmä toisen maailmansodan jälkeen, *Kansan tietokirja* 1972.

4. 4. 1973

Ilpo Koskikallio

Kirjoja

Kirjoja Suomen ulkopoliitiikan historiasta

Ulkopoliitiikalla on oleellinen merkitys Suomen vallankumouksellisen ja demokraattisen liikkeen kamppailulle. Tähän on kolme syytä. Ensinnäkin aikakaudellemme on tyypillistä — sosialistisen ja imperialistisen mailmanjärjestelmän välisen kamppailun kärjistyessä — politiikan eri ilmiöiden, myös kansainvälisten ja kansallisten ilmiöiden vaikutussuhteen tiivistyminen. Vietnamin sodasta on muodostunut tärkeä maailman anti-imperialistisen liikkeen yhdistäjä sekä sisäpoliittinen tekijä ja demokraattisen liikkeen moottori muissakin maissa kuin vain USA:ssa. Toiseksi, tämän kehityksen myötä porvarillinen salainen diplomatia on vähitellen väistymässä sosialististen maiden rauhanpolitiikan tiellä, joka nojaa joukkojen tukeen, ja aiemmin usein käsittämättömältä ja vieraalta tuntunut ulkopoliittikka havaitaan yhä laajemmin oleelliseksi joukkotaistelun kysymykseksi. Kolmanneksi: Suomen erityislaatuinen asema Neuvostoliiton naapurina on luonut maamme demokraattiselle liikkeelle ulkopoliittisesti poikkeuksellisen edulliset olosuhteet.

YYA-sopimuksen 25-vuotisjuhlien yhteydessä käynnistetty poliittinen kampanja sopimuksen tunnetuksi tekemiseksi lisäsi myös tietoisuutta rauhanomaisen rinnakkainolon ulkopoliitiikan ja demokraattisen liikkeen sisäpoliittisen taistelun välisistä yhteyksistä. Tuotiin selvästi esiin, että Suomen nykyinen ulkopoliittinen linja on Neuvostoliiton leniniläisen ulkopoliitiikan

ja kommunistien ja muiden rauhanvoimien kamppailun yhteistulos, voitto taistelussa suurpääomaa ja oikeistoa vastaan. Osoitettiin, että oikeistovoimien pyrkimykset maamme ulkopoliittisen suuntauksen kääntämiseksi — oleellinen osa oikeistovaaraa — ovat viime vuosina huomattavasti voimistuneet. Osoitettiin, että demokraattiselle liikkeelle on välttämätöntä ryhtyä kehittämään konkreettista ohjelmaa Suomen ja Neuvostoliiton ystävyyssuhteille perustuvan rauhan ulkopoliittikan puolustamiseksi ja kehittämiseksi, rauhanpolitiikan ja demokraattisen sisäpolitiikan kytkemiseksi yhtenäiseksi voimistuvaksi joukkoliikkeeksi.

Tämän edellytyksenä on oikea ja selkeä näkemys Suomen kansainvälisestä asemasta, monopoliin ulkopoliittisesta strategiasta ja demokraattisen liikkeen päätehtävistä. Tarvitaan opiskelua ja tutkimusta. Marxilais-leninilaisten voimien edessä on pitkälti samantapainen ongelma, jonka Engels totesi aikansa työväenliikkeessä: porvarillinen historia on kirjoitettava uudestaan. Marxilais-leniniläinen, tieteellinen Suomen ulkopoliittikan historia on paria poikkeusta lukuunottamatta vielä kirjoittamatta. Se mitä on käsissä, on ensinnäkin joukko enemmän tai vähemmän käytökelpoisia porvarillisia tutkimuksia, jotka on huolellisesti kritikoitava ja "luettava auki", jotta niihin sisältyvä, osin arvokaskin tosiasia-aineisto voidaan vapauttaa porvarillisen ideologian ja neuvostovastaisuuden kuonasta. Toiseksi on olemassa melkoinen joukko, etupäässä kommunistien kirjoittamia artikkeleita ja pikkuanalyysseja — jopa pari tärkeää kirjaakin —, jotka tarjoavat vankan lähtökohdan opiskelun ja tutkimuksen käynnistämiseksi.

Seuraavassa luodaan yleiskatsaus keskeisimpiin saatavilla oleviin teksteihin. Solhdun lähinumeroissa palataan Suomen ulkopoliittikan kysymyksiin perusteellisemmin. — Toimitus

1. PORVARILLISET TUTKIMUKSET

Suomen ulkopoliittikan historian porvarillisen tutkimuksen pääpiirre on se, ettei sitä liiemmästi ole olemassa. Varsinkin sotia edeltäneen kauden ulkopoliittikka on niin arka paikka Suomen porvareille, ettei siihen rohjeta puuttua — pintapuolisenkin tutkimus tuo äärimmäisen kiusallisia tosiasioita päivänvaloon. Tämän seurausta onkin, että vähäinen olemassaoleva tutkimus on paljolti joko ulkomaalaisten tekemää (ks. jäljempänä Krosby, Lundin ja Upton) tai tutkii pikemminkin muiden maiden suhtautumista Suomeen (Keijo Korhonen, Polvinen 1964) tai on luonteeltaan enemmänkin spekulointia kuin tieteellisyyteen pyrkivää historiantutkimusta (Jakobson 1968).

1.1. Suomen ulkopoliittikka ennen toista maailmansotaa

Tuomo Polvinen: Venäjän vallankumous ja Suomi I, II, Porvoo 1967, 1971.

Käsittelee Suomen osuutta Venäjän vallankumousprosessissa ja kansalaissodan vaiheessa ajanjaksona, joka päättyy Suomen ja Venäjän solmimaan Tarton rauhansopimukseen vuonna 1920. Teoksen arviot Suomen luokkasodasta ja sen jälkeisestä sisäpolitiikasta sekä Lokakuun vallankumouksen jälkeisestä Neuvosto-Venäjän ulkopoliitikasta ovat täysin virheellisiä. Suomen Venäjän politiikan päätekijä eli porvariston pyrkimykset Itä-Karjalan anastukseen ja osallistuminen Venäjälle suuntautuneisiin interventiosotiin kaatoavat epäolennaisten detaljien joukkoon sikäli kuin ollenkaan tulevat esille.

Keijo Korhonen: Naapurit vastoin tahtoaan, Lahti 1966; Turvallisuuden pettäessä, Lahti 1971.

Näiden teosten yhteinen otsikko on "Suomi Neuvostodiplo-

matiassa Tartosta talvisotaan". Jo tästä asetelmasta johtuu, että Korhonen lähes kokonaan välttää Suomen Neuvostoliittoa kohtaan harjoittaman politiikan analysoimista. Tämä on muuten suhteellisen ansiokkaiden teosten perusheikkous.

Korhosen ansio on siinä, että hän havaitsee (tai pikemminkin suostuu myöntämään) sen ilmi-selvän tosiasian, että Neuvostoliiton ulkopoliittikka pyrki rauhan ylläpitämiseen ja lujittamiseen sosialismin rakennustyön turvaamiseksi. Tästä lähtökohdasta käsin hän erittelee Neuvostoliiton lukuisia pyrkimyksiä suhteidensa järjestämiseen ja kehittämiseen Suomen kanssa. Korhonen tuo esiin, miten nämä pyrkimykset Suomen taholta säännöllisesti torjuttiin tai niiden tarjoamat mahdollisuudet pilattiin.

Talvisotaan johtanutta kehitystä tutkiessaan Korhonen päättyy porvarilliselle historiotsijalle erittäin merkittävään arvioon todistaessaan vakuuttavasti, ettei Neuvostoliitolla ollut mitään aikeita hyökätä Suomeen. Se halusi yksinomaan varmistaa luoteisrajan turvallisuuden ja sen joukot olivat sodan syttyessä ryhmitetty puolustusasemiin.

Korhosen teosten tiettyä tieteellistä antia heikentää niiden kaksi perusvirhettä. Ensimmäinen on Korhosen pyrkimys "ymmärtää" Neuvostoliiton ulkopoliittikkaa. Jokaisen kelpo sovjetologin tavoin hänkin heti havaitsee "ideologian ja diplomatian välisen ristiriidan" ja pelkistää leniniläisen ulkopoliittikan perusteet seuraavasti: "Lenin oli historian suurimpia dogmaatikkoja ja fanaatikkoja. Mutta samalla hän oli läpeensä realistinen ja käytännöllinen mies." Leninin "päämäärä ei ollut perustella teoriassa sitä, mitä hän halusi tehtäväksi, vaan saada ihmiset tekemään sen". Toisin sanoen porvarillinen tutkija paljastaa kyyvyttömyytensä ymmärtää tieteellisen politiikan mahdollisuutta ja luonnetta, silpoo marxismi-leni-

nismin, teorian ja käytännön, joutuu jakamaan Leninin kah-
tia: "järkevään" käytännönmie-
heen sekä "dogmaattiseen"
ideologiin.

Toinen perusvirhe on siinä,
että Korhonen — jätettyään
Suomen ulkopoliittikan vaille
tutkimusta — päätyy pinnalli-
seen ja kestävämmään ar-
vioon, jonka mukaan Suomen
ulkopoliittikka pyrki puolueetto-
muuteen, Talvisotaan johtaneen
virheen Suomen politiikassa
Korhonen supistaa eräänlaiseksi
informaatiokatkoksi siihen, ettei
Suomen taholta vain riittävässä
määrin valvauttu vakuutta-
maan Neuvostoliitto Suomen
"vilpittömyydestä".

Korhosen näkemys Suomen ja
Neuvostoliiton suhteista on siis
seuraava: Neuvostoliitto pyrki
varmistamaan turvallisuutensa
Suomen suunnalla, Suomi taas
pyrki vilpittömästi puolueetto-
muuteen eikä olisi missään
oloissa ollut uhkaksi Neuvosto-
liitolle. Maiden välillä vallitse-
vasta "informaatiokuilusta" joh-
tuen kumpikaan ei ymmärtänyt
toisiaan. Suomen "virhe" oli
siinä, ettei se ymmärtänyt Neu-
vostoliiton turvallisuuspyrkil-
myksiä eikä ponnistellut va-
kuuttaakseen Neuvostoliiton
omasta vilpittömyydestään. Neu-
vostoliiton "virhe" oli kuitenkin
suurempi. Antamalla "ideologi-
sen asennoitumisen" vaikuttaa
arvioihinsa se tulkitsi Suomen
aiheet väärin ja vaati yleiseu-
rooppalaisen tilanteen kärjisty-
essä sellaisia turvallisuustakui-
ta, jotka Suomessa väärinym-
märrettyinä johtivat sotaan.

Edelläesitetystä on helppo ha-
valta, etteivät Korhosen ana-
lyysi ja johtopäätökset näiltä
osin ole erityisen syvällisiä. Ky-
vyttömyys ymmärtää Neuvosto-
liiton ja Suomen ulkopoliittikan
kokonaisluonnetta ja niiden
luokkavastakohtaisuutta, Neu-
vostoliiton leniniläisen rauhan-
omaisen rinnakkainolon politi-
kan supistaminen "strategiseksi
turvallisuussajatteluksi" ja Suo-
men politiikan neuvostovastai-
sen luonteen kieltäminen johtaa
väistämättä idealistisiin, erilai-

aineistoa keskusteluun tieteellis-teknisestä vallankumouksesta

Teknillisen Korkeakoulun Yliop-
pilaskunnan 100-vuotisjuhlasemi-
naarien aineistoa, toim. Antti
Zitting.

Ihmisen, tekniikan ja yhteiskun-
nan tulevaisuutta pohtivat mm.
tri D. V. Jermolenko NL:sta, prof.
Herbert Kunath DDR:stä, ministe-
ri Jussi Linnamo, tutkija Timo
Koste, rehtori Heikki Kirkinen,
apul.prof. Yrjö-Paavo Häyrynen
psykologi Kaarina Suonio ja fil.
yo Yrjö Halla.
Ovh nid. 17,—

Kansankulttuurista, Porthanian
paperikaupasta, hyvinvarustetuis-
ta kirjakaupoista tai suoraan kus-
tantajalta os. TKY Kirjamyynti,
Dipoli, 02150 OTANIEMI

tky
otakustantamo

Teknillisen Korkeakoulun Ylioppilaskunta
Dipoli 02150 OTANIEMI puhelin 460 271

silla "väärinkäsityksillä" operoivaan spekulatioon. On kuitenkin nähtävä, että tämäkin merkitsee tiettyä edistysaskelta, perääntymistä kaikkien vulgaareimmista, Neuvostoliiton "laajenemishalusta" selityksensä ammentavista talvisotatulkinnoista. Kokonaisuutena ottaen Korhosen kirjat ovatkin varsin hedelmällisiä ja käyttökelpoisia kriittisen lukijan käsissä. Suomen ja Neuvostoliiton suhteiden tutkimisen kannalta ne ovat perusteoksia.

Mielenkiintoinen selikka on se, että 1960-luvun alussa Korhonen joutui mielipiteittensä vuoksi akateemisissa historiantutkijapiireissä lähes pannaanjulistetuksi "kekkoslaisena". Kuitenkin Korhosen näkemys Suomen ja Neuvostoliiton välisistä suhteista pelkistyy jonkinlaiseksi turvallisuuspoliittisten etujen yhteydeksi ja niiden tiedostamiseksi, mikä on kovin ohut tulkinta verrattuna YYA-sopimuksen määrittelemiін ystävyys-suhteiden perusteisiin. Korhonen tunnetaankin nykyään ulkoministeriön eräänä oikeistolaisimpana virkamiehenä.

Itsenäisen Suomen ulkopoliittikan alkutaival, Historian aitta XV, Porvoo 1962.

Ainoa varsinainen Suomen sotiaedeltävää ulkopoliittikkaa kokonaisuutena käsittelemään pyrkivä teos. Jokseenkin mitään sanomaton artikkelikokoelma, kirjoittajinaan taattuja oikeistolaisia kuten L. A. Puntilla (SDP). Käyttökelpoinen sikäli, että sen avulla voi hahmottaa kronologisen kuvan ulkopoliittikan vaiheista.

1.2. Suomi toisessa maailmansodassa

Max Jakobson: Diplomaattien talvisota, Porvoo 1955.

Eräänlainen "klassikko", tosin yksinomaan siksi, että se on ainoa talvisotaa käsittelevä

tutkimus. Teos on oikeistolainen, sekava ja epä johdonmukainen yritys eritellä talvisotaa ja sen syitä.

Tajuten ilmeisesti talvisodan kaksikymmenvuotisen esihistorian vääjäämättömien tosiasioiden ja oman talvisotatulkintansa välisen ristiriidan Jakobson suorittaa omalaatuisen metodologisen tempun: hän jakaa historian jonkin tilanteen kehikseenä oleviin "pysyviin tekijöihin", joita ei tarvitse ottaa huomioon selityksiä etsittäessä, sekä toisaalta "muuttuviin tekijöihin", jotka yksinomaan selittävät miksi jokin asia tapahtui. Talvisodan "muuttuvat tekijät" Jakobson löytää näin ollen sitä edeltäneen puolentoista vuoden yleiseurooppalaisesta diplomaatiasta. Kysymys Suomen ja Neuvostoliiton suhteista pitämällä tähtäimellä ja kysymys kummankin maan ulkopoliittikan luonteesta jää tällä tavoin näppärästi "epäolennaisena" sivuun. Sen verran hän kuitenkin raottaa "pysyvien tekijöiden" esirippua, että lukija saa tietää niihin kuuluvan mm. maantieteelliset tekijät sekä "pienen valtion itsenäisyystahdon ja suurvallan laajentumispyrkimysten välisen ristiriidan".

Jakobsonin kirjan punaisena lankana on yritys todistaa, että Suomi vilpittömästi pyrki hyviin suhteisiin Neuvostoliiton kanssa vuosina 1937—39 eikä ollut missään tekemisissä Natsi-Saksan kanssa. Samalla hän koettaa osoittaa, ettei Neuvostoliitto "ymmärtänyt demokratioiden ulkopoliittikkaa, koska se ei noudattanut marxismiin oppikirjojen käsityksiä" ja ettei Neuvostoliitto olisi luottanut Suomen puolueettomuuteen, oltipa Suomi noudattanut minkälaista politiikkaa tahansa — näin ollen Suomen ulkopoliittisten virheiden etsiminen on täysin toisarvoinen asia. Tällä tempulla Jakobson yrittää vierittää syyn talvisodasta vain ja niminomaan Neuvostoliiton harteille ja tehdä tyhjäksi Suomen ulkopoliittikan realistisen ja kriittisen arvion.

YYA-sopimuksesta Jakobson toteaa, että se tarjoaa Neuvostoliitolle ne turvallisuustakeet, joita se halusi vuonna 1938. Kuitenkin hän katsoo, ettei Suomi vuonna 1938 olisi voinut suostua Neuvostoliiton ehdotuksiin itsenäisyyttään vaarantamatta. Tätä hän joutuu perusteamaan näkemyksellä, että Neuvostoliiton suhtautuminen Suomeen on periaatteetonta vaihdellen taktisten suhdanteiden mukaan. Jakobsonin teoriassa talvisodasta muodostuikin YYA-sopimuksen ja Suomen ja Neuvostoliiton rauhanomaisen rinnakkainolon *perusedellytyksiä*. Asiat on kiepautettu täysin pääläelleen.

On selvää, ettei tällaisten näkemysten tieteellinen anti ole kovinkaan suuri ja ettei niillä ole mitään yhteistä Paasikiven-Kekkonen ulkopoliittisen linjan kanssa. Erityisen mielenkiintoista onkin havaita, ettei Jakobson ole katsonut aiheelliseksi tarkistaa arvioitaan kirjan vuonna 1968 ilmestyneessä uusintapainoksessa.

Charles Leonard Lundin: Suomi toisessa maailmansodassa, Jyväskylä 1960.

Arvi Korhinen: Barbarossa-suunnitelma ja Suomi, Porvoo 1961.

Anthony F. Upton: Vällirauha, Helsinki 1965.

Hans Peter Krosby: Suomen valinta 1941, Helsinki 1967.

Näiden teosten valossa ei ole vaikeaa havaita, mikä on nykypäivän näkökulmasta Suomen ulkopoliittikan lähthistorian kiperin kysymys. Se on Suomen ryhtyminen Natsi-Saksan aseveljeksi ja liittolaiseksi vuonna 1941. Vaikka Lundin ja Upton käsittelevätkin laajempaa asiakokonaisuutta, heidänkin tutkimustensa painopiste on tässä kysymyksessä. Samalla nämä neljä teosta muodostavat eräänlaisen historiantutkijoiden keskustelun.

Lundin, Krosby ja Upton ovat yhtä mieltä perusasiasta. He osoittavat (Krosby erittäin laajaan autenttiseen asiakirja-

aineistoon tukeutuen), miten Suomi vuosina 1940—41 aktiivisesti etsiäytyi Saksan liittolaiseksi ja jo varhaisessa vaiheessa sitoutui Neuvostoliittoon tehtävään hyökkäykseen ja suoritti tältä pohjalta sotavalmisteluja. Eri mieltä tutkijat ovat tämän sitoutumisen merkityksestä. Krosby katsoo, että se oli oikea ratkaisu ja itse asialla ainoa mahdollisuus. Upton on astetta kriittisempi: hän pitää sitä muuten oikeassa olleen Suomen poliittisen johdon ainoana suurena virheenä. Lundin on lähempänä Uptonia.

Neuvostovastaisuudesta, antikommunismistaan ja Suomen sisä- ja ulkopoliittikan pahoista virhearvioista huolimatta näillä kirjoilla on ollut tärkeä merkitys murskattaessa oikeiston sitkeästi puolustamaa myyttiä Suomen "erillissodasta", jolla ei ollut mitään tekemistä Saksan kanssa.

Korhonen on eri linjoilla. Hän julisti jo 1940-luvun lopulla "historiantutkijoiden asevelvollisuutta" ja hänen teoksensa on malliesimerkki oikeistolaisesta tilaustyöstä. Korhonen nimittäin ryhtyi kirjoittamaan kirjaansa kumotakseen aiemmin ilmestyneen Lundinin tutkimuksen arviot ja lujittaakseen "erillissota"-myyttiä. Korhosen mukaan haluttoman Suomen veti sotaan "Neuvostoliiton hyökkäys". Päämääräänsä päästäkseen Korhonen joko kieltää epämieluisan todistusaineiston olemassaolon tai julistaa sen merkityksettömäksi, antaa sille virheellisen merkityksen käyttäen tarvittaessa jopa epätarkkoja käännoiksi.

Oikeisto otti Korhosen "tutkimuksen" riemuhuudoin vastaan. Myöhemmin Upton ja Krosby perusteellisesti puhkaisivat Korhosen salppuakuplan.

Tuomo Polvinen: Suomi suurvaltojen politiikassa 1941—1944, Porvoo 1964.

Polvisen muun tuotannon tapaan suhteellisen mitäänsanomaton teos. Käyttökelpoinen sikäli, että sisältää kronologian niistä pyrkimyksistä, joita sekä

länsivalloilla että Neuvostoliitolla oli Suomen irrottamiseksi sodasta ja Saksan liittolaisuudesta.

1.3. Suomen ulkopoliittikka toisen maailmansodan jälkeen

Max Jakobson: Kuumalla linjalla, Porvoo 1968.

Tätä teosta on valkea kutsua tutkimukseksi. Kysymys on pikemminkin Suomen sodanjälkeistä puolueettomuuspolitiikkaa ja Neuvostoliiton suhteita koskevasta spekuloinnista. Silhen tutustuminen on hyödyllistä sikäli, että se on alnoa teos, jossa Suomen sodanjälkeisen ulkopoliittikan tärkeimpiä kysymyksiä eritellään sekä myös siksi, että se kuvastaa melkoisessa määrin niitä ajatustapoja, joita vallitsee ulkoministeriön johtavien virkamiesten keskuudessa.

Jakobsonin mielipiteet ovat kauttaaltaan oikeistolaisia. Hän näkee Suomen ja Neuvostoliiton hyvät suhteet edellytyksenä taata Suomelle suurempi mahdollisuus sitoutua länteen. YYA-sopimuksen hän käsittää vain sotilaalliseksi sopimukseksi ja yrittää kehittää sellaista tulkintaa, jonka mukaan sopimuksen soveltaminen olisi riippuvainen yksinomaan Suomen aloitteesta. Jakobsonin näkemykset ovat saaneet mm. Neuvostoliitossa osakseen voimakasta kritiikkiä.

2. VASEMMISTOLAISEN TYÖVÄENLIIKKEEN PIIRISSÄ TEHDYT TUTKIMUKSET

Vasemmistolaisen työväenliikkeen toimesta julkaistuja tai marxilaisia tutkimuksia Suomen ulkopoliittikasta ei paria poikkeusta lukuunottamatta ole vielä olemassa. Suomen ulkopoliittikan tieteellisen historian kirjoittaminen on kehittyvällä

vallankumouksellisella liikkeellä vielä edessäpäin odottavana välttämättömänä tehtävänä. Yleensä kommunistien ja muiden rauhanvoimien sekä taantumuksen välistä taistelua Suomen ulkopoliittikan suunnasta samoin kuin Suomen ja Neuvostoliiton välisiä suhteita on tarkasteltu osana kokonaisluokkataistelua tai etupäässä sisäpoliittisia kamppailuja koskevia analyyseja. Osuvan luonnehdinnan Suomen neuvostovastaisesta sotapolitiikasta sisältää mm. Otto Wille Kuusisen kirjoitus *Suomen työväenliikkeen opetusta* (Lappeenranta 1949), Arvokasta aineistoa SKP:n johdonmukaisesta taistelusta Suomen ja Neuvostoliiton ystävyysuhutaiden puolesta sotaa vastaan on Antti Hyvösen kirjoissa *Suomen Kommunistinen Puolue 1918—1924* (Tampere 1968) ja *SKP:n maanalaisuuden vuodet* (Helsinki 1972). Hyödyllistä aineistoa löytyy myös Erkki Salomaan teoksista *Työväenliike ja Suomen itsenäisyys* (Pori 1967), *Suuri raha & Isänmaa Co.* (Kuopio 1961) sekä *Tavoitteena kansanvalta* (Kuopio 1964). On kuitenkin huomattava, että kommunistisessa ja kansandemokraattisessa lehdistössä on sodanjälkeisenä kautena julkaistu huomattava määrä hyviä artikkeleita niin Suomen ulkopoliittikan historiasta kuin maamme ulkopoliittisesta linjasta käytävässä ajankohtaisesta kamppailustakin. Erityisen ansiokkaita kirjoituksia viime vuosilta ovat olleet mm. *Tiedonantajassa* julkaistut Reino Eeron historialliset artikkelit sekä YYA-sopimuksen merkeissä julkaistu aineisto, samoin eräät *Kommunistin* artikkelit.

2.1. Suomen oikeistovoimien sotapolitiikan kehitys ja SKP:n johtama taistelu sitä vastaan

SKP:n vuosikirja X 1954. Inkeri Lehtinen: Taistelu Suomen riippumattomuudesta. Tuu-

re Lehén: Maanalaisen SKP:n kanta sodan ja rauhan kysymyksissä.

Lehtisen kirjoitus kertoo siitä, miten Suomen oikeistovoimat ovat pyrkineet myymään maatamme lännen imperialisteille ja Hitler-Saksalle ja miten SKP maanalaisuuden kaudella tätä politiikkaa asiakirjoissaan eritteli. Lehénin kirjoituksessa selostetaan SKP:n periaatteellista linjaa sodan ja rauhan kysymyksessä ja kampaillua sotapolitiikkaa vastaan luokkasodasta jatkosodan päättämiseen saakka.

Ensio Hiitonen: Vääryyttä oikeuden valekaavussa, Hyvinkää 1953.

Laaja oikeudenkäyntipöytäkirjoihin perustuva tutkimus puolifasistisen Suomen lain käytöstä kommunisteja ja muita edistyksellisiä voimia vastaan. Teokseen sisältyy mm. selostus porvariston maanpetoksellisesta toiminnasta ennen luokkasotaa, sen aikana ja sen jälkiselvittelyissä, selostus oikeistovaimien ja valtiovalan ajojahdista 20-luvulla rauhantaisteluun osallistuneita vastaan sekä selostus Suomen ja Neuvostoliiton Rauhan ja Ystävyyden Seuran toiminnan tukahduttamisesta välirauhan aikana. Teoksen eräät faktatiedot ovat epätarkkoja, mutta siihen sisältyy huomattava määrä harvinaista todistusaineistoa. Saatavissa enää lähinnä vain kirjastoista ja arkistoista.

Otto Wille Kuusinen: Suomi ilman naamioita, Valitut teokset, Moskova, ei painovuotta.

OWK:n vuonna 1943 kirjoittama analyysi Suomen sotapolitiikan kehityksestä. Oikeistovaimien neuvostovastaiset ja kiihkokansalliset pyrkimykset palautetaan poliittis-taloudellisiin juuriinsa, ennen muuta puunjalostuskapitalistien intresseihin. Samoin analysoidaan Suomen ja Saksan taloudellisten, poliittisten ja viimein sotilaallisten suhteiden kehittymistä sekä

saksalaisen imperialismin kuristusotteen ilmenemismuotoja sodanajan Suomessa. Kirjoitus päättyy sotapolitiikan vararikon aiheuttamien ristiriitojen ja niiden pohjalta kehittyvien sodanvastaisten mielialojen ja sodanvastaisen liikkeen muodostumisen erittelyyn. Hyvä keskitetty johdatus Suomen sotapolitiikan keskeisiin kysymyksiin.

Mauri Ryömä: Sotasyylliset ja heidän rikoksensa I—IV, Kommunisti 12, 14, 15, 33 ja 34/1945.

Ryömän artikkelisarja ilmentyi heti sodan päättyttyä ja perustuu tuolloin käytettävissä olleeseen aineistoon. Siinä käsitellään Suomen oikeistopuolueen ulkopoliittikkaa laajemminkin kuin otsikosta voisi päätellä. Artikkelisarja käsittelee: (1) Hitlerin sodanpäämääriä ja menettelytapoja, joissa Suomi oli osallisena ja joiden uhriksi se itse olisi täysimääräisesti joutunut, jos sota olisi kääntynyt Saksan voitoksi. (2) Suomen fasistista johtajistoa sodan valmistelijana ja sytyttäjänä, kansan demokraattisten oikeuksien hävittäjänä ja sen tahdon tukahduttajana. (3) Liittoutuneiden kansakuntien suhtautumista Saksan entisiin seuralaisvaltioihin ja niiden sotasyyllisiin. (4) Suomen johtajiston suhtautumista Neuvostoliiton ja sen liittolaisten tarjouksiin, salaisia sopimuksia Hitlerin kanssa ja tosiasioiden salaamista Suomen kansalta.

Mikko-Heikki Viitala: Rauhanoppositio, Pori 1969.

Kuvaa pääasiassa eräiden porvarillisten ja sosialidemokraattisten sotapolitiikkaa vastustaneiden poliitikkojen muodostamaa rauhanoppositiota jatkosodan aikana. Siihen sisältyy myös lyhyt selvitys Suomen ja Neuvostoliiton Rauhan ja Ystävyyden Seuran toiminnasta ennen sotaa. Teoksen näkökulma on vinoutunut. Se paisuttelee legaalisen rauhanoppositio merkitystä, mutta tuskin si-

vuua kansan keskuudessa esiintynyttä sodanvastaista liikettä ja aseellista vastarintaliikettä jatkasodan aikana. Sekä SNS 1:n että vastarintaliikkeen osalta teos lisäksi sisältää osittain virheellisiä tietoja. Tutustumisen arvoinen lähinnä sisältämänsä lähdeaineiston vuoksi.

Emme saa unohtaa. Julkaisija Sodan- ja Fasisminvastainen työ ry. Tampere 1964.

Tärkeimmät perustelot sisältävä 41-sivuinen vihkonen fasismiin rikoksista sekä uusfasismista ja äärioikeistolaisuudesta sodan jälkeisessä Suomessa. Siheen sisältyy Nestori Parkkarin katsaus fasismiin ja sodanvastaisen liikkeen vaihteluihin Suomessa sekä Reino Eeron kirjoitus suomalaisten ja saksalaisten fasislien yhteistyöstä. Saatavissa enää vain arkistoista tai vanhemmilta SKP:n ja SFT:n tovereilta.

2.2. Taistelu rauhanomaisen ulkopoliittikan puolesta sodan jälkeen

Georg Paile: Pelin säännöt, 1967.

Kronologinen katsaus Suomen ja Neuvostoliiton suhteista sekä Paasikiven—Kekkonen linjan syntymisestä ja kehittymisestä sodan jälkeen kuusikymmenluvun puoliväliin saakka. Kirjassa tarkastellaan Suomen ja Neuvostoliiton suhteisiin vaikuttavia sotilasmaantieteellisiä ja -poliittisia tekijöitä. Suomen ulkopoliittikan kehityksestä selostetaan välirauhan solmiminen vuonna 1944, Pariisin rauhansopimuksen ja YYA-sopimuksen synty, 40-luvun lopun ulkopoliittinen kriisi, sotakorvauskysymys, Suomen liittyminen Pohjoismaiden Neuvostoon ja assosioituminen Eftaan, Porkkalan palauttaminen, 1958—59 ”yöpakkaset” sekä Honka-seikkailu 1961.

Kirjan nimi viittaa Pallen johtoa jatukseen, jonka mukaan

sodan jälkeinen aika on Suomen oikeistovoimille ollut Suomen ja Neuvostoliiton välisten ystävyys-suhteiden rakentamiseen ja ylläpitämiseen tarvittavien ”pelin sääntöjen” opettelemista. Pallen viittaus siihen, että oikeisto olisi jo oppinut läksynsä ja että Honka-seikkailun vararikon myötä olisi alkanut uusi kausi, on kuitenkin yksipuolinen. Kysymys Suomen ja Neuvostoliiton rauhanomaiseen rinnakkainoloon perustuvista suhteista on luokkataistelukysymys ja suurpääomalla on kiertämättömät objektiiviset syynsä kamppailla ”liian hyvien” suhteiden kehittymistä vastaan. Se missä määrin ja millä tavoin se kykenee tähän, riippuu luokkien voimasuhteista. Honkaliiton vararikko pakotti oikeistovoimat taktiikan muutokseen. Viimeaikaiset tapahtumat, EEC-vapaakauppapyrkimykset ja yritys presidentti Kekkonen uudelleenvalinnan estämiseksi osoittavat selvästi oikeiston YYA-sopimuksen mitätöimiseen suuntautuvan strategian voimistumista ja ulkopoliittikan suunnasta käytävän kamppailun kärjistymistä.

Toivo Karvonen: Neljännesvuosisata YYA-sopimusta, Pori 1973.

Karvosen kirja on ennen muuta yksityiskohtainen selonteke YYA-sopimuksen solmimiseen johtaneesta kamppailusta. Sen lisäksi siinä käsitellään suppeasti myös Suomen ja Neuvostoliiton suhteiden ja maamme ulkopoliittisen linjan myöhempää kehitystä.

Kirjasta käy erittäin havainnollisesti ja vastaansanomattomasti ilmi sotapolitiikkaa ajaneiden puolueiden politiikan jatkuvuus sekä oikeistovoimien ja demokraattisen liikkeen välisen rajalinjan selvyys: toisella puolella kaikkien muiden poliittisten ryhmien johto, toisella puolella SKP ja SKDL. Kahdessa kuukaudessa YYA-sopimuksen vastustajien tappioon päätynyt poliittinen kamppailu on

malliesimerkki tilanteesta, jossa parlamentaariset asetelmat ja luokkien todelliset voimasuhteet ovat jyrkässä ristiriidassa keskenään, jolloin oikeistolaiset puolueet ovat pakotettuja nopeisiin täyskäännöksiin. Karvosen selkkaperäinen analyysi osoittaa, ettei porvarillisten puolueiden ja SDP:n perääntymisen syytä pidä etsiä niinkään Neuvostoliittoa kohtaan tunnetujen vihamielisten asenteiden muuttumisesta kuin kolmesta muusta tekijästä: (1) kansainvälisten voimasuhteiden perinpohjaisesta muutoksesta, Neuvostoliiton ulkopoliittikan vaikutusvallan kasvusta ja imperialismin heikkoudentilasta, (2) kommunistien johtaman valtaavan joukkoliikkeen painostuksesta ja (3) J. K. Paasikiven toiminnasta.

2.3. Ainoa marxilainen kokonaisanalyysi Suomen ja Neuvostoliiton suhteiden ja maamme ulkopoliittikan historiasta

V. V. Pohlebkkin: Suomi viiolisena ja ystäväenä 1714—1967, Porvoo 1969.

Kirja koostuu kahdesta osasta, joista toinen käsittelee Suomen ja tsaarin Venäjän, toinen Suomen ja Neuvostoliiton suhteita.

Jälkimmäinen osa alkaa Neuvosto-Venäjän Suomen-poliittikan periaatteellisten lähtökohtien esittelyllä, joihin liittyi läheisesti Suomen itsenäisyyden myöntäminen ja itsenäisyyden tunnustaminen. Sen jälkeen analysoidaan Suomen porvarillisen johdon ulkopoliittisen suunnan muodostumista luokkasotaan saakka, maittemme suhteita Suomen työväenvaltakunnan kaudella sekä Suomen porvariston ekspansivisen ulkopoliittikan kehitystä vuosina 1918—20. Pohlebkkin erittelee porvariston eri fraktioiden vällisten keskenään ristiriitaisten ulkopoliittisten ohjelmien

muodostumista ja nationalistis-militaristisen suuntauksen kehittymistä määrääväksi. Ristiriidat perustuvat lähinnä siihen, että ruotsinkielinen ja ylipäänsä skandinavisesti suhtautunut porvaristo ymmärsi Suur-Suomi-riehunnan kohdistuvan myös itseään vastaan — vuonna 1918 Suomi esittikin aluevaatimuksia mm. Ruotsille ja Norjalle. Suur-Suomi-poliittikka vuosina 1918—20 perustui Pohlebkkin mukaan neljälle subjektivistiselle virhearvolla: (1) Neuvosto-Venäjän sotilaspoliittisen voiman karkea alliarviointi, (2) kyvyttömyys havaita Saksan ja ympärysvaltojen välisen ristiriitojen syvyyttä ja merkitystä sekä Saksan imperialismin kuolinkamppailua, (3) kyvyttömyys ymmärtää Englannin imperialismin intressien merkitystä Petsamon ja Muurmannin alueilta koskevien vaatimusten esteinä sekä (4) Saksan Venäjän-poliitikassa kesään 1918 mennessä tapahtuneen käänteiden huomiotta jättäminen. Nämä tekijät johtivat Suomen ekspansio-politiikan epäonnistumiseen vuoteen 1920 mennessä ja Tarton rauhaan.

Kansainvälisen asemansa luojittanutta Neuvostoliittoa vastaan suuntautuvan Suomen oikeistovoimien pitkäjäntelöisemmän Suur-Suomi-poliittikan kehityksessä Pohlebkkin erottaa kolme vaihetta. Vuosina 1920—23 tehtiin yritys Tarton rauhansopimuksen "tarkistamiseksi", jotta voitaisiin jatkaa puuttumista Neuvostokarjalan sisäisiin asioihin. Vuosina 1923—29 luotiin Suomen porvariston toimesta poliittinen ja ideologinen perusta, mikä tarvittiin neuvostovastaisen mielipiteenmuokkauksen tehostamiseksi ja mikä oleellisena osana oli demokraattisen ja rauhanliikkeen musertaminen. Vuodet 1930—39 olivat neuvostovastaisen sodan välittömien edellytysten luomisen kautta, mihin liittyi kommunistien illegaalisoiminen, fasisin liikkeen voimakas nousu, Suomen ja Saksan lähentyminen jne.

Tämän jälkeen Pohlebkkin käsittelee Suomen ja Neuvostoliiton vuosina 1938—39 käymiä neuvotteluja sekä talvi- ja jatkosodan opetuksia.

Vuoden 1944 käänteen jälkeisen politiikan Pohlebkkin jaksottelee seuraavasti: (1) 1944—48, jolloin demokraattisen liikkeen voimakas eteneminen yhtyi Suomen ulkopoliittikan nykyisen perussuunnan muotoutumiseen; (2) 1948—55, jolloin oikeistovoimien lujittuminen aiheutti idänsuhteiden epävakaisuutta; (3) 1956—61, jolloin Paasikiven Kekkonen linja vakiintui yleismaailmallisen jännityksen lievenemiskehityksen myötä Suomen ulkopoliittikan perussuuntaukseksi sekä (4) kausi vuodesta 1961 eteenpäin, jolloin oikeistovoimien siihen asti rajuin ulkopoliittinen hyökkäys, Honkailiitto, lyötiin takaisin. On ilmeistä että kuusikymmenluvun lopulta voimistunut oikeistovaara EEC-pyrkimyksiineen ja sen vastaisen taistelun saman aikainen voimistuminen tulee johtamaan käänteeeseen, joka johtaa joko Suomen ja Neuvostoliiton suhteiden huonontumiseen tai sitten niiden entistä suotuisampaan kehitykseen laajan demokraattisen joukkoliikkeen voimin.

Pohlebkkinin kirja on ehdoton perusteos Suomen ulkopoliittikan historian tieteellisessä opiskelussa ja tutkimuksessa. Ei olekaan ihmeellistä että edellä parin otteeseen mainittu Tuomo Polvinen on pantu kirjoittamaan kirjaan "satesanat", jossa hän luonnehtii "suomalaiselle lukijalle sitä pohjaa, jolle historiantutkimus itäisessä naapurimaassamme rakentuu". Toisin sanoen Polvinen yrittää antaa rokotuksen, joka tekisi lukijan immuuniksi kiusallisten tosiasioiden ja kiistämättömien johtopäätösten edessä, esittämällä äärimmäisen vulgaarin katsauksen "marxilais-leniniläisen historiantutkimuksen perusteisiin". Polvisen mukaan niistä esim. seuraa "että ns. kapitalistisessa luokkayhteiskunnassa

Dokumentti

NKP:n 24. edustajakokouksen rauhanohjelma

Ns. kuuden kohdan rauhanohjelman esittämisestä NKP:n 24. edustajakokouksessa maaliskuuhuhtikuussa 1971 kuluneen kaksi vuotta ovat osoittaneet ohjelman reaalisen voiman. Rauhanohjelma on Moskovan vuoden 1969 kansainvälisen neuvottelukokouksen anti-imperialistisen taisteluohjelman pohjalta neuvostojen ajankohtaisimpien tehtävien yhteenveto. Se on muodostanut pohjan paitsi Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden kasvavalle kansainvälisepoliittiselle vaikutukselle myös kapitalistisissa maissa nousseelle anti-imperialistiselle solidarisuus- ja rauhanliikkeelle.

Useimmilla ohjelman määrittelemillä rintamaloikoilla imperialismi on pakotettu perääntymään: USA:n Vietnam-aggressio päättyi Pariisin rauhanso-

elävät tutkijat huolimatta kaikesta pyrkimyksestään objektiivisuuteen tuskin onnistuvat tuomaan esiin muita kuin näkemyksiä, jotka enemmän tai vähemmän vastaavat hallitsevan luokan etuja". Kuten esimerkiksi K. Marx tai V. I. Lenin, niinkö herra Polvinen?

Seppo Elonen

Erkki Susi

pimuksen allekirjoittamiseen; Euroopassa on tapahtunut merkittävää jännityksen lievenemistä Neuvostoliiton ja Puolan sekä Saksan Liittotasavallan suhteita koskevien sopimusten, neljän vallan Länsi-Berliinin sekä Saksan Demokraattisen Tasavallan ja Liittotasavallan välisen sopimuksen solmimisen myötä; Euroopan Turvallisuus- ja Yhteistyökonferenssin valmistelut ovat edenneet; yhteiskuntajärjestelmiltään erilaisten valtioiden taloudellinen ja kulttuuriyhteistyö on laajentunut. Ohjelman menestyksellisyyden myötä on myös sen pohjalle rakentuva imperialisminvastainen toimintayhtenäisyys laajentunut ja lujittunut. — Toimitus.

Neuvostoliitto asettaa imperialismin aggressiivista politiikkaa vastaan aktiivisen rauhanpuolustuksen ja kansainvälisen turvallisuuden lujittamisen politiikan. Tämän politiikan pääsuunnat tunnetaan hyvin. Yhteistyössä veljesmaiden ja muiden rauhantahtoisten valtioiden kanssa sekä koko maailman monimiljoonaisten joukkojen lämpimästi tukemina puolueemme ja neuvostovaltiomme on käynyt taistelua näillä suunnilla, puolustanut rauhan ja kansojen välisen ystävyyden asiaa. NKP näkee tämän taistelun tärkeimmät konkreettiset tehtävät nykytilanteessa seuraavanlaisina.

Ensiksi.

On hävitettävä sotapesäkkeet Kaakkois-Aasiassa ja Lähi-idässä ja edistettävä poliittista selvittelyä noilla alueilla päällekkäisyyden kohteeksi joutuneiden valtioiden ja kansojen lailisten oikeuksien kunnioituksen pohjalla.

Torjuttava vilpymättä ja päättävästi kaikenlaiset aggressioteot ja kaikenlainen kansainvälinen mielialta. Tässä tarkoituksessa on käytettävä täysin määrin myös Yhdistyneet Kansakunnat -järjestön mahdollisuuksia.

Luopumisen voiman käytöstä ja sillä uhkailusta kiistakysymysten ratkaisemisessa täytyy muodostua kansainvälisen elämän laiksi. Omasta puolestaan Neuvostoliitto ehdottaa maille, jotka ovat tällä samalla kannalla, vastaavien kahdenkeskisten tai alueellisten sopimusten solmimista.

Toiseksi.

Otettava lähtökohdaksi Euroopassa toisen maailmansodan tuloksena tapahtuneiden alueellisten muutosten lopullinen tunnistaminen. On saatava aikaan perinpohjainen käänne kohti jännityksen laukaisemista ja rauhaa tässä maanosassa. Turvattava yleiseurooppalaisen neuvottelun koollekutsuminen ja onnistuminen.

Tehtävä kaikki voitava kollektiivisen turvallisuuden aikaansaamiseksi Euroopassa. Me vahvistamme Varsovan puolustus sopimuksen osanottajamaiden yhteisesti ilmaisevan valmiuden tämän sopimuksen ja Pohjois-Atlantin liiton samanaikaiseen purkamiseen tai — ensi askeleena — niiden sotilaallisten organisaatioiden hävittämiseen.

Kolmanneksi.

Solmittava sopimukset, joilla kielletään ydinaseet, kemialliset ja bakteerologiset aseet.

Pyrittävä kaikenlaisten, mm. maanalaisten ydinasekokellujen lopettamiseen kaikkialla.

Edistettävä ydinaseettomien vyöhykkeiden muodostumista eri osiin maailmaa.

Me kannatamme kaikkien ydinaseita omistavien valtioiden ydinaseriisuntaa, viiden ydinvalian — Neuvostoliiton, USA:n, Kiinan kansantasavallan, Ranskan ja Englannin konferenssin koollekutsumista näissä tarkoituksissa.

Neijänneksi.

Aktivoitava taistelua kaikenlaisen kilpavarustelun lopettamiseksi. Me kannatamme yleismaailmallisen konferenssin koollekutsumista käsittelemään asestariisuntakysymyksiä niiden koko laajuudessa.

Me kannatamme vierailla alueilla olevien sotatukikohtien poistamista. Kannatamme asevoimien ja aseistuksen supistamista alueilla, missä sotavoimien seisominen vastakkain on erikoisen vaarallista, eritoten Keski-Euroopassa.

Pidämme tarkoituksenmukaisena suunnitella toimenpiteitä, jotka vähentävät sotaselkkausten satunnaisen syntymisen tahi tahallisen aikaansaamisen ja niiden kansainvälisiksi kriiseiksi, sodaksi kehittyminen todennäköisyyttä.

Neuvostoliitto on valmis sopimaan sotilasmenojen, ennen kaikkea suurten valtioiden sotilasmenojen supistamisesta.

Viidenneksi.

YK:n päätökset säilyneiden siirtomaajärjestelmien hävittämisestä on täytettävä kokonaan. Rotuvihan ja apartheidin ilmausten on oltava yleisen tuomitsemisen ja boikotin kohteina.

Kuudenneksi.

Neuvostoliitto on valmis syventämään molemmiin puolin

edullisia yhteistyösuhteita kaikilla aloilla niiden valtioiden kanssa, jotka omasta puolestaan pyrkivät tähän. Maamme on valmis osallistumaan yhdessä muiden kiinnostuneiden valtioiden kanssa sellaisten ongelmien ratkaisemiseen kuin ympäristönsuojelu, voimataloudellisten ja muiden luonnonvarojen hyväksikäyttö, kulkulaitosten ja tietoliikenteen kehittäminen, vaarallisimpien ja levinneimpien tautien ehkäiseminen ja hävittäminen, avaruuden ja valtamerten tutkimus ja hyväksikäyttö.

Tällainen on pääpiirteissään puolueemme esittämä rauhan ja kansainvälisen yhteistyön, kansojen vapauden ja itsenäisyyden puolesta käytävän taistelun ohjelma.

Ja me julistamme, että noudattaessaan rauhan ja kansojen ystävyyden politiikkaa Neuvostoliitto tulee vastaisuudessaakin käymään päättävää taistelua imperialismia vastaan, torjumaan järkehtämättä aggressorien vehkeilyn ja salahankkeet. Me tulemme samoin kuin ennenkin johdonmukaisesti tukemaan kansojen taistelua demokratian, kansallisen vapautuksen ja sosialismin puolesta.

TOVERI, OPISKELE!

Sosialistisen Opiskelijaliiton kirjasarja

1. Georgi Dimitrov: Työväenluokan yhtenäisyys ja kansanrintama fasismia vastaan. 168 s., 5 mk.
2. B. M. Leibzon, J. Zhilin: Taistelu revisionismia vastaan. 80 s., 2 mk.
3. Demokratian ja tieteen puolesta imperialismia vastaan. Sosialistisen Opiskelijaliiton 8. liittokokous. Liitteenä SOL:n periaateohjelma. 222 sivua, 5 mk.
4. Johdatus sosialismiin. 2. painos, 96 sivua, 3 mk.

Sosialistisen Opiskelijaliiton Punaiset vihkot

1. Keskustelua tulopolitiikasta. 2. painos. 82 s., 1 mk.
2. Timo Koste: Demokraattinen vallankumous Unkarissa ja Eestissä. 32 sivua, 2 mk.
3. Nuorison marxilais-leniniläisten joukkojärjestöjen kysymyksiä. Sisältää SOL:n seminaarin "Eläköön työläis-, opiskelevan ja koululaisnuorison työn järjestäminen marxismi-leninismin ja proletarisen internationalismin pohjalta" alustukset sekä Sosialistisen Opiskelijaliiton seikkaperäisen lausunnon Suomen Demokraattisen Nuorisoliiton periaateohjelman toisesta luonnoksesta. n. 60 sivua, 2.50 mk. (Ilmestyy lähiaikoina.)

Tilaus postiennakolla osoitteesta SOL, Simonkatu 8 pihaporras, 00100 Helsinki 10

88 sivua Vamokap-teoriaa:

SOTK:n tutkimusaineistoa n:o 1

Timo Kyntäjä — Tuula Lind

Valtiomonopolistisesta kapitalismista

3 mk

Tilaus postiennakolla osoitteesta

SOL, Simonkatu 8 pihaporras, 00100 Helsinki 10

SOIHU

Lähes tuhat sivua analyyssejä, raportteja, kommentteja, keskustelua, kirjoja, alkakauslehtiä, poliittisia asiakirjoja, dokumentteja. Lähes tuhat sivua marxilais-leniniläistä teoriaa, tutkimusta, revisionismin vastustamista, opintoaineistoa. Tilaa postilennakolla osoitteesta SOL, Simonkatu 8 pihaporras, 00100 Helsinki 10. Irtonumero 3 markkaa.

Soihtu 2/71

Olavi Pohjola: Tulopoliittikka — taru ja todellisuus; Soihtu: Tulopoliittikka ja luokkataistelu; Karl Toikka: Puolueesta; Juhani Ruotsalo: Sosialistinen tietoisuus ja opiskelijat; Otto Wille Kuusinen: Nykyajan monopolikapitalismin tendensseistä ja näköaloista; Otto Wille Kuusinen — bibliografia; SOL:n uusi kannanotto Tšekkoslovakian tapahtumiin; SKP:n kannanotto EEC-kysymyksestä; Ari Erti: Tilanne hallinnonuudistuksessa; Juhani Arto: Kuusi tiedepoliittista ohjelmaa; Petteri Baer: Kirjallisuusluettelo EEC:stä ja integraatiosta yleensä; Marxilainen koulutoveri; Peter Fredriksson: Puoluekantaiseen kirjallisuuteen; Olli Perheentupa: Aseistautukaa toverit — leninismillä; Peter Fredriksson: Social Sciences; Timo Koste: Mirovaja Ekonomika; Kanerva Cederström: International Affairs. (Loppuunmyyty).

Soihtu 3/71

Petteri Baer: Kapitalistisen integraation "välttämättömyys"; Ilpo Koskikallio: Suurpääoman EEC-ideologia; Petteri Baer: EEC ja työväenluokka; Pekka Sutela: EEC ja alueellinen kehittyminen; Kati Lehto: EEC:n vaikutukset pieneen ja keskisuurteen teollisuuteen; Reijo Miettinen, Jukka-Pekka Takala: Chile — kansanrintama oligarkiaa ja imperialismia vastaan; Keskustelu ammattiyhdistysliikkeestä; Chilen Unidad Popularin perusohjelma; SOL:n yleispoliittinen kannanotto; Marxilainen kirjallisuus ja opintomateriaali; SOL ja Spartakus — yhteistyö alkamassa; Eero Lahelma: SOL:n delegaatio Neuvostoliitossa; UF ja RH, Asko Helminen: Turun vuosikokoukset; Unto Kanerva: Yliopplaskuntavaalit — SOL:n linjan voitto; Baranin ja Sweezy'n monopolikapitalismi; Pekka Sutela: Kansanedustajan kesätyöt; Matti Sihto: Marxistische Blätter; Yrjö Engeström: Marxismus Digest. (Loppuunmyyty).

Soihtu 1/72

Juhani Arto, Olli Perheentupa: Sivistyneistön historiallinen kehitys edistykselliseksi voimaksi; Erkki Susi: ASS ja Soihtu 30-luvulla — työväen yhteisrintaman ja kansanrintaman puolesta; Juhani Ruotsalo, Karl Toikka: Opiskelijaliike ja SOL; Tiedonantaja: Ylimääräisen edustajakokouksen päätökset 16. edustajakokouksen pohjaksi; Tulopoliittista neuvottelumekanismeja vastaan; SKDL:n yhteistyöjärjestöluonne palautettava; MSB Spartakuksen ja SOL:n yhteinen julkilausuma; Antti Kasvio: Tehostetun riiston ohjelma; Erkki Susi: SKP:n maanalaisuuden vuodet; Hannu Silvenius: Einheit; Matti Sihto: Deutsche Zeitschrift für Philosophie; Petteri Baer: Sowjetwissenschaft/Gesellschaftswissenschaftliche Beiträge.

Soihtu 2/72

Yrjö Engeström: SOL:n lähiajan tehtävät taistelussa demokraattisen korkeakoulupoliittikan puolesta; E. Hmelitskaja: Valtiomonopolistisen kapitalismin historiallinen palkka; Wolfgang Fritsch: Valtiontalouden ja valtiollisen sektorin merkityksestä Suomessa; Johan Storgårds: Poliittisesta suhdanteesta; Juhani Lehto: Aka-

teeminen Sosialistiseura; Lauri Perkki: Jyväskylän Opiskelevat Sosialistit; Juhani Artto: Otanlemen Kansademokraatit; Ilkka Alanen Joensuun Sosialistiset Opiskelijat; Tampereen Yliopiston Marxilaiset Ryhmät, tiedotusjaosto; Arvio Tampereen Opiskelevien Sosialistien kriisikehityksestä; Jyrki Uusitalo: OECD:n tiedepolitiikan murroksesta.

Soihtu 3/72

Reijo Kalmakurki, Jyrki Oranen, Unto Kanerva: Toverit! Lujittakaamme SOL:n eheyttä ja voimaa tieteellisen sosialismin perustalla; Juhani Ruotsalo: Johdanto SOL:n järjestöluonnetta käsittelevään päätöslauselmaan; SOL:n 8. liittokokouksen päätöslauselma: Sosialistinen Opiskelijaliitto — opiskelijoiden ja sivistyneistön marxilais-leniniläinen joukkojärjestö; Thomas Scheffler: Rauhanomainen rinnakkainolo ja luokkataistelu; Seppo Kanerva: Euroopan turvallisuudesta; Jukka-Pekka Takala: Dimitrov ja kansanrintama; Julistus rauhasta, turvallisuudesta ja yhteistyöstä Euroopassa; Antti Karvonen: SKP:n 16. edustajakokous; Esa Konttinen: Turun vaalit — SOL:n linjan voitto; Matti Viljalainen: Demokraattinen rintama etenee ja lujittuu koululaisliikkeessä; Petteri Baer: Valtiomonopolistisen kapitalismin opiskeluun; Kanerva Cederström: Cahiers du Communisme; Kanerva Cederström: La Nouvelle Critique; Jan-Otto Andersson: Economie et politique; Hannu Siivenius: La Pensée; SOL:n 8. liittokokous: Kannanotto SKDL:n luonteesta ja kehittämisestä.

Soihtu 4/72

Antti Kasvio: Valtiomonopolistinen kapitalismi Suomessa — aineistoa tutkimustyötä varten; Yrjö Engeström, Reijo Miettinen, Juhani Solantaus: Korkeakoulukamppailun peruskysymykset; Juhani Ruotsalo: Likvidaattorit liikkeellä — mutta hyökkäykset elvät pysäyttä SOL:n etenemistä; Ilpo Halonen: YLL ja lehtimieslakko; Jorma Lindfors, Olli Linslö: Vietnami-kirjallisuutta.

Soihtu 5/72

Urho Jokinen: SDP ja työväen yhteistoiminta; Reijo Miettinen: Chile — vallankumous etenee; Yrjö Engeström, Reijo Miettinen, Juhani Solantaus: Korkeakoulukamppailun peruskysymykset II; Raimo Parikka: FNL-komiteat ja Vietnam voittaa lehti; Juhani Artto: IMSF; Olli Pietilä, Hannu Siivenius: Taistelevan materialismin puolesta.

Soihtu 6/72

V. Nikiforov: Neuvostoliitto: 50 vuotta johdonmukaista taistelua Imperialismin vastaan; J. J. Olsevitsh, V. D. Sikora, V. N. Zhukov: "Sosiaalikapitalismin" teoria — suuri harppaus tieteestä utopiaan; Horst Rennhack: Indokiinan sota ja USAn yhteiskuntakriisi; Timo Kytäjä: Kivistö valtio-oppiineena; Yrjö Halla: Katsaus ympäristökirjallisuuteen; Karl Toikka: "Enin osa kirjoituksista syventää samaa teemaa".

Soihtu 1/73

Juhani Artto: SKDL:n kehityksen vaiheet; Yrjö Halla: "Nollakasvu" ja ympäristönsuojelu; Emil Rechtzlegier: Kasvun rajat valko Imperialismin kriisi?; Pertti Hynynen: Vasemmiston yhteistyö ja/vai työväen yhteistoiminta; Urho Jokinen: Kysymys on yhteistyön sisällöstä; Helsingin FNL-komitea: Vielä Vietnam-liikkeestä; Raimo Parikka: Vielä askel eteenpäin, toverit!; Seppo Kanerva: Rauhanpuolustajat; Olli Perheentupa: Sosialistinen Opintoneuvonta- ja Tutkimuskeskus; Jukka-Pekka Takala: Internationaali; SKP:n järjestöpoliittinen päätöslauselma 22. 1. 1967.